

A kapcsolatok hálójában

Magyar–lengyel történészkonferencia

2019. október 2–4.

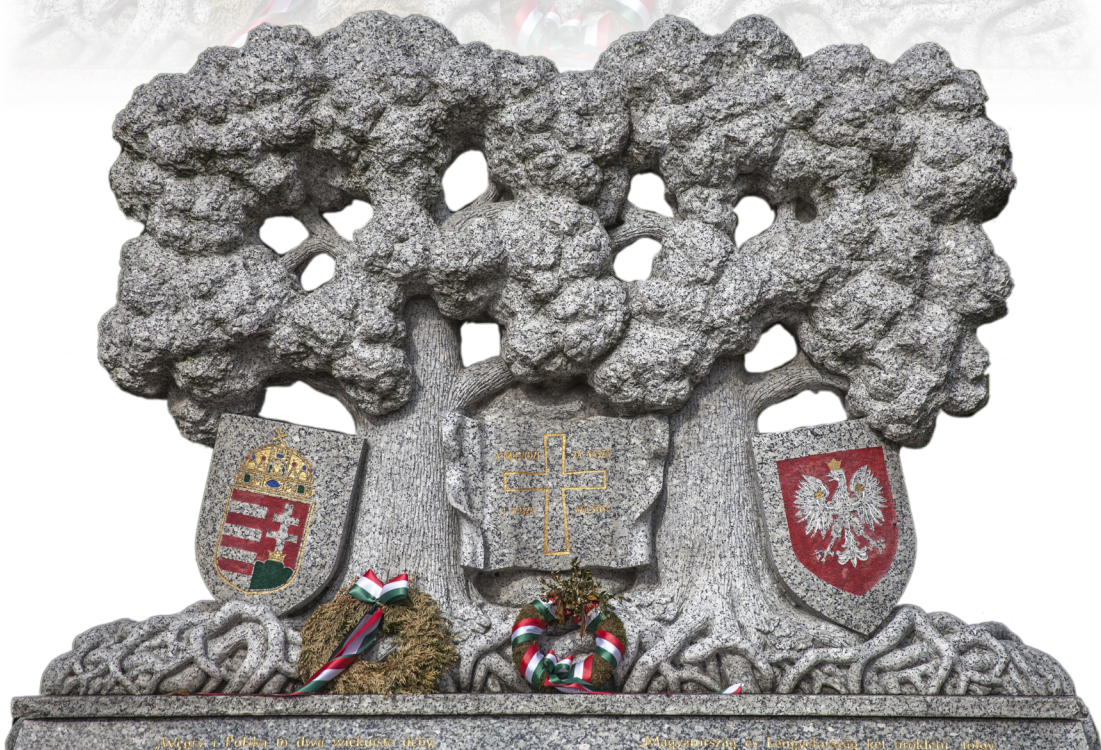
Budapest

W sieci kontaktów

Konferencja historyczna polsko–węgierska

2–4 października 2019

Budapeszt

Felvilágosodás és frankofónia

Francia, magyar és lengyel nemesi emigrációk a 18. századi Európában

Kerekasztal-beszélgetés francia, lengyel és magyar történészekkel

2019. október 2., 17 óra.

Francia Intézet

Budapest, Fő u. 17.

Az úgynevezett „migránsválság” óta a migrációk kutatása ismét az európai történészek kutatásainak középpontjába került. Ezen belül a kora újkori nemesi migrációkra vonatkozó kutatások külön kategóriát alkotnak. Más társadalmi csoportokhoz hasonlítva a nemeseknek jóval több okuk és lehetőségük volt az emigrációra. Az őseik földjéhez való ragaszkodásuk ellenére, a második rend tagjait mindig is jellemezte a földrajzi mobilitás és a kalandvágy, amely hozzátartozott a nemesi értékrendhez. A határ menti területen élő nemesek gyakran engedtek az idegen és közeli külhoni csábításnak, de sokan jóval távolabbi területeken is szerencsét próbáltak. Egyes európai, kozmopolita és frankofón családok tagjai határok feletti hálózatokat alkottak és különböző országok szolgálatában tevékenykedtek. A tanácskozás célja, hogy a három ország (Franciaország, Magyarország és Lengyelország) kutatói tapasztalatait megvitatva feltárja a felvilágosodás századának európai dimenzióit.

Felkért hozzászólók:

Michel Figeac (Université Bordeaux Montaigne)

Caroline Le Mao (Université Bordeaux Montaigne)

Agnieszka Jakuboszczak (Adam Mickiewicz Egyetem, Poznań)

Igor Kraszewski (Adam Mickiewicz Egyetem, Poznań)

Kalmár János (ELTE BTK, Történeti Intézet)

Szász Géza (Szegedi Tudományegyetem BTK Francia Tanszék)

Tóth Ferenc (MTA BTK Történettudományi Intézet)

A beszélgetés nyelve francia, magyar szinkrontolmácsolással.

A rendezvény az MTA BTK Történettudományi Intézet és a budapesti Francia Intézet közös rendezvénye.

Oświecenie i frankofonia

Francuska, węgierska i polska szlachta emigracyjna w Europie w XVIII w.

Dyskusja panelowa z udziałem francuskich, polskich i węgierskich historyków

2 października 2019 r., godz. 17.00

Instytut Francuski

Budapeszt, ul. Fő 17.

Od czasu tzw. kryzysu migracyjnego badanie migracji znów znalazło się w centrum zainteresowań europejskich historyków. W ramach tych badań osobną kategorię stanowi tematyka migracji szlachty we wczesnych czasach nowożytnych. W porównaniu do innych grup społecznych szlachta miała znacznie więcej powodów, ale i możliwości do emigracji. Pomimo przywiązania do ziemi przodków przedstawiciele drugiego stanu zawsze charakteryzowali się mobilnością i chęcią przygody, które należały do szlacheckiego systemu wartości. Szlachta mieszkająca na terenach przygranicznych często zapuszczała się na obce, pobliskie ziemie, ale szczęścia szukała też w krainach znacznie odleglejszych. Członkowie niektórych europejskich, kosmopolitycznych i frankońskich rodzin budowali sieci kontaktów ponad granicami krajów i działali w służbie różnych państw. Celem panelu jest – poprzez dyskusję nad doświadczeniami badawczymi we Francji, na Węgrzech i w Polsce – odsłonięcie różnych wymiarów wieku oświecenia w Europie.

Zaproszeni paneliści:

Michel Figeac (Université Bordeaux Montaigne)

Caroline Le Mao (Université Bordeaux Montaigne)

Agnieszka Jakuboszczak (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań)

Igor Kraszewski (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań)

János Kalmár (Instytut Historii, Uniwersytet im. Loránda Eötvösa, Budapeszt)

Géza Szász (Katedra Romanistyki, Uniwersytet w Segedynie)

Ferenc Tóth (Instytut Historii, Węgierska Akademia Nauk)

Język dyskusji jest francuzki z węgierskim tłumaczeniem.

Wydarzenie organizowane wspólnie przez Instytut Historii Węgierskiej Akademii Nauk i Instytut Francuski w Budapeszcie

A kapcsolatok hálójában

A magyar–lengyel együttműködés ezer éve

Tudományos konferencia

2019. október 2–4.

MTA Székház, Díszterem
Budapest, Széchenyi István tér 9.

A konferencia nyelve magyar és lengyel. Szinkrontolmácsolást biztosítunk.

W sieci kontaktów

Tysiąc lat współpracy węgiersko–polskiej

Konferencja naukowa

2–4 października 2019

Węgierska Akademia Nauk, Sala Ceremonialna
Budapeszt, Plac Istvána Széchenyiego 9.

Języki konferencji to polski i węgierski z tłumaczeniem symultanicznym

PROGRAM

2019. október 3.

8:00–8:30 **Regisztráció**

8:30–9:00 **Köszöntők**

Fodor Pál, az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont főigazgatója

Jerzy Snopek, Lengyelország rendkívüli és meghatalmazott budapesti nagykövete

Államalapítások

Elnök: Lesław Spychala

9:00–9:20 Ryszard Grzesik: Attila különleges karrierje – Isten ostorától a pomeránok első királyáig

9:20–9:40 Paweł Żmudzi: Harcosok, vezérek és szerepük a lengyel és a kijevi állam kialakulásában

9:40–10:00 Tapolcai László: Hatalmi-területi változások a X. századi Kelet-Közép-Európában

10:00–10:20 Zágórhidi Czigány Bertalan: Magyar jelenlét a X–XI. századi Lengyelország területén?
Régészeti leletek és lehetséges interpretációk

10:20–10:30 Kávészünet

Középkori kapcsolatok

Elnök: Paweł Żmudzi

10:20–10:40 Adam Lubocki: Magyar–lengyel kapcsolatok a kora középkorban (X–XII. sz.) – barát vagy ellenség?

10:40–11:00 Báling Péter: Árpádok és Piastok genealógiai kapcsolatai

11:00–11:20 Lesław Spychala: Észrevételek az Árpád-ház és a sziléziai Piastok közötti lehetséges utak kérdésében a XIII. század első felében

11:20–11:40 Bagi Dániel: Jan Długosz magyar vonatkozású adatainak vizsgálati lehetőségei

11:50–12:20 Ebédészünet

Politika és diplomácia a XVI–XVIII. században

Elnök: Vinkler Bálint

12:20–12:40 Oborni Teréz: A Szapolyaiak keleti Magyar Királysága – országépítés lengyel segítséggel, 1541–1571

12:40–13:00 Szymon Brzeziński: Közvetítők – Lengyel diplomácia és Magyarország a XVI. század közepén

13:00–13:20 Horn Ildikó: Konfliktusos királytükörök – Báthory István uralkodói ars poeticája és a lengyel királyeszmény

13:20–13:40 Gebei Sándor: Rákóczi mint lengyel királyjelölt

13:40–14:00 Kávészünet

Krakkó magyar szemmel

Elnök: Szymon Brzeziński

14:00–14:20 Kelényi Borbála: Magyarországi diákok a Krakkói Egyetemen a középkorban

14:20–14:40 Vinkler Bálint: Újabb adalékok a Tokaj-hegyaljai borok krakkói exportjához a XVI. és XVII. század fordulóján

14:40–15:00 Petnecki Áron: A „lengyel nemzet hajdani fényétől” a „szilvamoslék-léggörög”. A XIX. századi magyarok Krakkó-képe

15:00–15:20 Kiss Gy. Csaba: Jókai Mór műveinek lengyeliségképehez: Krakkó és környéke *A jövő század regényében*

15:20–15:30 Kávészünet

Magyar–lengyel főúri kapcsolatok a XVI–XVIII. században

Elnök: Ring Éva

15:30–15:50 Marta Piber-Zbieranowska: Magyar–lengyel uralkodókörök házasságai a XVI. század elején

15:50–16:10 Adam Perlakowski: Magyar nemesek lengyel arisztokrata udvarokban a Nagy Északi Háború idején

16:10–16:30 Adam Szabelski: Magyar emigráció Lengyelországban 1711 után

16:30–16:50 Filip Wolański: A magyar és a lengyel nemesség kapcsolatainak története a XVII. századi régi lengyel történeti és földrajzi írásokban

16:50–17:10 Tóth Ferenc: Magyar és lengyel kapcsolatok a XVIII. századi francia emigrációkban

17:10–17:20 Kávészünet

Magyar–lengyel katonai kapcsolatok a XVIII–XX. században

Elnök: Mitrovits Miklós

17:20–17:40 Tomasz Ciesielski: Lengyel–magyar katonai kapcsolatok a 18. században

17:40–18:00 Kovács István: „Egytestvér a magyar és a lengyel...” Lengyelek az 1848/49-es magyar szabadságharcban, magyarok az 1863/64-es lengyel szabadságharcban

18:00–18:20 Maria Zima: Magyar katonák és a varsói felkelés

19:30 Vacsora

2019. október 4.

Az első világháború és a lengyel függetlenség kivívása

Elnök: Gerencsér Tibor

- 8:40–9:00 Tefner Zoltán: A lengyelkérdés az Osztrák–Magyar Monarchia politikájában a Nagy Háború idején
- 9:00–9:20 Andrzej Kowalak: Tadeusz Stamirowski szerepe a magyar–lengyel diplomáciai kapcsolatfelvételben
- 9:20–9:40 Varga E. László: Magyar segélyszállítmány a lengyel–bolsevik háborúban
- 9:40–10:00 Ewa Jędras: Lengyelország és a trianoni békeszerződés

10:00–10:20 Kávészünet

Magyar–lengyel politika és Csehszlovákia

Elnök: Marek Kornat

- 10:20–10:40 Ábrahám Barna: Magyar–lengyel barátság szlovák kérdőjelekkel a századelőn
- 10:40–11:00 Jerzy M. Roszkowski: A szepesi és árvai területek Lengyelországhoz csatolása 1918–1920
- 11:00–11:20 Janek István: Szlovák–magyar–lengyel tárgyalások Szlovákia hovatartozását és államformáját illetően 1938–1939-ben
- 11:20–11:40 Dariusz Dąbrowski: Közös magyar–lengyel határ 1939-ben. Az elképzelés megvalósítása és következményei a közeledő háború szempontjából

11:40 – 11:50 Kávészünet

Közép-Európa a történetírásban

Elnök: Bagi Dániel

- 11:50–12:10 Tomasz Wiślicz: A magyar és lengyel medievisztika a nemzetközi tudományos életben
- 12:10–12:30 Ring Éva: Oskar Halecki Európa felosztására vonatkozó felfogásának recepciója a magyar történetírásban
- 12:30–12:50 Maciej Janowski: Marceli Handelsman Közép-Európa-víziója

12:50–13:40 Ebédészünet

A két háború között

Elnök: Janek István

- 13:40–14:00 Gerencsér Tibor: Érdek vagy érték? Az 1934-es magyar–lengyel kulturális egyezmény és annak háttere
- 14:00–14:20 Seres Attila: Egy elveszett kitüntetés nyomában. Márton Áron lengyel állami elismerésének kérdése 1939-ben
- 14:20–14:40 Molnár Imre: Esterházy János és Lengyelország
- 14:40–15:00 Marek Kornat: Magyarország helye József Beck miniszter koncepciójában az Intermarium („Harmadik Európa”) létrehozására irányuló törekvésekben 1937–1939 között

15:00–15:20 Kávészünet

Magyar–lengyel együttműködés a második világháború alatt

Elnök: Seres Attila

15:20–15:40 Jámbor Orsolya Ilona: Érdek-és/vagy értékeltű menekültpolitika a II. világháború alatt.
A lengyel menekültek ügyeinek belügyi kezelése

15:40–16:00 Lagzi István: A lengyel katonák evakuációja Magyarországról

16:00–16:20 Kapronczay Károly: Lengyel oktatásügy Magyarországon a II. világháború alatt

16:20–16:40 Wojciech Frazik: Magyarország és a lengyel konspirációs összeköttetés a második világháború alatt

16:40–16:50 Kávészünet

Ellenkultúra és emlékezet 1945 után

Elnök: Wojciech Frazik

16:50–17:10 Tadeusz Kopyś: A hetvenes évek magyar–lengyel kapcsolatainak főbb kérdései

17:10–17:30 Jerzy Kochanowski: A lengyel „merkanturizmus” és a magyarok, vagyis a lengyel–magyar gazdasági turizmus a hatvanas–nyolcvanas években

17:30–17:50 Lagzi Gábor: Lengyel–magyar kapcsolatok az emigrációban – Jerzy Giedroyc magyar köre

17:50–18:10 Mitrovits Miklós: Ellenzék és ellenkultúra a magyar–lengyel kapcsolatokban

18:10–18:30 Andrzej Sadecki: Emlékezetpolitika Magyarországon és Lengyelországban

PROGRAM

3 października 2019

8:00–8:30 **Rejestracja**

8:30–9:00 **Uroczyste otwarcie konferencji i powitanie uczestników**

Główny dyrektor Centrum Badań Humanistycznych Węgierskiej Akademii Nauk, Prof. Pál Fodor

Ambasador nadzwyczajny i pełnomocny RP w Budapeszcie, dr. Jerzy Snopek

Kształtowania państw

Prowadzenie Lesław Spychała

9:00–9:20 Ryszard Grzesik: Niezwykła kariera Attyli: od bicia Bożego do pierwszego króla Pomorza

9:20–9:40 Paweł Żmudzki: Drużyny i wodzowie i ich rola w procesie kształtowania państwa polskiego i ruskiego

9:40–10:00 László Tapolcai: Zmiany terytorialno-polityczne w Europie Środkowo-Wschodniej w X wieku

10:00–10:20 Bertalan Zágórhidi Czigány: Węgierska obecność na terenach Polski w X–XI wieku? Odkrycia archeologiczne oraz ich możliwe interpretacje

10:20–10:30 Przerwa na kawę

Kontakty średniowieczne

Prowadzenie Paweł Żmudzki

10:30–10:50 Adam Lubocki: Kontakty polsko-węgierskie we wczesnym średniowieczu (X–XII w.) – przyjaźń czy wrogość?

10:50–11:10 Péter Báling: Kontakty genealogiczne Arpadów i Piastów

11:10–11:30 Lesław Spychała: Uwagi w sprawie dróg potencjalnych kontaktów pomiędzy dworami Arpadów i Piastów śląskich w pierwszych dziesięcioleciach XIII wieku

11:30–11:50 Dániel Bagi: Możliwości badania materiałów Jana Długosza o tematyce węgierskiej

11:50–12:20 Przerwa obiadowa

Polityka i dyplomacja w XVI–XVIII wieku

Prowadzenie Bálint Vinkler

12:20–12:40 Teréz Oborni: Wschodnie Królestwo Węgier Zapolyów – budowanie państwa z polską pomocą, 1541–1571

12:40–13:00 Szymon Brzeziński: Pośrednicy – dyplomacja polska a Węgry w połowie XVI wieku

13:00–13:20 Ildikó Horn: Konfliktowe zwierciadła władców – ars poetica Stefana Batorego a polski wzorzec króla

13:20–13:40 Sándor Gebei: Rakoczy jako kandydat na króla Polski

13:40–14:00 Przerwa na kawę

Kraków oczami Węgrów

Prowadzenie Szymon Brzeziński

14:00–14:20 Borbála Kelényi: Węgieŕscy ŕacy na Akademii Krakowskiej w ŕedniowieczu

14:20–14:40 Bálint Vinkler: Nowe przyczynki do eksportu win tokajskich do Krakowa na przełomie XVI i XVII wieku

14:40–15:00 Áron Petneki: Od „dawnej ŕwietnoŕci narodu polskiego” do „atmosfery zgnilych ŕliwek” – obraz Krakowa XIX-wiecznych Węgrów

15:00–15:20 Csaba Kiss Gy.: Przyczynke do obrazu Polaków w dziełach Móra Jókaiego (Kraków i jego okolice w *A jövő század regényében*)

15:20–15:30 Przerwa na kawę

Polsko–węgierskie kontakty szlacheckie w XVI–XVIII wieku

Prowadzenie Éva Ring

15:30–16:50 Marta Piber-Zbieranowska: Malżeŕstwa w kręgach władców polsko–węgierskich na początku XVI wieku

15:50–16:10 Adam Perłakowski: Szlachta węgierska na dworze polskiej magnaterii w okresie Wielkiej Wojny Północnej – zarys problematyki

16:10–16:30 Adam Szabelski: Węgierska emigracja w Polsce po 1711

16:30–16:50 Filip Wolański: Historia zwiázków między szlachtą polską i węgierską w ŕwiecie staropolskiego piŕmiennictwa historycznego i geograficznego w XVIII w

16:50–17:10 Ferenc Tóth: Kontakty polskiej i węgierskiej emigracji we Francji w XVIII w.

17:10–17:20 Przerwa na kawę

Węgiersko–polskie kontakty wojskowe w XVIII–XX wieku

Prowadzenie Miklós Mitrovits

17:20–17:40 Tomasz Ciesielski: Polsko–węgierskie kontakty wojskowe w wieku XVIII.

17:40–18:00 István Kovács: „Węgieŕ i Polak braćmi są...” Polacy w węgierskiej Wioŕnie Ludów 1848–1849, Węgieŕzy w powstaniu styczniowym 1863–1864

18:00–18:20 Maria Zima: Őolnierze węgierscy a Powstanie Warszawskie

19:30 Kolacja

4 października 2019

Pierwsza wojna światowa i odzyskanie niepodległości Polski

Prowadzenie Tibor Gerencsér

8:40–9:00 Zoltán Tefner: Kwestia polska w polityce Monarchii Austro–Węgierskiej

9:00–9:20 Andrzej Kowalak: Rola Tadeusza Stamirowskiego w nawiązaniu polsko–węgierskich stosunków dyplomatycznych

9:20–9:40 László Varga E.: Węgierskie dostawy amunicji w wojnie polsko–bolszewickiej

10:00–10:20 Ewa Jędras: Polska a traktat pokojowy w Trianon

10:00–10:20 Przerwa na kawę

Polska i węgierska polityka wobec Czechosłowacji

Prowadzenie Marek Kornat

10:20–10:40 Ábrahám Barna: Przyjaźń węgiersko-polska a słowacy na początku stulecia

10:40–11:00 Jerzy M. Roszkowski: Przyłączenie terenów spiskich i orawskich do Polski 1918–1920

11:00–11:20 István Janek: Słowacko–polsko–węgierskie rozmowy na temat przynależności i ustroju państwa Słowacji w 1938–1939

11:20–11:40 Dariusz Dąbrowski: Wspólna granica polsko–węgierska w 1939 r. Realizacja koncepcji i jej konsekwencje w obliczu zbliżającej się wojny

11:40 – 11:50 Przerwa na kawę

Europa Środkowa w historiografii

Prowadzenie Dániel Bagi

11:50–12:10 Tomasz Wiślicz: Sposoby funkcjonowania mediewistyki polskiej i węgierskiej w międzynarodowym obiegu naukowym

12:10–12:30 Éva Ring: Recepcja myśli Oskara Haleckiego o podziale Europy w węgierskiej historiografii

12:30–12:50 Maciej Janowski: Wizja Europy-Środkowej Marcellego Handelsmana

12:50–13:40 Przerwa obiadowa

Okres międzywojenny

Prowadzenie István Janek

13:40–14:00 Tibor Gerencsér: Interesy czy wartości? Okoliczności polsko–węgierskiej umowy o współpracy kulturalnej z 1934 roku

14:00–14:20 Attila Seres: W poszukiwaniu zagubionego odznaczenia. Kwestia uznania Árona Mártona przez państwo polskie w 1939 roku

14:20–14:40 Imre Molnár: János Esterházy a Polska

14:40–15:00 Marek Kornat: Węgry w koncepcjach ministra Józefa Becka w czasie starań o ustanowienie systemu Międzymorza („Trzeciej Europy”) w latach 1937–1939

15:00–15:20 Przerwa na kawę

Polsko-węgierska współpraca podczas drugiej wojny światowej

Prowadzenie Attila Seres

15:20–15:40 Orsolya Ilona Jámbor: Polityka wobec uchodźców podczas II wojny światowej – interesy czy wartości. Sprawa polskich uchodźców w polityce wewnętrznej Węgier

15:40–16:00 István Lagzi: Ewakuacja polskich żołnierzy z Węgier

16:00–16:20 Károly Kapronczay: Edukacja polska na Węgrzech w czasie drugiej wojny światowej

16:20–16:40 Wojciech Frazik: Węgry a polska łączność konspiracyjna w czasie drugiej wojny światowej

16:40–16:50 Przerwa na kawę

Kontrkultura i pamięć po 1945

Prowadzenie Wojciech Frazik

16:50–17:10 Tadeusz Kopyś: Wybrane zagadnienia ze stosunków polsko-węgierskich w latach siedemdziesiątych

17:10–17:30 Jerzy Kochanowski: Bratankowie i „merkanturyzm”, czyli polsko-węgierski handel turystyczny w latach 60–80. XX w.

17:30–17:50 Gábor Lagzi: Stosunki polsko-węgierskie na emigracji – węgierski krąg Jerzego Giedroycia

17:50–18:10 Miklós Mitrovits: Opozycja i kontrkultura w stosunkach polsko-węgierskich

18:10–18:30 Andrzej Sadecki: Polityka pamięci na Węgrzech i w Polsce

ABSZTRAKTOK

Ábrahám Barna (ELTE BTK, Román Filológiai Tanszék): Magyar–lengyel barátság szlovák kérdőjelekkel a századelőn

A lengyel és a magyar történeti emlékezet értékes eleme a két nemzet sok évszázados barátsága, melynek alapját a hasonlóan nemesi dominanciájú társadalomfejlődésben és az össz-szláv törekvések elítélésében, de mindenekelőtt az oroszellenességben szokás keresni. E kétoldalú viszonyban nem kapnak helyet a szlovákok, holott a kapcsolataink szempontjából legfontosabb időszakban, a hosszú 19. században szerepük mind a barátság elmélyítésében, mind megkérdőjelezésében meghatározó. Egyrészt a leverett lengyel felkelések emigránsait jórészt az észak-magyarországi nemesi udvarházak fogadták be, melyek a feudális, etnikumok feletti *hungarus* nemzetet testesítették meg, miközben a maguk kevert, szlovák–lengyel–ukrán nyelvvel biztosították a megértést és érzelmi azonosulást. A dualizmus kori szlovákellenes nemzetiségpolitika viszont a Galíciában erősödő szláv szolidaritás jegyében éket vert a lengyel és a magyar elit közé, melyet egyes elkötelezett személyiségek a Nagy Háború előestéjén csak részben tudtak elhárítani, a határ menti gurál népcsoport nemzeti hovatartozásának kérdése viszont problémákat vetett fel a lengyelek és a szlovákok között, e modern nemzetek hármasságát tehát nem sikerült megoldani.

Bagi Dániel (PTE, Történettudományi Intézet): Jan Długosz magyar vonatkozású adatainak vizsgálati lehetőségei

Jan Długosz *Annalése* az utolsó középkori összefoglalása a lengyel történelemnek, egyben az egyik legfontosabb elbeszélő forrás Kelet-Közép-Európa késő középkori történéseire nézve. Az *Annales* számtalan magyar vonatkozású adatot tartalmaz, melyeket három jól elkülöníthető részre bonthatjuk: a magyar történelem korszakolását követve az Árpád-kori, az Anjou-kori, illetve a szerző kortörténeti adataira. Ezek külön-külön is érdekesek, ám teljes körű feldolgozásuk, kritikai vizsgálatuk még várat magára. Ez már csak azért is érdekes, mert Długosz magyar adataival kapcsolatban nemegyszer derült már ki, hogy hibásak és pontatlanok. A jelen előadásban néhány olyan problematikus szövegrészletet szeretnék bemutatni, amelyek mint csepp a tengerben mutatják meg, milyen feladatok állnak a kutatók előtt az *Annales* vizsgálata tekintetében.

Báling Péter (PTE, Történettudományi Intézet): Árpádok és Piastok genealógiai kapcsolatai

Magyar, lengyel két jó barát. E rövid mondattal kezdődik az a rímekbe szedett mondás, amely minden lengyel és magyar ember számára jól ismert, és amely a két nép évszázados történelmi barátságát, sorsközösségét és egymásra utaltságát szimbolizálja. E történelmi kapcsolatokat a historizáló közvélekedés egészen a középkorig, a magyar Árpád-ház és a lengyelországi Piast dinasztia koráig vezeti vissza. Rövid előadásomban megpróbálom feltárni e két uralkodócsalád kapcsolatait, amelyek közt egyaránt szerepelnek fiktívnek bizonyuló és történelmi forrásokkal igazolható genealógiai összeköttetések is. Arra a kérdésre is szeretnék választ adni, hogy a középkori dinasztikus kapcsolatok a két uralkodócsalád között mennyire foglaltak el kiemelt helyet az uralkodóházak egyéb, más dinasztikiálkkal létesült összeköttetéseihez képest. Az előadás során leginkább azokra a kapcsolatokra szeretnék kitérni, amelyek akár forráskritikai, akár történelmi interpretáció tekintetében problémásnak minősülnek, és állásfoglalásra készítetik mind a magyar, mind a lengyel kutatókat. A történelmi források bemutatása mellett törekedni fogok a témával foglalkozó legfontosabb lengyel és magyar szakirodalmi vélekedések ismertetésére is.

Brzeziński, Szymon (Varsói Egyetem, Történeti Intézet és Nemzeti Könyvtár): Közvetítők – Lengyel diplomácia és Magyarország a XVI. század közepén

A Jagelló dinasztia utolsó két uralkodója idején a lengyel–litván királyságnak szembe kellett néznie azzal a kihívással, amelyet az oszmán birodalom magyarországi expanziója és Magyarország felosztása jelentett. A mohácsi csatát követő évtizedben – a politikai és katonai helyzet minden változásával – a Jagellók viszonylag következetes álláspontot képviseltek a magyar ügyekben, mind a Portával, mind pedig a Habsburgokkal szembeni politikájukban. A Magyarországért folytatott háborúban mindkét féllel (a Habsburgokkal és a Szapolyai táborral) fenntartották a szövetségi viszonyt, de a magyarokkal kötött erős dinasztikus kapcsolatok ellenére – amelyet mindenekelőtt Szapolyai János és Jagelló Izabella házassága testesített meg – nyíltan nem léptek fel katonailag a Kárpát-medencében. Ennek köszönhetően közvetítő szerepben léphettek fel, mindenekelőtt a Habsburgok és Szapolyai között. Az előadás a Jagelló dinasztia diplomáciájának ezen aspektusát összegzi egyes esetek elemzésével összekapcsolva. Megpróbál mérleget vonni, illetve a politika lehetőségeit, feltételeit és sikerességét értékelni.

Ciesielski, Tomasz (Opolei Egyetem, Történeti Intézet): Lengyel–magyar katonai kapcsolatok a 18. században

A XVIII. században azonosítható volt a magyar harcművészet, amelynek a huszárság volt a szimbóluma – a könnyűlovasság, amelyet számos európai országban létrehoztak. Bár Lengyelországban már a XVI. század óta a magyar modelleket követve alakítottak új katonai egységeket, amelyek legjobb példái a huszárság és a magyar gyalogság (kurucok) voltak, a XVIII. században nem alakultak huszár egységek az állami hadseregben. Ugyanakkor népszerűek voltak a nemesi, sőt a királyi milíciákban (pl. huszár század Stanisław August szolgálatában). Éppen az önkormányzati és magán hadseregekben követték legszívesebben a magyar mintákat, ahol a huszárok és a gyalogosok mellett voltak például hajdúk is. Ennek ellenére a XVIII. században kevés lengyel szerzett érdemeket Magyarország számára, bár a Rákóczi-felkelés idején a toborzók a lengyel főurak egy részének jóindulatának köszönhetően egész egységeket hoztak össze a Köztársaság területén. A közös szolgálaton alapuló kapcsolatok inkább 1772 után erősödtek fel, amikor Lengyelország felosztásai következtében a déli vajdaságok Habsburg jogar alá kerültek. A XVIII. századi háborúkban viszonylag ritkák voltak a magyar–lengyel érintkezések, akár ellenségként, akár szövetségként. Valójában csak a második sziléziai háború és a hétéves háború alatt fordultak elő, amikor a szász szolgálatban maradó ulánus ezredek és a könnyűlovasság együttműködött a császári könnyűlovásokkal, s így a magyar ezredekkel Csehországban, Szászországban, Morvaországban és Sziléziában.

Dąbrowski, Dariusz (Nemzeti Emlékezet Intézete, Wrocław): Közös magyar–lengyel határ 1939-ben. Az elképzelés megvalósítása és következményei a közeledő háború szempontjából

A harmincas évek második felében Lengyelország támogatta a magyar határrevíziós törekvéseket Csehszlovákiával szemben. Különösen nagy hangsúlyt fektettek Kárpátalja Magyarország-hoz való visszacsatolására, ami maga után vonta a közös magyar–lengyel határ létrehozását. A lengyel vezetés úgy gondolta, hogy egy ilyen változás megerősíti Lengyelország nemzetközi biztonságát. E koncepció megvalósítása érdekében Varsó 1938 őszén úgy döntött, hogy támogatja a magyar diverziós tevékenységet e régióban. A „Lom” („Pajszér”) fedőnévre hallgató akció azonban nem érte el a kívánt célt. Ettől kezdve a magyar fél a saját terveit a Harmadik Birodalom támogatásával igyekezett megvalósítani, amit növekvő aggodalommal figyeltek Varsóban. Cseh–Szlovákia összeomlása 1939 márciusában Kárpátalja Magyarországhoz csatolását és egyben a magyar–lengyel közös határ létrehozását is jelentette. Ezzel kapcsolatban felmerül

a kérdés, hogy milyen szerepet játszott ez az esemény a közelgő háború kontextusában lengyel perspektívából.

Frazik, Wojciech (Nemzeti Emlékezet Intézete, Krakkó): Magyarország és a lengyel konspirációs összeköttetés a második világháború alatt

1939 és 1944 között Budapest volt a Lengyel Földalatti Állam strukturái és a lengyel emigráns kormány közötti konspirációs összeköttetés katonai és polgári hálózatának legfontosabb pontja. A katonai Bázis (1939 decemberétől) és a politikai Kirendeltség (1940 júniusától) működésének alapját a futárszolgálat jelentette. A futárok, akik Magyarországon keresztül jártak Lengyelországból és Lengyelországba, pénzt szállítottak, titkos sajtót vittek és a megszállók politikájáról szóló jelentéseket kézbesítettek. Budapesten működtek azok a lengyel rádióadók, amelyek az országból érkező hírszerző jelentéseket közzétették. Bár Lengyelország és Magyarország ellenséges szövetségi táborba tartoztak, a lengyel konspirációs tevékenységet nem akadályozták meg a magyar hatalmi szervek, sőt titokban még támogatták is. 1943–1944-ben a lengyel konspirációs postát a Budapest–Lisszabon vonalon továbbították a magyar diplomáciai posta védelme alatt.

Gebei Sándor (Eszterházy Károly Egyetem, Eger): Rákóczi mint lengyel királyjelölt

Az előadás egy bonyolult nemzetközi játszmaiba enged betekintést. Hogyan és miért válhatott II. Rákóczi Ferenc erdélyi fejedelem (princeps) és a konföderáltak vezére (dux) lengyel királyjelöltté? Pontosabban az egyik esélyesévé, hiszen a magyar historiográfia hajlamos megfélekedezni arról, hogy a „fejedelem és vezér” csak egyike volt a trónvárományosoknak 1707-ben. A magyarázat a nagy északi háború főszereplőinek, Svédország (XII. Károly) és Oroszország (I. Péter cár) élet-halál háborújában rejlik. A hadi események ugyanis 1709-ig többnyire a Rzeczpospolita területén zajlottak, a lengyel–litván társadalmat pedig egymással szemben álló táborokra bontották. A kezdeti svéd győzelmek oda vezettek, hogy II. Ágost királyt detronizálták, Stanislaw Leszczyński vajdát királlyá emelték. Az orosz katonaság által ellenőrzött keleti és délkeleti vajdaságok az illegitim Leszczyńskivel szemben a lengyel alkotmányra hivatkozva, I. Péter cár hatásos segítségével, új királyjelölt, királyválasztó szejm összehívására adták a fejüket. A cár is, a „nemesi köztársaság” is Rákóczit a lengyel trónra invitálta, aki némi hezitálás után elfogadta ezt a felkérést. Az Erdélyi Fejedelemséget elhagyta a lengyel koronáért? – ennek a problémának a megválaszolására is törekszik az előadás.

Gerencsér Tibor (Waclaw Felczak Alapítvány): Érdek vagy érték? Az 1934-es magyar–lengyel kulturális egyezmény és annak háttere

Gömbös Gyula 1934-es varsói útja előtt a lengyel fél azt javasolta, hogy a magyar miniszterelnök látogatásakor egy kulturális konvenciót írjanak alá, amely „*alkalmas volna arra, hogy a többi esetleges megállapodások fedőegyezménye gyanánt szerepeljen*”. Stanislaw Lepakowski budapesti lengyel követ még egy francia nyelvű, szellemi együttműködésre vonatkozó szerződéstervezetet is átnyújtott a miniszterelnöknek. Gömbös Gyula ugyanakkor nem volt elragadtatva az ajánlattól. Az előterjesztésre azt válaszolta, hogy „*elsősorban a politikai, másodsorban a gazdasági kérdéseket öbajtja letárgyalni és csak harmadsorban kerülhet a szellemi együttműködés kérdése tárgyalásra*”. Eleinte tehát a lengyel politikai vezetés titkos megállapodások álcázásának, a magyar kormányfő pedig harmadrangú kérdésnek tartotta a kulturális egyezmény ügyét. A fenti előzmények és az időközben feszültté váló nemzetközi helyzet ellenére az egyezményt 1934 októberében mégis aláírták, amely egy rövid, de rendkívül gyümölcsöző korszakát hozta a magyar–lengyel kapcsolatoknak.

Grzesik, Ryszard (Lengyel Tudományos Akadémia, Szláv Tanulmányok Intézete): Attila különleges karrierje. Isten ostorától a pomeránok első királyáig

Az egykori európai Barbaricum helyén újonnan keletkezett államoknak szükségük volt létezésük eszmei megalapozására. Gyökereiket általában a klasszikus antikvitásban keresték, őseiket a trójaiaktól származtatva, vagy olyan „antik” héroszoktól, akik ugyan az ókorban ismeretlenek voltak, de a saját közösség általuk mégis mély gyökeret eresztett a régi időkben, mint például a lengyel Grakch, akinek utódai magával Nagy Sándorral is harcoltak. A megfelelőnek látszó történelmi hősök közé tartozott Attila, a hunok uralkodója, aki a hanyatló Római Birodalom gyengeségét használta ki. Az emlékezet a keresztények rémeként, Isten haragjának eszközeként, „Isten ostoraként” őrizte meg, ugyanakkor olyasvalakiként, aki egy a népéből, saját uralkodóként a népe nevében folytatja háborúit. Éppen ez a modell lett a magyarok számára vonzó, akik, legalábbis a XII. század végétől, Attilában saját uralkodódinasztiájuk őst és alapítóját látták, aki legitímálta állami létüket a Kárpát-medencében. A későbbiekben ez a hun–magyar azonosság-tudathoz vezetett, Attila neve pedig ma is népszerű Magyarországon. A lengyel történetírásban Attila alakja a vandálok – Vanda királynő krakkói népének – uralkodójaként bukkant fel Sziléziában, a XIII. század végén a ciszterci *Kronika polsko-śląska* lapjain. Továbbment ezen a szálon Augustyn ze Starogradu, Ágoston-rendi szerzetes, aki traktátust írt Pomeránia Lengyelországtól való különállásának bizonyításáról. Szerinte a vandálok két részre oszlottak, a nemesebbik, királyi águk a tengerhez vándorolt, így lett Attila „primus Pomeranorum rex”.

Horn Ildikó (ELTE BTK, Történelmi Intézet): Konfliktusos királytűkrök – Báthory István uralkodói ars poeticája és a lengyel királyeszmény

Báthory Istvánnak és a lengyel rendeknek a király feladatairól és jogairól vallott nézetei nem voltak kompatibilisek. Báthory megingathatatlan küldetéstudattal és határozott vezetési koncepcióval rendelkezett. A klasszikus királymodellt tartotta követendőnek, ahol a király Isten földi képmása, és minden alattvalója felett atyai hatalommal rendelkezik. Saját jó példájával mutat követendő mintát, és atyai jószággal jutalmazza az arra érdemeseket, illetve elrettentő szigorral sújtja a bűnösöket. A lengyel királyeszmény viszont homlokegyenest különbözött ezektől az elképzelésektől. Az állam élén a király állt, de nem gyakorolt az országban abszolút hatalmat. Jogkörét erősen körbehatárolták és korlátozták, 1572-től fogva a királyt gyakorlatilag nem a rendek felett álló uralkodónak, hanem egyfajta mediátornak, a lengyel nemesi köztársaság harmadik rendjének tekintették. Az előadás a két felfogás különbözőségét és a hatalomgyakorlás módjairól folytatott szenvedélyes vitát mutatja be.

Jámbor Orsolya Ilona (Pázmány Péter Katolikus Egyetem): Érdek-és/vagy értékelvű menekültpolitika a II. világháború alatt. A lengyel menekültek ügyeinek belügyi kezelése

Előadásom középpontjában a lengyel „menekültválság” – ami Lengyelország német megtámadása következtében alakult ki – magyarországi közigazgatási és szociális ellátó rendszerének bemutatása áll. Rámutatok, hogy mennyiben tekintette katonái, illetve közigazgatási feladatnak a kormány a lengyel menekültkérdés megoldását. Kijelenthetjük, hogy a magyar vezetés borotvaélen táncolva próbált megoldást találni az ellentmondásos helyzetre. A német szövetség – ami elengedhetetlen volt a revíziós politika megvalósításában – elvesztése nemcsak politikai, hanem gazdasági szempontból is beláthatatlan következményekkel járt volna. Már 1939. szeptember 15-étől elkülönült a polgári menekültek és a menekült katonai személyek gondozása. Nem kevés feszültséget okozott, hogy a menekültek megjelenésekor a magyar állam még nem követett kialakult menekültpolitikát, a rendelkezések a tapasztalatok és a politikai érdekek fényében módosultak. Az utókor szemüvegén keresztül vizsgálva a történeteket elmondhatjuk, hogy Magyarország ezen a téren jól vizsgázott.

Janek István (MTA BTK Történettudományi Intézet): Szlovák–magyar–lengyel tárgyalások Szlovákia hovatartozását és államformáját illetően 1938–1939-ben

A magyar diplomácia felismerte, hogy Lengyelországnak elsősorban a német veszéllyel szembeni védekezés miatt szüksége van a közös magyar–lengyel határ kialakítására. Csehszlovákia végső bukása azt a veszélyt is hordozta, hogy az egész országot megszállják a németek. A lengyel és a magyar politikusok ezt végzetes következményként élték volna meg, és ezt mindenféleképpen meg akarták akadályozni. Ebből kifolyólag a Csehszlovákián belüli nemzetiségi mozgalmakat, így a szlovákok elszakadási törekvéseit Varsó rokonszenvvel szemlélte és támogatta. A lengyel kormány a csehszlovák–magyar konfliktus kérdésében mindvégig a magyar oldalt támogatta. 1938 márciusától a magyar diplomácia keresni kezdte a lehetőséget a szlovák vezetőkkel a tárgyalások megkezdésére. Mivel ekkor Csehszlovákia még létezett, az egyeztetéseket csak titokban kezdhették meg, ezért szükségük volt egy közvetítő államra. Kapóra jött nekik, hogy a lengyelek már többször is megbeszélést folytattak a szlovák vezetőkkel 1938 elején. Józef Beck lengyel külügyminiszter már 1938 április végén a magyar vezetésnek azt üzenté, hogy a szlovák ügy megoldása kapcsán csak akkor érhetnek el sikereket, ha korrekt és mély kapcsolatot építenek ki a Szlovák Néppárt vezetőivel.

Janowski, Maciej (Lengyel Tudományos Akadémia, Tadeusz Manteuffel Történeti Intézet): Marcell Handelsman Közép-Európa-víziója:

Marcell Handelsman nem az első lengyel történész volt, aki Közép-Kelet-Európa történetével foglalkozott. A régió belüli fejlődési sajátosságokra már József Szujski is felhívta a figyelmet a XIX. században, de Handelsman kortársai közül Oskar Halecki szerepe is fontos. Ugyanakkor Handelsman volt közülük, aki a legmélyebben elemezte a régió sajátosságait. Az említett kutatókkal szemben, akik a középkorral és a kora újkorral foglalkoztak, Handelsmant a XIX. századi fejlődési sajátosságok érdekelték leginkább. Ezeket mindenekelőtt a nemzetépítési folyamatokban látta, valamint az olyan politikusok tevékenységében, akik nem képviseltek semmilyen államot (Adam Czartoryski). Ebben az értelemben Handelsman a nemzeti problematika háború utáni összehasonlító kutatásainak előfutára volt. A háború és a koncentrációs táborban bekövetkezett halála Handelsmannak nem engedte meg, hogy kutatásait egy nagymonográfia megírásával megkoronázza. Mivel azonban többször felvetette a témát, lehetséges nézeteinek rekonstrukciója.

Jędras, Ewa (Jagelló Egyetem, Politikai és Nemzetközi Tanulmányok Kar): Lengyelország és a trianoni békeszerződés

Az első világháború befejezése után, 1920. június 4-én a versailles-i Nagy-Trianon palotában Magyarország aláírta a békeszerződést. A dokumentum értelmében megváltoztak Magyarország határai, lakosságának száma és etnikai összetétele, amelynek mind a gazdaságra, mind az állam katonai erejére döntő hatása volt. A trianoni békeszerződés a magyarok számára trauma és tragédia volt. A békeszerződés aláírása nem maradt észrevétlen Lengyelországban sem. Az előadás bemutatja, hogy Lengyelországban a két világháború között hogyan viszonyultak a trianoni béke kérdéséhez. A lengyel újságokban publikált cikkek elemzésén keresztül bemutatja, hogyan reagált a sajtó a kérdésre. Ezen kívül kitér arra is, hogy a trianoni béke ügye hogyan jelenik meg a lengyel irodalomban a két háború között.

Kapronczay Károly (Simmelweis Orvostörténeti Múzeum): Lengyel oktatásügy Magyarországon a II. világháború alatt

A német hatóságok a megszállt lengyel területeken azonnal betiltották a lengyel iskolarendszert, később is csak az elemi iskolákban engedélyezték a lengyel nyelvű oktatást. A lengyel területeken

kiépült a titkos földalatti iskolarendszer és anyanyelven történő oktatás. A német–lengyel háború kirobbanásának napjaiban a magyar kormány elhatározta a lengyel menekültek befogadását, velük szemben a genfi egyezményt alkalmazta. A magyar kormány legalisan engedélyezte az elemi iskolák szervezését, ahol a lengyel oktatási elvek és tanrendek szerint folyt az oktatás. A második világháború éveit kb. 300 ilyen lengyel elemi létezés, de számuk az evakuálás – a külföldre történő szervezett távozás – előrehaladtával fokozatosan csökkent. A lengyel oktatási intézményben a háború ideje alatt közel félezer lengyel diák tanult, érvényes bizonyítványokkal és a végzősök érettségi bizonyítvánnyal zárták a tanéveket. Ebben az iskolaformában – más vallási megjelöléssel – menekült zsidó gyerekek is tanultak. Ez az iskolaforma egyedüli volt a németek megszállta területeken. A magyarországi lengyel iskolák fenntartásának zömét a magyar állam vállalta, de az emigrációs lengyel kormány is rendszeresen küldött pénzügyi segítséget, amit a Lengyel Polgári Bizottságon, a Nemzetközi Vöröskereszten és a külföldi segítség-szervezeteken keresztül juttatott el.

Kelényi Borbála (Budapesti Történeti Múzeum): Magyarországi diákok a Krakkói Egyetemen a középkorban

Előadásom célja, hogy bemutassa a középkorban (1526-ig) a Krakkói Egyetemen tanuló magyarországi – tehát a Magyar Királyság területéről származó – hallgatókat. A Krakkói Egyetem újra alapítása (1400) után jelentek meg az első magyarországi diákok a lengyel intézményben és 1526-ig mintegy négy és fél ezren fordultak meg falai között, a legtöbben a – Jagelló Egyetem fénykorának számító – 15. század végén és a 16. század elején. Ez a létszám nemcsak önmagában jelentős, hanem a teljes középkori magyarországi, külföldön tanuló hallgatók harmadát teszi ki (egyedül a Bécsi Egyetem előzi meg, ahol az összes magyarországi diák fele tanult). A magyarországi diákok olyan nagy létszámban keresték fel a Krakkói Egyetemet – arányuk a lengyel intézmény összes hallgatója között átlagosan 17,4% volt –, hogy saját kollégiumot is alapítottak számukra, a *Bursa Hungarorumot*.

Kiss Gy. Csaba (ELTE BTK Művelődéstörténeti Tanszék): Jókai Mór műveinek lengyeliség-képéhez: Krakkó és környéke *A jövő század regényében*

A nagy mesélő gazdag életművében is gyakran fölbukkan lengyel szál (legyen az történelem, közelmúlt, a magyar–lengyel barátság hagyománya): klasszikus toposzok, lengyel motívumok, alakok sokasága. Írónk hosszabb utazást nem tett lengyel földön, csupán az 1860-as évek elején járt rövid ideig Krakkóban és Wieliczkában. *A jövő század regénye* (1872–1874) Jókai életművében sajátos helyet képvisel, utópia és ellenutópia egyben, a mű „jelen” ideje: az 1952 és 2000 közötti időszak. Esetleges politikai áthallásai miatt 1945 után hosszú ideig nem jelent meg újra, a kritikai kiadás sorozatában 1981-ben látott napvilágot. A regény cselekményének fontos része Krakkóban és környékén játszódik, s fontos szerepet játszik benne az „erőd-város”, melynek építése 1870-ben kezdődött. A tanulmány célja: a regény lengyel motívumainak bemutatása, különös tekintettel az írói vízió Krakkó képére.

Kochanowski, Jerzy (Varsói Egyetem, Történeti Intézet): A lengyel „merkanturizmus” és a magyarok, vagyis a lengyel–magyar gazdasági turizmus a hatvanas–nyolcvanas években

Wojciech Dymitrów lengyel újságíró 1968-ban „merkanturizmusnak” nevezte a szovjet blokk országainak egyik legjellemzőbb jelenségét, amely az állampolgárok által folytatott és a profeszszionalizmus magas fokát elérő nem hivatalos kereskedelmi cserére vonatkozott. Az előadás bemutatja a rendkívül fejlett magyar–lengyel kereskedelmi kapcsolatokat a XX. század hatvanas éveinek elejétől a nyolcvanas–kilencvenes évek fordulójáig. A jelenség sokkal nagyobb jelen-

tőségű annál, mint ahogy közkeletűen csak a „lengyel piacoknak” nevezik Magyarországon. A lengyel–magyar „turistakereskedelemnek” sajátos kronológiája, földrajza (mind Lengyelországban, mind Magyarországon), bonyolult társadalmi, gazdasági és politikai feltételrendszere van, amelyben a társadalom és az intézmények különböző szereplői részt vettek. Érdekes még a jelenség popkulturális (karikatúra, film stb.) megjelenése is.

Kopys, Tadeusz (Jagelló Egyetem, Európai Tanulmányok Intézet): A hetvenes évek magyar–lengyel kapcsolatainak főbb kérdései

Az 1956-os magyar forradalom leverése után olyan kormány jött létre, amely távolságot tartott a Lengyelországban zajló politikai változásoktól. Ennek okai különbözőek voltak. Az új lengyel hatalom a demokratizálódás útjára lépett és annak ellenére, hogy ez az irány néhány év múlva véget ért, továbbra is veszélyesnek látszott a lengyel kulturális politika a magyar vezetés szemében. Magyarországon negatívan értékelték a lengyel mezőgazdasági politika jellegzetességeit, a katolikus egyház szerepét Lengyelországban, az oktatási intézmények nagyobb függetlenségét, valamint az avantgárd művészetek jelentőségét. A lengyel–magyar gazdasági kapcsolatokra a hetvenes években nagy befolyással volt az 1968-ban Magyarországon bevezetett új gazdasági mechanizmus. A hetvenes évek közepétől a lengyel gazdaság nem tudott megfelelni a magyar gazdaság azon igényeinek, amelyeket a két állam gazdasági együttműködése alapján a tervhivatalok előírányoztak. A kulturális együttműködés területén a hetvenes évek elejétől kezdve magyar részről érzékelhető volt bizonyos bezárkózás.

Kornat, Marek (Lengyel Tudományos Akadémia, Tadeusz Manteuffel Történelmi Intézet): Magyarország helye József Beck miniszter koncepciójában az Intermarium („Harmadik Európa”) létrehozására irányuló törekvésekben 1937–1939 között

A Harmadik Európa koncepció a két háború közötti korszak lengyel diplomáciájának utolsó jelentős tervezete, amelynek szerzője József Beck külügyminiszter volt. Kulcsszerepet kapott benne Magyarország mint Lengyelország szövetségese és szomszédja (aminek a feltétele a közös határ megteremtése volt). A valóságos nemzetközi helyzet azonban nem tette lehetővé a koncepció megvalósítását. A lengyel diplomáciai törekvések a magyar–román ellentétek leküzdésére eredménytelenek maradtak. A második világháborúban Lengyelország és Magyarország más szerepkörbe került – Lengyelország mint a háború első áldozata, Magyarország pedig mint semleges ország, majd Németország szövetségese.

Kovács István (Magyar Művészeti Akadémia): „Egyeststvér a magyar és a lengyel...” Lengyelek az 1848/49-es magyar szabadságharcban, magyarok az 1863/64-es lengyel szabadságharcban

A magyar szabadságharcban mintegy 4500 lengyel önkéntes vett részt. A lengyel légió első alakulatai már 1848 novemberében megszerveződtek Pesten. Az első két századot József Wysocki őrnagy parancsnoksága alatt az aradi honvéd ostromsereghez irányították, ahol az 1. lengyel dzsídázszereg (valójában század) is létrejött. Ez a lengyel különítmény csatlakozott 1849. február elején Damjanich tábornoknak a közép-tiszai frontra vonatkozó bántási hadosztályához. A lengyel önkéntesek részt vettek a tavaszi hadjárat minden csatájában. Eközben Hajdúszoboszlón, Hajdúnánáson és Nyíregyházán tovább szerveződött a lengyel légió lovassága és gyalogsága. Wysocki Miskolcon egyesíthette a légió országban szétszórta alakulatait. Az így létrejött egységes lengyel légió 2500 embert számlált, mellette hozzávetőleg ezren szolgáltak továbbra is a honvédség soraiban. Az Erdélyben megalakult lengyel légió létszáma 900 fő körül mozgott. Az 1863/64-es lengyel szabadságharc az első európai partizánháború volt, amelyben mintegy 20 ezer lengyel gerilla állt szemben a 300 ezer fős orosz hadsereggel. A másfél évig tartó szabad-

ságharcban részt vett magyar önkéntesek létszáma 400–500 főre tehető. Vagyis a nemzetközi önkéntesek legnagyobb részét a magyarok adták. A magyarok a pár száz fős lengyel partizán-csapatokban szétszórva harcoltak.

Kowalak, Andrzej: Tadeusz Stamirowski szerepe a magyar–lengyel diplomáciai kapcsolatfelvételben

1919 januárjában Jan Szembeket nevezték ki hivatalos magyarországi lengyel képviselőnek. A magyar–lengyel diplomáciai kapcsolatfelvétel folyamata azonban korábban elindult. Az 1918 februárjában megalakult lengyel kormány a budapesti lengyel sajtóirodát lengyel külföldi képviselővé alakította át, Tadeusz Stamirowskit állítva az élére és megbízva azzal, hogy Budapesten a lengyel kormányt képviselje. Lengyelország ekkor még hivatalosan nem létezett, függetlenségét csak 1918. november 11-én szerezte vissza. Ki is volt Tadeusz Stamirowski, aki tanulmányait a magyaróvári Magyar Királyi Gazdasági Akadémián folytatta, majd 1908-ban Lembergben megalakította a Lengyel–Magyar Klubot, aki minden évben többször képviselte a nem létező Lengyelországot és a lengyeleket a legfontosabb magyarországi ünnepeken, az első világháború kitörése után pedig azonnal Magyarországra utazott? Milyen szerepet töltött be a hivatalos magyar–lengyel kapcsolatok kibontakozásában és későbbiekben a diplomáciai kapcsolatfelvétel megalapozásában? Mi is történt a Tanácsköztársaság idején?

Lagzi Gábor (Magyar Nagykövetség, Varsó): Lengyel–magyar kapcsolatok az emigrációban – Jerzy Giedroyc magyar köre

Jerzy Giedroyc a második világháború utáni lengyel emigráció egyik legfontosabb személye volt, aki évtizedeken keresztül a Párizs melletti Maisons-Laffitte-ben székelő Irodalmi Intézetet (Institut Literacki) vezette, amely több száz könyvet adott ki és a „Kultura”, illetve a „Zeszytyt Historyczne” című folyóiratokat jelentette meg. Tevékenysége során a szerkesztő számos magyar tematikájú könyvet, cikket publikált és több magyarral is kapcsolatban állt. Giedroyc legfontosabb magyar kapcsolata az 1956-os emigráns, irodalomtörténész-polonista Gömöri György volt, akivel 1958–2000 között közel 260 levelet váltott. Ezen levelezés, illetve a Maisons-Laffitte-i archívum segítségével fel lehet térképezni, hogy Giedroyc munkája során milyen kört tudott maga köré vonni és hogyan változott a Magyarország-képe. Az előadás célja röviden bemutatni a magyar–lengyel kapcsolatok emigrációban kialakult ezen szeptétét.

Lagzi István: A lengyel katonák evakuációja Magyarországról

A Lengyelország elleni 1939. szeptember 1-jei német támadást szeptember 17-én követte a szovjet agresszió. A megszállók elleni harc érdekében a lengyel köztársasági elnök, a kormány és a hadsereg-főparancsnokság Romániába menekült. Lengyelország déli, délkeleti területére hátráló, illetve oda visszavont, még harcképes seregtettek egy része követte kormányát Romániába. A lengyel–magyar határ térségében lévő lengyel egységek Németország szövetségesének területére, Magyarországra menekültek. Az 1939. évi szeptemberi hadjárat következtében Magyarországra érkező lengyel katonai személyek írásban foglalt száma 40 382, a civilek (kerekítéssel) 10 ezer volt. A Franciaországban megalakult (emigráns) lengyel kormány részben a nyugat-európai országokban élő ún. lengyel „kereseti [e]migránsokból” részben az USA-ban, Kanadában élő lengyelekből, továbbá a román és magyar területre menekült katonákból (önkéntesekből) elkezdte saját hadseregszervező tevékenységét. A franciaországi lengyel hadsereg létszáma 1940. június 10-én 87 200 volt. A sorozatos német tiltakozások ellenére a magyar kormány a lakosság aktív támogatásával hozzájárult ahhoz, hogy Magyarországról francia területekre evakuált lengyelek száma 22 308 fővel gyarapodhatott. Ennek a bonyolult kérdésnek a feldolgozására magyar és lengyel relációban elsőként vállalkozott a szerző.

Lubocki, Adam (Gdański Egyetem, Történeti Intézet): Magyar–lengyel kapcsolatok a kora középkorban (X–XII. sz.) – barát vagy ellenség?

A magyar–lengyel kapcsolatok első évszázadának írásos forrásokra alapuló kapcsolatai (a X. század közepétől) nem egyszerű kutatási feladatot jelentenek. A két nemzet tudatában a kapcsolatok a kezdetektől fogva harmonikusak, barátiak voltak, s csak ritkán fordultak elő viták, konfliktusok. Ezt a nézetet mind a szaktanulmányokban, mind a kézikönyvekben tetten érhetjük. Mindez azonban csak néhány forrásadatra támaszkodik, amelyek részben nem állják ki a kritikát. Érdemes ismét pillantást vetni a legkorábbi magyar–lengyel kapcsolatokra, és elgondolkodni azon, hogy a X–XII. század tényleg a barátság és a szövetség jegyében telt-e el? E cél eléréséhez nem elég a pusztá forráslemezés, mert a rendelkezésünkre álló adatok néha nem fedik a valóságot. A legfontosabb e tekintetben a dinasztikus politika és az Árpádok és Piastok közötti házassági kapcsolatok elemzése. Joggal tehető fel a kérdés, hogy az egyes uralkodók tényleg partnereket láttak-e egymásban, vagy mindez fordítva volt?

Mitrovits Miklós (MTA BTK Történettudományi Intézet és NKE EJKK Közép-Európa Kutatóintézet): Ellenzék és ellenkultúra a magyar–lengyel kapcsolatokban

A szocialista korszakban az ellenzéki magatartás két alaptípusát különböztethetjük meg: politikai és kulturális ellenzék. Magyarországon a politikai ellenzéket a magyar demokratikus ellenzék, a kulturális ellenzéket pedig az autonóm gondolkodású értelmiségiek, írók és művészek széles csoportja testesítette meg. Az előadás felvázolja a lengyel és a magyar ellenzéki mozgalom közötti különbségeket és bemutatja a kapcsolódási pontjaikat. Ki kivel tudott szellemi és politikai közösséget vállalni? Hogyan jöttek létre az ellenzéki kapcsolatok? Milyen tapasztalatokat vehettek át egymástól lengyelek és magyarok? Az előadás e kérdések mellett arra is rávilágít, hogy a magyar demokratikus ellenzék születésében és intézményesülésében milyen szerepet játszott a lengyel ellenzéki mozgalom és a lengyelországi események hatása. Az előadás röviden arra is kitér, hogy milyen kép alakult ki a magyar és a lengyel ellenzékiek szemében egymásról.

Molnár Imre (Magyar Kulturális Intézet, Pozsony): Esterházy János és Lengyelország

Esterházy csehszlovákiai magyar kisebbségi politikusként, majd prágai parlamenti képviselőként is rendszeres kapcsolatot tartott fenn családjá lengyelországi részével, s mivel annak számos tagja jeles állami szolgálatot töltött be, korán kapcsolatba került a lengyel politikai élet vezető képviselőivel is. Az önállóvá váló Szlovákiában Esterházy továbbra is parlamenti képviselőként működött. Tevékenysége ekkor már nemcsak a kisebbségi jog védelmére terjedt ki, egyre gyakrabban kellett szót emelni az általános emberi jogok védelmében is. A Lengyelországot lerohanó német támadás után azonnal bekapcsolódott a lengyel menekültek magyarországi befogadásának szervezésébe. Esterházy fontos diplomáciai közvetítő feladatokat is ellátott ebben az időszakban. Többek között Kazimierz Sosnkowski tábornoknak segített abban, hogy illegálisan Budapestre jöjjön, aki ezt követően Párizsba kijutva a lengyel emigráns kormány hadügyminisztere, s egyben miniszterelnök-helyettese lett. Elítélte a lengyel katonatisztek ellen elkövetett katyni tömeggyilkosságokat. A háború után tíz év szovjet kényszermunkára ítélték. Vádiratában szerepelt a „katyni ügy fotóalbumának és plakátjainak” általa való terjesztése is, „amelyekben Esterházy a németek által lengyel tisztéken állati módon végrehajtott kivégzéseket a szovjet hatóságoknak tulajdonította”.

Oborni Teréz (MTA BTK, Történettudományi Intézet): A Szapolyaiak keleti Magyar Királysága – országépítés lengyel segítséggel, 1541–1571

Buda török kézre kerülése (1541) után Izabella özvegy királynő és fia, II. János Zsigmond választott király a szultán parancsára Erdélybe költözött, hogy az ország keleti területei fölött

uralkodjon. A korábban is Szapolyai uralom alatt lévő keleti országrészben Izabella körül új uralkodói központ, majd a következő évtizedekben új ország kezdett szerveződni. Izabella szoros kapcsolatot tartott szüleiével és a lengyel királyi udvarral, lengyel diplomaták és főurak sora segítette a királynőt uralma erdélyi megerősítésében és a Portával való kapcsolattartásban. Ez a segítségnyújtás még nagyobb mértékű lett, amikor Izabella és fia 1556-ban, öt éves lengyelországi tartózkodás után főurak, udvaroncok kíséretével együtt hazatért Erdélybe, hogy tovább folytassa országépítő tevékenységét. Az előadás azt kívánja bemutatni, hogy Jagelló Izabella és fia uralkodásának megteremtésében hogyan, milyen mértékben támaszkodott a lengyel királyi udvarra és a lengyel politikai vezető eliteire Buda török kézre kerülése után.

Perfakowski, Adam (Jagelló Egyetem, Történeti Intézet): Magyar nemesek lengyel mágns udvarokban a Nagy Északi Háború idején

A Nagy Északi Háború (1700–1721) elsősorban a lengyel–litván köztársaság területén zajló konfliktust jelentett, amely nem csupán hatalmas gazdasági károkat okozott, hanem a nemesi társadalom mély politikai megosztottságához is vezetett a szász dinasztiából származó uralkodó mellett állók és a Wittelsbach házból származó XII. Károly svéd király által támogatott Stanislaw Leszczyński hívei között. Ezzel egyidejűleg a XVIII. század első évtizedében robbant ki Magyarországon egy nagy Habsburg-ellenes felkelés II. Rákóczi Ferencsel az élen. A felkelés története ismert és a historiográfiában jól feldolgozott, úgymint az erdélyi fejedelem kapcsolatai a lengyel politikai elitel (II. Rákóczi szerelme Elżbieta Sieniawskával, az 1706-tól nyhatman Adam Mikołaj Sieniawski feleségével). Ugyanakkor kevésbé ismert annak a magyar nemességnek a története, amely lengyel menedéket talált és segítséget kapott a lengyel főurak udvaraiban. A magyarok kapcsolatai Sieniawskiakkal, Potockiakkal, Stanislaw Poniatowskival és másokkal meglehetősen erősek voltak ebben az időben. Ez részben a lengyel nemességnek a Habsburgok politikájával szembeni hagyományos ellenszenvéből, illetve a magyarok szabadságharcjaival való szimpátiájukból is adódott. A lengyel–litván köztársaság területéről időnként segítséget (fegyvert, lőszert, élelmet) kaptak a magyar felkelők, illetve lengyel önkéntesek is részt vettek a felkelő hadsereg soraiban.

Petneki Áron (Magyar–Lengyel Történész Vegyes Bizottság): A „lengyel nemzet hajdani fényétől” a „szilvamoslég-légekörig”. A XIX. századi magyarok Krakkó-képe

Krakkó a XIX. század folyamán sokszor és gyorsan élt meg kényeszerű változásokat. A Kościuszko-felkelés bukása, Lengyelország harmadik felosztása után osztrák uralom alá került, majd a Varsói Hercegséghez tartozott, aztán – legalábbis látszatra – szabad városállam lett, mígnem az 1846-os, sikertelen felkelés után végleg a Habsburg Birodalomhoz csatolták, s ott is maradt 1918-ig. A század első felében a folyamatos gazdasági hanyatlás a városképen is meglátszott. Az előregedett épületek bontása során számos fontos műemlék esett a bontócsákány áldozatául. A lassú fellendülés csak a hetvenes évektől váltott gyorsabb iramra, hogy aztán a XIX. és XX. század fordulóján korszerű infrastruktúrával, közintézményekkel kialakuljon a modern nagyváros. Mit láttak mindebből, miként reagáltak minderre a várost felkereső, a legkülönfélébb társadalmi rétegekből származó egykorú magyarok? – erre próbál választ adni az előadás.

Piber-Zbieranowska, Marta (Lengyel Tudományos Akadémia, Tadeusz Manteuffel Történeti Intézet): Magyar–lengyel uralkodókörök házasságai a XVI. század elején

Az előadás tárgya mindenekelőtt két magyar–lengyel házasság. Az egyiket a XVI. század első negyedében kötötték két jeles lengyel dinasztia, a Piastok és a Jagellók tagjai, I. Zsigmond lengyel király és Szapolyai Borbála között 1512-ben. A másik Zsófia mazóviai hercegnőnek, III.

Vörös Konrád lányának a magyar ecsedi ágából származó Báthory István nádorral 1520/1523-ban kötött házassága. Mindkét frigy célja az volt, hogy megerősítsék a lengyel befolyást, valamint a magyar nemzeti párt pozícióját Magyarországon. A lengyel (és az időben Jagelló politikai befolyás alatt lévő) mazóviai udvar összekötése a gazdag magyar családokkal a Habsburgok ellen irányult, akik főképpen Jagelló Ulászló cseh és magyar király 1516-ban bekövetkezett halála után sikerrel vették közvetlen befolyásuk alá mindkét királyságot.

Ring Éva (ELTE BTK, Kelet-Európa Története Tanszék): Oskar Halecki Európa felosztására vonatkozó felfogásának recepciója a magyar történetírásban

Oskar Halecki, a varsói egyetem professzora 1923-ban, a brüsszeli nemzetközi történész konferencián vált ismertté, amikor Kelet-Európából kizárta Oroszországot. Véleménye szerint a Szovjetunió és Németország közötti térségben élő népek tartoztak Kelet-Európa-hoz, akiket a Gondviselés arra predesztinált, hogy föderációt alkossanak. Magyarországon ezt a felfogást osztotta Lukinich Imre, valamint Bibó István, aki 1946-ban írta meg híres művét „A kelet-európai kisállamok nyomorúságáról” címmel. A szovjet érdekszféra kialakulása után többé nem lehetett szó a Szovjetunió kizárásáról Európából, amely Kelet-Európa vezető államának számított minden tekintetben. Az USA-ba emigrált Halecki hiába tiltakozott ez ellen, azt állítva, hogy Lengyelország, Csehszlovákia és Magyarország Közép-Európa keleti részét képezte a múltban, a térség kutatása egyenlő lett az ún. „kremológiaiával”. Csak az 1970-es évekre kezdett megváltozni ez a felfogás, és ekkor kezdték a magyar történészek is egyre gyakrabban emlegetni Haleckit és Közép-Európát.

Roszkowski, Jerzy M. (Testnevelési Akadémia, Krakó): A szepesi és árvai területek Lengyelországhoz csatolása 1918–1920

Szepesség és Árva, a magyar–lengyel történelmi határon fekvő területek 1918-ig Magyarországhoz tartoztak. Ugyanakkor korábbi történelmi időszakokban, egészében vagy részben, Lengyelország részei is voltak. Ezen felül, a XII. századtól egészen a XX. századig lengyel földről érkező telepések is érkeztek ide folyamatosan. Az első világháború befejezése után az említett területek más vitatott térségekkel együtt a lengyel–csehszlovák határkonfliktus okaivá váltak. Mindez fegyveres összetűzésekkel és áldozatokkal is járt mindkét oldalon. A lengyelek Szepesség és Árva esetében úgy gondolták, hogy be kell kapcsolniuk a saját újonnan létrehozott államukba azokat a területeket, amelyek a múltban Lengyelországgal kapcsolatban álltak és ahol egy tömbben lengyel származású lakosok élnek. Ugyanakkor a csehek és a szlovákok azt a határvonalat követelték, amely 1918-ig Magyarországot elválasztotta Galíciától. Amennyiben Prága követeléseit teljesültek volna, úgy mintegy 120 ezer lengyel származású lakos került volna Csehszlovákiába. Végül a korábbi népszavazás visszavonása után a vitát az 1920. július 28-án tanácskozó Nagykövetség Konferenciája döntötte el úgy, hogy Szepességet és Árvát is felosztotta Lengyelország és Csehszlovákia között.

Sadecki, Andrzej (Károly Egyetem, Prága): Emlékezetpolitika Magyarországon és Lengyelországban

A kommunizmus bukása után mind Lengyelországban, mind Magyarországon a történelmi emlékezetpolitika kérdése vált a közbeszéd egyik központi témájává, amely ettől kezdve demokratikus közegben fejlődhetett tovább. Ez többek között a múlt eseményeinek újraértelmezését, az utcanévek megváltoztatását, emlékművek állítását (vagy lebontását), új múzeumok vagy az emlékezetpolitikáért felelős intézmények létrehozását eredményezte. A történelem a politikai polarizálódás tárgyává és az egyes pártok vagy kormányok legitimitációjának megerősítéséhez szolgáló eszközzé vált. A saját történelmi narratíva megjelenítése a nemzetközi térben a külpoli-

tika egyik feladatává vált. Az előadás célja, hogy felvázolja a magyar és a lengyel eset hasonlóságait, valamint sajátosságait, illetve a politikai környezetet, amelyben működnek.

Seres Attila (MTA BTK Történettudományi Intézet és Magyar Nemzeti Levéltár): Egy elvezett kitüntetés nyomában. Márton Áron lengyel állami elismerésének kérdése 1939-ben

Tadeusz Stapiński kolozsvári lengyel alkonzul 1939. június 20-án értesítette a bukaresti lengyel konzulátust Márton Áron erdélyi (gyulafehérvári) katolikus püspök lengyel állami kitüntetésére irányuló előterjesztéséről. A lengyel diplomata az egyik legrangosabb polgári kitüntetés, az ún. *Polonia Restituta* adományozását javasolta Márton Áron számára. Ennek az iratnak a léte eddig nem is volt ismert, arra sem a lengyel, sem a magyar történeti irodalom nem hivatkozik, ezért az utókor, a lengyel és magyar közvélemény, továbbá az erdélyi magyar katolicizmus képviselői számára a kitüntetési előterjesztés, tehát a Márton Áron kitüntetésére irányuló diplomáciai kezdeményezés sem válhatott ismertté. Igaz, a kitüntetés adományozására, illetve annak átadására Márton Áron számára az illetékes lengyel állami szervek részéről végül nem is került sor. A további, a „nyomozás” izgalma sem nélkülöző kutatómunka során igyekeztünk kideríteni, hogy végül miért hiúsult meg a kitüntetés adományozása. Az előadásban emellett igyekeztünk körbejárni azt is, hogy milyen közvetett (pl. Márton Áron és a lengyel diplomáciai hírszerzés közötti kapcsolat) és közvetlen (a lupényi lengyel katolikus egyházközség ügye) járultak hozzá a kitüntetési előterjesztés megtételéhez.

Spychała, Lesław (Wroclawi Egyetem, Történeti Intézet): Észrevételek az Árpád-ház és a sziléziai Piastok közötti lehetséges utak kérdésében a XIII. század első felében

Az előadás címében említett két dinasztia esetében a kapcsolatok meglétének előfeltételét a tágabb értelemben vett dinasztikus kapcsolatok jelentik. A magyar és sziléziai Piast udvar házassági kapcsolatok révén is összeköttetésben állt. II. András és Szakállas Henrik két lánytestvért vett feleségül, Gertrúdot és Szent Hedviget, ezzel rokonságba kerültek a merániai Andechsekkal. Ebben a létező kapcsolatban nemcsak azok a nehezen megfogható közvetlen összeköttetések játszottak döntő szerepet, aminek egyik eredménye lett, hogy Szent Hedvig ápolta Árpádházi Szent Erzsébet kultuszát, hanem mindenekelőtt az a tágan vett geopolitikai szerep is, amely ez a két nővér bátyjához, Egbert bambergi püspökhöz köthető. Ebben az összefüggésben két fontos eseményre kell felhívni a figyelmet, amelyek szerepet játszottak Közép-Európa történetében. Az egyik a Német Lovagrend átköltözése az erdélyi Barcaságból Lengyelországba a XIII. század húszas és harmincas éveinek fordulóján, valamint a Magyarországot és a dél-lengyel, valamint sziléziai területeket ért mongol támadás 1241-ben.

Szabelski, Adam (Waclaw Felczak Intézet, Varsó): Magyar emigráció Lengyelországban 1711 után

II. Rákóczi Ferenc veresége után a történelem egyik legnagyobb magyar emigrációja alakult ki Lengyelországban. A felkelés vezetőjével együtt hozzávetőleg háromezer kuruc érkehetett lengyel területre. Köztük a magyar társadalom elitje, a leghíresebb mágnás családok tagjai és az alacsonyabb rétegekből származó személyek. Közülük sokan félve a Habsburgok üldözésétől soha többé nem tértek vissza a hazájukba és örökre Lengyelországban maradtak. Egyesek magánhadseregekben szolgáltak, mások, mint például Mányoki Ádám, a királyi udvarban vagy lengyel főuraknál kaptak munkát. Voltak olyanok is, akik egy bizonyos idő után közkegyelmet kaptak és visszatértek Magyarországra. Egy részük ugyanakkor hű maradt Rákóczihoz és vele tartottak Gdańskba, majd Franciaországba és Törökországba. Az előadás témája rendkívül fontos szerepet játszott a magyar–lengyel barátság mítoszának és a két nemzet egymásról kialakított pozitív sztereotípiáinak kialakulásában.

Tapolcai László (ELTE BTK, Kelet-Európa Története Tanszék): Hatalmi-területi változások a X. századi Kelet-Közép-Európában

A kelet-közép-európai régió X. századi történetének első legfontosabb állomása a Morva Birodalom felbomlása és a romjain sarjadó új hatalmi központok létrejötte. A század első felében a magyar törzsek szállásterületei stabilizálódtak a Kárpát-medencében, a Bécsei-medencében és a Morva-medencében, valamint a Kárpát-medencén kívül, a későbbi Lengyelország területén, a San folyó mentén, valamint a Kárpátoktól keletre húzódó területek némelyikén. A Cseh-medencében több fejedelmi dinasztia küzdött a hatalom minél erősebb koncentrációja eléréseért, közülük a legsikeresebb a Přemysl-dinasztia volt, a század nagy részében a Vřš-dinasztia pedig kemény, néha kegyetlen eszközökkel próbálta hatalma elvesztését megállítani. A Lech-mezei csata után a magyarok szállásterületei leginkább a Kárpát-medencére korlátozódtak, a korábbi morva területek nagy részére, így a San folyó, valamint Krakkó környékére a cseh fejedelmek terjesztették ki hatalmukat. A Warta folyónál megerősödött Piast-dinasztia ekkor ért meg arra, hogy a délről fenyegető csehekkel és a nyugatról fenyegető szászokkal szemben megalapozza a későbbi lengyel területek fölötti hatalmát. A század második felében, a kereszténység terjedése és az önálló érsekségek (Prágában „csak” püspökség) felállítása után, az ezredfordulóra a térségben három állam alakult.

Tefner Zoltán (Budapesti Corvinus Egyetem, Szociológia és Társadalompolitika Intézet): A lengyelkérdés az Osztrák–Magyar Monarchia külpolitikájában a Nagy Háború idején

A két szövetséges hatalom, az Osztrák–Magyar Monarchia és Németország viszonyát 1914 és 1918 között a lengyelkérdés jelentősen meghatározta. A két hatalom háború alatti vetélkedésének egyrészt oka, másrészt következménye is volt Lengyelország sorsa. A Monarchia politikai lépéseit az ügyben csak a Németországhoz fűződő viszony alapján lehet megítélni. Németország mint az „erősebb partner” akarata mind a négy év során a szekundáns szerepére kárhoztatta az összes közös külügyminisztert (Berchtold, Burián, Czernin) az irányításuk alatt dolgozó népes adminisztratív apparátussal együtt. Az a terv, hogy a megalakítandó Lengyelország a Monarchia területéhez kapcsolva kerüljön vissza Európa térképére, tehát az „ausztropolonista megoldás” a németek egyéb érdekei és terve miatt rendre megbukott. A német diplomácia eleinte tanácstalan volt, majd beleegyezett az ausztropolonista tervbe, de volt olyan szakasz is, amikor Lengyelország sorsát „halasztó módon” próbálta intézni: „...majd a háború végén közösen eldöntjük, mi lesz”. Ugyanakkor jöttek olyan hónapok is a négy év alatt, amikor a németek – főleg a katonai lobby nyomására (Hindenburg-vonal) – arrogáns módon törekedtek arra hadászati megfontolásoktól indítva, hogy a volt Kongresszusi Lengyelországot német csatlós állammá alakítsák, „ütközőállamot” hozzanak belőle létre az oroszok hosszú távon várható támadásainak elhárítására. A kérdés feldolgozottsága nagy, de az egész osztrák–magyar vonal problémája egyik munkában sincs „együtt”. S főleg nincs ismertetve – nyilván a szerzők magyar nyelvtudásának hiányában – a magyar politika hatása a kérdés intézésének alakulására.

Tóth Ferenc (MTA BTK, Történettudományi Intézet): Magyar és lengyel kapcsolatok a XVIII. századi francia emigrációkban

A XVIII. századi franciaországi magyar és lengyel kapcsolatok gyökerei a magyar kuruc mozgalomra vezethetőek vissza. A Rákóczi-szabadságharc bukása után számos magyar szabadságharcos keresett menedéket francia földön, hasonlóan mint Stanislaw Leszczyński elűzött lengyel király, aki elzászi tartózkodása során jó kapcsolatot épített ki Bercevényi László gróffal. Leszczyński második királyságának kudarca után Lotaringiában telepedett le, ahol a francia király apósaként aktívan támogatta az ottani magyar emigráció tagjait. Az előadásomban szeretném bemutatni a lotaringiai magyar–lengyel kapcsolatok hálózatát, különös tekintettel az egykori lengyel király

környezetében aktív magyar családok (pl. Berchény, Esterhazy, Jankovich, Benyovsky, Dessoffy családok) szerepét. A lengyel és magyar emigránsok politikai kapcsolatai mellett néhány példán keresztül a két emigráció kulturális jelentőségét és hatásait is vázolom.

Varga E. László: Magyar segélyszállítmány a lengyel–bolsevik háborúban

1920. augusztus 15-én Varsó mellett zajlott le a lengyel–bolsevik háború döntő ütközete. A csata előtt a lengyel hadseregnek elfogyott a lőszer és úgy tűnt, hogy ennek következtében elveszítik a háborút. A lőszerhiányról ugyanis a szovjet katonai vezetés is tudott, éppen ezért időzítették augusztus 15-ére a támadásukat. A lengyelek győzelméhez szükség volt a magyarok segítségére. A Csepeli Weiss Manfréd vállalatok lőszergyárból 1920. július 27-én elindított szállítmány – 22 millió gyalogsági Mannlicher és Lebel töltény Románián át 1920. augusztus 12-én megérkezett a Varsó alatti Skierniewicébe, amelyet két nap alatt kiosztottak és augusztus 14-én megkezdődött a lengyel ellen-támadás. A lengyel főváros megmenekült, majd Kelet-Lengyelországot is felszabadították. A rigai béke 1921. március 12-i aláírása után új szakasz kezdődött a szovjet–lengyel kapcsolatokban.

Vinkler Bálint (Vachott Sándor Városi Könyvtár, Gyöngyös): Újabb adalékok a Tokaj-hegyljaji borok krakkói exportjához a XVI. és XVII. század fordulóján

A Magyarországról Krakkóba irányuló borkereskedelmünk 1586 és 1605 között egyszerre több krakkói levéltári forrás alapján is kutatható. Ilyen például a krakkói bepincéző mester (szrotmistrz) naplója, a városi boradó- (ducillaria) kimutatások, 1589-től pedig a Krakkó városi vámnaplók (księgi celne Krakowskie). A gazdasági jegyzékek három magyarországi bor – Tokaj-hegyljaji, soproni és pozsonyszentgyörgyi – nagyarányú forgalmáról tájékoztatnak. A három forrás egybevetésével megállapíthatjuk a teljes exportunk volumenét, a vámnaplók segítségével kideríthetjük a bort szállító kereskedők és kocsisok nevét, a szállítások útvonalát, a bepincézési, valamint a boradójegyzékek alapján azoknak a krakkói személyeknek a kilétét, aki a Krakkóba hozott bort megvásárolták. A legnagyobb forgalmat a Tokaj-hegyljaji borok bonyolították. Ezek esetében 847 eladó és fuvaros személyét, valamint 649 krakkói vásárlót és borkimérőt lehetett azonosítani. A vámnaplóknak köszönhetően, melyek a kereskedők és kocsisok lakhelyét is feltüntetik, 61 magyarországi és 41 lengyelországi település alapján a kereskedelem útvonalaira is lehet következtetni.

Wiślicz, Tomasz (Lengyel Tudományos Akadémia, Tadeusz Manteuffel Történeti Intézet): A magyar és lengyel medievisztika a nemzetközi tudományos életben

A kommunizmus bukása Közép- és Kelet-Európában felszabadította mind a lengyel, mind a magyar nemzeti történetírást az ideológiai és szervezeti korlátok bilincse alól, amelyek foglyul ejtették a tudományt a szovjet táborban. Lehetőség nyílt az autonóm fejlődésre, de azonnal szembesült azzal a kihívással, hogy megállja a helyét a nemzetközi tudományos életben. Az elmúlt 30 év lengyel és magyar medievisztikai kutatások működési módjainak nemzetközi térben való összehasonlító elemzésének az a célja, hogy megmutassa, hogy a közös sorsuk és hasonló kiindulási pontjaik milyen mértékben befolyásolták a két ország részvételét a nemzetközi történetírásban. Ugyanakkor megvizsgáljuk a lengyel és a magyar középkori tanulmányok működése hasonlóságainak és különbségeinek kérdését ebben az időszakban a kutatási hagyományok sokszínűségének, a külső feltételeknek és a történészek egyéniségének összefüggésében.

Wolański, Filip (Wrocław Egyetem, Történeti Intézet): A magyar és a lengyel nemesség kapcsolatainak története a XVIII. századi régi lengyel történeti és földrajzi írásokban

A középkorig visszanyúló magyar–lengyel kapcsolatok hagyománya a kora újkori historiográfiában is visszatükröződik. A régi lengyel társadalmi tudatban ezek az ismeretek nemcsak a középkori krónikáknak köszönhetőek, hanem a reneszánsz kor történelmi írásainak öröksége is. A XVIII. században a régi lengyel historiográfia a felvilágosodás hatásának köszönhetően mély változásokon ment keresztül. Az előadás célja ennek az evolúciónak a bemutatása a magyar–lengyel kapcsolatok leírásain keresztül az évszázadban zajló történeti diskurzusokban különös tekintettel a két állam elitjei közötti kapcsolatokra. A jelenség kutatásához nem csupán a történeti műveket, hanem földrajzi összefoglalókat is felhasználtunk.

Zágorhidi Czigány Bertalan (PPKE BTK, Régészettudományi Intézet): Magyar jelenlét a X–XI. századi Lengyelország területén? Régészeti leletek és lehetséges interpretációk

Az 1970-es években feltárt, a tudomány jelenlegi állása szerint kétségtelenül magyarként meghatározható, X. századi przemysli temető publikálása óta számos kutató foglalkozott a korai lengyel állam területén való magyar jelenlét problematikájával. A kérdéskör számos problémát vet fel, nemcsak a jelenlét jellegével, hanem egyáltalán meglétével, jelentőségével kapcsolatban is. Régészeti módszerekkel vizsgálva a témát szembesülünk azzal, hogy az „ősmagyarként” meghatározott leletek egy jelentős része jóval szélesebb körben elterjedt, a korszakban általánosan használt tárgytipushoz tartozik. Természetesen nem áll szándékunkban teljesen negligálni a „magyar jellegű” leletek jelentőségét, azonban meglátásunk szerint meghatározásukkor a korábban jellemzőnél kissé nagyobb óvatossággal kell eljárni, és meg kell vizsgálnunk esetleges, más irányba mutató kapcsolatrendszerüket is. Előadásunkban igyekszünk rövid áttekintést nyújtani a kutatás jelenlegi állásáról és a kérdés szempontjából releváns lelőhelyekről, valamint a lehetséges (egyéb) interpretációkról is.

Zima, Maria (Nemzeti Emlékezet Intézete, Varsó): Magyar katonák és a varsói felkelés

Amikor kirobbant a varsói felkelés, a Honi Hadsereg Varsói Kerületében mintegy 30 ezer magyar katona állomásozott, akik a keleti fronton vívott súlyos harcok után abban a reményben érkeztek e területre, hogy onnan gyorsan hazatérhetnek. A 9. német hadsereg parancsnoksága, amely alá de jure a magyar katonákat alárendelték, a Varsóban kirobbant felkelés hírére úgy döntött, hogy a magyarokat használja fel a lengyelek elleni harcban. A magyarok azonban újra hűek maradtak a magyar–lengyel barátság hagyományához. Az előadás bemutatja a magyar–lengyel viszonyt 1944 augusztusában és szeptemberében, kitérve azokra a hivatalos tárgyalásokra, amelyek a magyarok átállításának lehetőségét érintették, illetve a magyarok által a varsói felkelők és civilek számára nyújtott segítség formáira. Az előadás tárgyalja a magyar katonák dezertálásának kérdését, valamint a lengyelbarát magyar magatartásra adott német reakciókat, és a németek magyarokkal szembeni megtorlását a varsói felkelés támogatásáért.

Żmudzki, Paweł (Varsói Egyetem, Történeti Intézet) Harcosok, vezérek és szerepük a lengyel és a kijevei állam kialakulásában

Az eddigi kutatásokban a katonai kíséret jelenségét szinte egyetemes (a világ számos társadalmára jellemző) és időtlen (több korszakra jellemző) társadalmi szervező modellként, valamint az állam előzményeként írták le. Más nézőpontot javaslok, amely közelít a forrásokhoz, amelyek a vezérekről és a harcosokról szólnak. Ezeket a történeteket irodalmi motívumoknak, az ideális társadalomról szóló képzeteknek tartom, amelyek olyan időszakokra jellemzőek, amelyekben az engem is leginkább érdeklő források keletkeztek: Al-Bekri I. Mieszkórol szóló részlete (vagyis Ibrahim ibn-Jakub leírása), Gallus Anonymus krónikája, valamint az *Elmúlt idők elbeszélése*. Ebből a nézőpontból próbálok felvázolni a katonai kíséret szerepét a korai államszervezetekben, Lengyelországban és a Kijevei Ruszban.

STRESZCZENIA

Ábrahám, Barna (Uniwersytet im. Loránda Eötvösa, Katedra Rumunistyki): Przyjaźń węgiersko–polska a słowacy na początku stulecia

Cennym elementem polskiej i węgierskiej pamięci historycznej jest kilkusetletnia przyjaźń łącząca oba narody, której fundamentu zwykle upatrywać się w podobnym modelu rozwoju społecznego z dominującą rolą szlachty, krytyce dążeń panslawistycznych, a przede wszystkim w antyrosyjskości. W tej dwustronnej relacji nie znalazło się miejsce dla Słowaków, mimo że w najważniejszym z punktu widzenia naszych stosunków czasie, w długim XIX w., odgrywali oni decydującą rolę tak w pogłębianiu tej przyjaźni, jak i jej kwestionowaniu. Polskich emigrantów po stłumionych powstaniach przyjmowały bowiem dwory szlacheckie na północy Węgier, które uosabiały feudalne, ponadetniczne *natio hungarica*, a wzajemne zrozumienie i emocjonalną identyfikację umożliwiał w takim przypadku mieszany słowacko-polsko-ukraiński język. Natomiast antysłowacka polityka narodowościowa z okresu dualizmu w obliczu nasilającej się w Galicji solidarności słowiańskiej wbiła klin pomiędzy polskie i węgierskie elity, który w przededniu Wielkiej Wojny tylko częściowo udało się usunąć oddanym sprawie osobistościom. Kwestia przynależności narodowej przygranicznej grupy etnicznej górali stanowiła z kolei problem sporny dla Polaków i Słowaków, co pokazuje, że nie udało się nowoczesnym narodom rozwiązać kwestii podrójnych stosunków.

Bagi, Dániel (Uniwersytet w Peczu, Instytut Historii): Możliwości badania materiałów Jana Długosza o tematyce węgierskiej

Annales Jana Długosza to ostatnie średniowieczne opracowanie polskiej historii, a zarazem jedno z najważniejszych źródeł narracyjnych ze względu na procesy historyczne późnego średniowiecza w Europie Środkowo-Wschodniej. *Annales* zawierają niezliczone informacje na temat węgierski, które można podzielić na trzy osobne części. Zgodnie z węgierskim podziałem na epoki historyczne będą to: rządy Arpadów, rządy Andegawenów i czasy współczesne autorowi. Każda z nich jest interesująca także z osobna, ale dotąd nie powstały ich łączne opracowanie i analiza krytyczna. Zagadnienie to jest ciekawe również dlatego, że informacje Długosza o Węgrzech niejednokrotnie okazywały się błędne lub nieprecyzyjne. W niniejszym referacie chciałbym przedstawić kilka problematycznych fragmentów, stanowiących niewielką próbkę wyznań stojących przed badaczami *Annales*

Báling, Péter (Uniwersytet w Peczu, Instytut Historii): Kontakty genealogiczne Arpadów i Piastów

Polak – Węgier, dwa bratanki. Od tego krótkiego zdania zaczyna się ujęte w rymy, dobrze znane każdemu Polakowi i Węgowi powiedzenie, które symbolizuje kilkusetletnią historyczną przyjaźń, wspólnotę losu i solidarność obu narodów. Te związki historyczne w powszechnym, historyzującym przekonaniu sięgają aż do średniowiecza, do czasów dynastii Arpadów i Piastów. W moim krótkim referacie postaram się przybliżyć związki tych dwóch rodów, które łączą zarówno fikcyjne, jak i potwierdzone przez źródła historyczne powiązania genealogiczne. Chciałbym także odpowiedzieć na pytanie, na ile relacje między tymi dwoma średniowiecznymi rodami miały większą wagę niż związki z innymi dynastiami. W referacie chciałbym przede wszystkim szczegółowo omówić te sieci powiązań, które czy to ze względu na krytykę źródeł, czy też interpretację historyczną kwalifikują się jako problematyczne i zmuszają do zajęcia

stanowiska zarówno węgierskich, jak i polskich badaczy. Oprócz przedstawienia źródeł historycznych postaram się przybliżyć także najważniejsze w polskiej i węgierskiej literaturze przedmiotu koncepcje związane z tematem.

Brzeziński, Szymon (Uniwersytet Warszawski, Instytut Historyczny i Biblioteka Narodowa w Warszawie): Pośrednicy – dyplomacja polska a Węgry w połowie XVI wieku

W okresie panowania dwóch ostatnich władców z dynastii Jagiellonów monarchia polsko-litewska musiała stawić czoła wyzwaniu, jakim była ekspansja osmańska na Węgrzech i podział tego kraju. W dekadach po bitwie pod Mohaczem – przy całej zmienności sytuacji polityczno-wojskowej – Jagiellonowie stosowali względnie konsekwentne podejście w sprawach węgierskich, związane z charakterem ich polityki wobec Wysokiej Porty, jak również Habsburgów austriackich. Pozostawali związani sojuszami z obydwoma głównymi stronami w walce o Węgry (habsburską i zapolyańską), a przy silnych związkach dynastycznych z Węgrami – których wyrazem było przede wszystkim małżeństwo Jana Zapolyi z Izabelą Jagiellonką – nie decydowali się na otwarte zaangażowanie militarne w Kotlinie Panońskiej. Pozwalało to występować w roli mediatora, przede wszystkim między stroną habsburską a zapolyańską. Referat stanowi podsumowanie tego aspektu dyplomacji jagiellońskiej, połączone z analizą wybranych przypadków. Zawiera też próbę bilansu oraz oceny możliwości, uwarunkowań i skuteczności tej polityki.

Ciesielski, Tomasz (Uniwersytet Opolski, Instytut Historii): Polsko-węgierskie kontakty militarne w XVIII w.

W stuleciu XVIII identyfikowalna była węgierska sztuka wojenna, której symbolem stali się huzarzy – lekka jazda tworzona w wielu państwach europejskich. Choć w Polsce sięgano do wzorców węgierskich przy tworzeniu nowych formacji wojskowych od XVI w., czego dobitnym przykładem są husaria i piechota węgierskich (kuruckich), to w XVIII w. nie tworzono na potrzeby armii państwowej oddziałów huzarów. Popularni byli natomiast w milicjach szlacheckich, a nawet monarszej (szwadron huzarów w służbie Stanisława Augusta). Właśnie w wojskach samorządowych i prywatnych najchętniej sięgano po wzorce węgierskie, a obok huzarów i piechurów, byli to tzw. hajducy. W drugą stronę nie sposób wskazać dla XVIII w. Polaków, którzy mieliby zasługi dla Węgier na polu militarnym, choć w okresie powstania, siły Rakoczego zasilili rekruci, a nawet całe oddziały pozyskane w Rzeczypospolitej dzięki życzliwości części magnatów. Kontakty oparte o wspólną służbę niewątpliwie nasiliły się po 1772 r., gdy w wyniku rozbiorów, południowe województwa Polski znalazły się pod berłem Habsburgów. W XVIII wieku stosunkowo rzadkie były kontakty w trakcie działań wojennych, tak w charakterze nieprzyjaciół, jak i sojuszników. Na dobrą sprawę doszło do nich jedynie w okresie II wojny śląskiej i wojny siedmioletniej, gdy pułki ulańskie i szwoleżerskie pozostające na służbie saskiej współdziałały z lekką jazdą cesarską, w tym i z pułkami huzarskimi w walkach w Czechach, Saksonii, na Morawach i Śląsku.

Dąbrowski, Dariusz (Instytut Pamięci Narodowej, Wrocław): Wspólna granica polsko-węgierska w 1939 r. Realizacja koncepcji i jej konsekwencje w obliczu zbliżającej się wojny

W drugiej połowie lat trzydziestych Polska popierała węgierskie dążenia do rewizji granic z Czechosłowacją. Szczególnie mocno akcentowano konieczność przyłączenia do Węgier Rusi Podkarpackiej, a co za tym idzie utworzenia wspólnej granicy polsko-węgierskiej. Władze Rzeczypospolitej uznały, że taka zmiana wzmocni bezpieczeństwo międzynarodowe Polski. W celu realizacji tej koncepcji Warszawa zdecydowała się jesienią 1938 r. wesprzeć węgierskie działania dywersyjne w tym regionie. Polska akcja opatrzona została kryptonimem „Łom”.

Działania jednak nie przyniosły zamierzonego rezultatu. Od tego momentu strona węgierska swoje plany zaczęła realizować w oparciu o III Rzeszę, co z rosnącym niepokojem obserwowano w Warszawie. Upadek Czecho-Słowacji w marcu 1939 r. spowodował przyłączenie Rusi do Węgier i zarazem utworzenie wspólnej granicy z Polską. W związku z tym nasuwa się pytanie, jaką rolę z polskiej perspektywy odegrało to wydarzenie w kontekście zbliżającej się wojny.

Frazik, Wojciech (Instytut Pamięci Narodowej, Kraków): Węgry a polska łączność konspiracyjna w czasie II wojny światowej

W latach 1939–1944 Budapeszt był najważniejszym punktem w sieci wojskowej i cywilnej łączności konspiracyjnej między strukturami Polskiego Państwa Podziemnego a władzami polskimi na uchodźstwie. Podstawą funkcjonowania Bazy wojskowej (od grudnia 1939) i Placówki politycznej (od czerwca 1940) była łączność kurierska. Przez Węgry szli emisariusze z Polski i do Polski, przekazywano pieniądze, tajną prasę i sprawozdania o polityce okupantów. W Budapeszcie działały polskie radiostacje, które nadawały raporty wywiadowcze dostarczane z kraju. Choć Polska i Węgry znajdowały się w przeciwnych obozach sojuszniczych, polska działalność konspiracyjna nie spotykała się z aktywnym przeciwdziałaniem ze strony władz węgierskich, częściowo była nawet dyskretnie przez nie wspierana. W latach 1943–1944 polska poczta konspiracyjna była przetrzymywana na odcinku Budapeszt–Lizbona pod ochroną węgierskiej poczty dyplomatycznej.

Gebei, Sándor (Uniwersytet im. Károlya Eszterházyego w Egerze): Rakoczy jako kandydat na króla Polski

Referat stanowi wgląd w skomplikowaną międzynarodową rozgrywkę polityczną. Jak i dlaczego książe Siedmiogrodu (*princeps*) i przywódca konfederatów (*dux*) Franciszek II Rakoczy został kandydatem na króla Polski? A raczej miał na to szansę, gdyż jak niekiedy zapominają węgierscy historyografowie, „książe i wódz” był zaledwie jednym z rozważanych kandydatów w 1707 r. Wyjaśnieniem na to pytanie jest zacytowany konflikt głównych graczy wielkiej wojny północnej: Szwecji (Karol XII) i Rosji (Piotr I). Do 1709 r. działania wojenne toczyły się bowiem przede wszystkim na terytorium Rzeczypospolitej, a społeczeństwo polsko-litewskie zostało podzielone na wrogie sobie obozy. Początkowe zwycięstwa Szwedów doprowadziły do tego, że król August II Mocny został zdetronizowany, a na nowego króla wybrano wojewodę Stanisława Leszczyńskiego. Kontrolowane przez rosyjskie wojska województwa na wschodzie i południowym wschodzie nie uznały jednak Leszczyńskiego, w powołaniu na polskie prawodawstwo i przy wsparciu cara Piotra I, postanowiły zwołać nowy sejm elekcyjny. Zarówno car, jak i „rzeczpospolita szlachecka” zachęcały Rakoczego do objęcia polskiego tronu, a ten po krótkim wahaniu przyjął zaproszenie. Czy Franciszek Rakoczy porzuciłby Księstwo Siedmiogrodu dla polskiej korony? – postaram się odpowiedzieć na to pytanie w tym referacie.

Gerencsér, Tibor (Fundacja im. Wacława Felczaka): Interesy czy wartości? Okoliczności polsko-węgierskiej umowy o współpracy kulturalnej z 1934 roku

Przed przyjazdem Gyuli Gömbösa do Warszawy strona polska zaproponowała, żeby podczas wizyty węgierskiego premiera podpisać konwencję kulturalną, „która mogłaby funkcjonować jako *przykrywka dla innych ewentualnych porozumień*”. Polski poseł w Budapeszcie Stanisław Łepkowski przedstawił nawet premierowi francuskojęzyczny szkic umowy odnoszącej się do współpracy kulturalnej. Gyula Gömbös nie był zachwycony tą propozycją. Na przedstawienie wniosku odpowiedział, że „w pierwszej kolejności życzy sobie omawiać kwestie polityczne, w drugiej – gospodarcze, a dopiero w trzeciej kolejności mogą przejść do współpracy kulturalnej”. Początkowo zatem sprawę

porozumienia kulturalnego polskie władze polityczne postrzegały jako formę kamuflażu dla tajnych porozumień, węgierski premier natomiast jako kwestię trzeciorzędą. Pomimo powyższych okoliczności i coraz bardziej napiętej sytuacji międzynarodowej udało się podpisać w październiku 1934 r. porozumienie, które zapoczątkowało krótki, lecz pomyślny okres w stosunkach węgiersko-polskich.

Grzesik, Ryszard (Polska Akademia Nauk, Instytut Sławistyki): Niezwykła kariera Attyli. Od Bicza Bożego do pierwszego króla Pomorzan

Nowo powstałe państwa dawnego europejskiego Barbaricum potrzebowały ideowego uzasadnienia swojego istnienia. Zazwyczaj swych korzeni szukali w klasycznej starożytności wywodząc się a to od Trojańczyków, a to od „antycznych” herosów nieznanych co prawda w starożytności, ale dobrze zakorzeniając w dawnych czasach swoją wspólnotę, jak polski – lechicki Grakch, którego potomkowie walczyli z samym Aleksandrem Macedońskim. Do grona realnych bohaterów nadających się do wykorzystania należał też Attyla, władca Hunów, który korzystał ze słabości upadającego Imperium Rzymskiego. Zapamiętany został jako postrach chrześcijan, karzące narzędzie w rękach Boga, przysłowiowy bicz Boży, ale i jeden ze „swoich”, rodzimy władca toczący walki w imieniu swego ludu. Ten właśnie model rodzimego władcy okazał się atrakcyjny dla Węgrów, którzy co najmniej od końca XII w. w Attyli widzieli przodka i założyciela swojej dynastii, a zarazem legitymizował ich państwo w Kotlinie Karpackiej. Prowadziło to w późniejszych wiekach do identyfikacji huńsko-węgierskiej, a imię Attyli jest do dziś na Węgrzech popularne. Z kolei w polskim dziejopisarstwie postać Attyli jako władcy Wandalów – ludu krakowskiej Wandy pojawia się na Śląsku, w cysterskiej, powstałej pod koniec XIII w. w Lubiążu Kronice polsko-śląskiej. Jeszcze dalej poszedł Augustyn ze Stargardu, mnich augustiański piszący traktat dowodzący odrębności Pomorza od Polski. Wandalowie podzielili się i ich lepsza, królewska część wywędrowała nad morze, stąd Attyla stał się primus Pomeranorum rex.

Horn, Ildikó (Uniwersytet im. Loránda Eötvösa, Instytut Historii): Konfliktowe zwierciadła władców – ars poetica Stefana Batorego a polski wzorzec króla

Poglądy Stefana Batorego i polskich stanów na temat zadań i praw króla nie były zbieżne. Batory miał niezachwiane poczucie misji i zdecydowaną koncepcję sprawowania rządów. Za wzór do naśladowania uważał klasyczny model królewskich rządów, w którym król jest ziemską podobizną Boga i sprawuje ojcowską władzę nad poddanymi. Swoim dobrym przykładem wyznacza wzór do naśladowania, z ojcowską dobrocią wynagradza zasłużonych, a winnych surowo karze. Natomiast polskie wyobrażenie na temat roli króla znacznie odbiega od powyższej charakterystyki. Król stoi na czele państwa, ale nie sprawuje władzy absolutnej. Zakres jego praw jest znacząco ograniczony. Począwszy od 1572 r. króla w praktyce postrzegano nie jako stojącego ponad stanami władcę, lecz pewnego rodzaju mediatora, trzeci stan polskiej Rzeczypospolitej szlacheckiej. Niniejszy referat przedstawia różnicę zachodzącą między tymi dwoma poglądami i burzliwą debatę na temat sposobu sprawowania władzy.

Jámbor, Orsolya Ilona (Katolicki Uniwersytet im. Pétera Pázmánya): Polityka wobec uchodźców podczas II wojny światowej – interesy czy wartości. Sprawa polskich uchodźców w polityce wewnętrznej Węgier

Mój referat koncentruje się na przedstawieniu administracyjnego i socjalnego systemu pomocy na Węgrzech w czasie polskiego „kryzysu uchodźczego”, do którego doszło w wyniku niemieckiej napaści na Polskę. Omówię, w jakim stopniu rząd Węgier postrzegał rozwiązanie

kwestii polskich uchodźców za zadanie wojskowe i administracyjne. Można powiedzieć, że władze węgierskie starając się znaleźć rozwiązanie w pełnej sprzeczności sytuacji. Utrata sojuszu z Niemcami – który był konieczny dla realizacji polityki rewizyjnej – miałyby trudne do przewidzenia konsekwencje nie tylko z politycznego, ale i gospodarczego punktu widzenia. Już od 15 września 1939 r. oddzielnie sprawowano opiekę nad uchodźcami cywilnymi i wojskowymi. Niemalą napięcia było spowodowane tym, że w momencie przybycia polskich uchodźców państwo węgierskie nie posiadało jeszcze wypracowanej polityki uchodźczej, rozporządzenia były więc modyfikowane na podstawie kolejnych doświadczeń i interesów politycznych. Patrząc na ówczesne wydarzenia z perspektywy potomności, możemy powiedzieć, że Węgry zdały tamten egzamin.

Janek, István (Węgierska Akademia Nauk, Instytut Historii): Słowacko–polsko–węgierskie rozmowy na temat przynależności i ustroju państwa Słowacji w 1938–1939

Węgierska dyplomacja była świadoma, że Polsce zależy na posiadaniu wspólnej granicy przede wszystkim ze względu na obronę przed niemieckim zagrożeniem. W razie ostatecznego upadku Czechosłowacji istniało ryzyko, że Niemcy zajmą cały kraj. To dla polskich i węgierskich polityków miałyby katastrofalne konsekwencje, dlatego próbowali zapobiec temu za wszelką cenę. W związku z tym Warszawa wspierała ruchy narodowościowe wewnątrz Czechosłowacji, w tym także słowackie dążenia separatystyczne. W konflikcie węgiersko–czechosłowackim polski rząd do końca stał po stronie Węgier. Od marca 1938 r. węgierska dyplomacja zaczęła szukać okazji do rozpoczęcia rozmów ze słowackimi przywódcami. Jako że Czechosłowacja wówczas wciąż istniała, do negocjacji trzeba było przystąpić w tajemnicy, potrzebowano zatem pośrednika. Postanowiono skorzystać z tego, że Polacy wielokrotnie prowadzili rozmowy z przywódcami Słowaków na początku 1938 r. Minister spraw zagranicznych Józef Beck już pod koniec kwietnia 1938 r. przekazał węgierskim władzom, że tylko wtedy uda im się rozwiązać z sukcesem kwestię słowacką, jeśli nawiążą poprawne i pogłębione stosunki ze Słowacką Partią Ludową.

Janowski, Maciej (Polska Akademia Nauk, Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla): Wizja Europy Środkowej Marcelego Handelsmana

Marceli Handelsman nie był pierwszym polskim historykiem, który zajmował się problematyką Europy Środkowo-Wschodniej. Na podobieństwa rozwojowe w ramach regionu zwracał uwagę Józef Szujski w XIX wieku, a ze współczesnych Handelsmanowi badacze pamiętać trzeba o ważnej roli Oskara Haleckiego. Jednak wydaje się, że Handelsman w sposób najbardziej pogłębiony analizował regionalną specyfikę. Inaczej niż wspomniani wyżej badacze, zajmujący się średniowieczem i czasami wczesnonowożytnymi, Handelsmana interesowała raczej specyfika wieku XIX. Specyfikę tę widział przede wszystkim w procesach narodotwórczych, a także w działalności politycznej podejmowanej przez polityków nie reprezentujących żadnego państwa (Adam Czartoryski). W tym sensie Handelsman był prekursorem powojennych badań porównawczych problematyki narodowościowej. Wojna i śmierć w obozie koncentracyjnym nie pozwoliły Handelsmanowi na ukoronowanie jego badań w formie większej publikacji. Niemniej poruszał ten temat tak wielokrotnie, że jest możliwa rekonstrukcja jego poglądów.

Jędras, Ewa (Uniwersytet Jagielloński): Polska a traktat pokojowy w Trianon

Po zakończeniu I wojny światowej, 4 czerwca 1920 roku w wersalskim pałacu Grand Trianon podpisano traktat pokojowy z Węgrami. Postanowienia dokumentu zmieniły granice, liczbę ludności oraz strukturę etniczną Węgier, miały również wpływ na gospodarkę i potencjał militarny

państwa. Dla Węgrów zawarcie traktatu w Trianon jest traumą i tragedią narodową. Podpisanie dokumentu pokojowego nie pozostało niezauważone w Polsce. W wystąpieniu zaprezentuję, jak w Polsce okresu międzywojennego ustosunkowano się do kwestii traktatu w Trianon. Na podstawie wybranych źródeł pokażę, co politycy i publicyści sądzili o zawarciu pokoju z Węgrami. Poprzez analizę artykułów publikowanych w polskich gazetach badanego okresu przedstawię reakcję prasy na podpisanie dokumentu. Uzupełnieniem wystąpienia będzie przedstawienie wątków dotyczących traktatu w Trianon, zawartych w polskiej literaturze okresu międzywojennego.

Kapronczay, Károly (Muzeum Historii Medycyny im. Semmelweisa): Edukacja polska na Węgrzech w czasie II wojny światowej

Po zajęciu terytorium Polski władze niemieckie natychmiast zlikwidowały polski system edukacji, później zezwoliły na edukację w języku polskim tylko w szkołach podstawowych. Na ziemiach polskich rozwinęły się tajna, podziemna sieć szkół i edukacja w języku narodowym. W dniach wybuchu polsko–niemieckiej wojny rząd węgierski postanowił o przyjęciu polskich uchodźców, stosując się do konwencji genewskich. Władze węgierskie zezwoliły na legalną organizację szkół podstawowych, gdzie nauka odbywała się zgodnie z polskimi zasadami oświatowymi i programem nauczania. W czasie II wojny światowej działało ok. 300 takich szkół, ale ich liczba wraz z przeprowadzaniem kolejnych zorganizowanych ewakuacji stopniowo malała. W polskich placówkach oświatowych w czasie wojny uczyło się blisko pół tysiąca polskich uczniów, którzy każdy rok szkolny kończyli z ważnymi świadectwami, a w przypadku uczniów ostatniej klasy – ze świadectwami maturalnymi. W szkołach tego typu – ale o innym oznaczeniu wyznaniowym – uczyły się też polskie dzieci żydowskie. Był to jedyny przykład takich szkół na terenach zajętych przez Niemców, oprócz Węgier funkcjonowały one jeszcze w Szwajcarii i Wielkiej Brytanii. Koszt utrzymania polskich szkół na Węgrzech pokrywało w większości państwo węgierskie, ale polski rząd emigracyjny także regularnie przysyłał pomoc finansową za pośrednictwem Międzynarodowego Czerwonego Krzyża, Komitetu Obywatelskiego ds. Opieki nad Polskimi Uchodźcami na Węgrzech i innych zagranicznych organizacji humanitarnych.

Kelényi, Borbála (Muzeum Historyczne Budapesztu): Węgierscy żacy na Akademii Krakowskiej w średniowieczu

Celem mojego referatu jest przedstawienie studiujących na Akademii Krakowskiej średniowiecznych żaków pochodzących z terenów Królestwa Węgier. Po odnowieniu Akademii Krakowskiej (1400) w jej progach zjawili się pierwsi żacy z Węgier, których łączna suma do 1526 r. wyniosła ok. cztery i pół tysiąca osób. Najwięcej z nich studiowało pod koniec XV i na początku XVI w., czyli w złotym okresie Akademii Krakowskiej. Liczba ta jest znacząca nie tylko sama w sobie, stanowi jedną trzecią wszystkich uczących się za granicą studentów ze średniowiecznych Węgier (Akademię Krakowską wyprzedza tylko Uniwersytet Wiedeński, gdzie zagraniczne nauki pobierała aż połowa studentów pochodzących z ziem węgierskich). Liczba żaków z Węgier była tak znacząca – stanowili 17,4% wszystkich słuchaczy na Akademii Krakowskiej – że powstała dla nich nawet osobna bursa – *Bursa Hungarorum*.

Kiss, Csaba Gy. (Uniwersytet im. Loránda Eötvösa, Katedra Historii Kultury): Przyczynek do obrazu Polaków w dziełach Móra Jókaiego. Kraków i jego okolice w *A jövő század regényében*

W bogatym dorobku wielkiego węgierskiego prozaika często pojawiają się także polskie wątki (czy to w kontekście historii, ostatnich wydarzeń czy też tradycyjnej przyjaźni węgiersko-polskiej): klasyczne toposy, polskie motywy, galeria postaci. Węgierski pisarz nigdy nie odbył

dłuższej podróży do Polski, na początku lat 60. XIX w. odwiedził tylko Kraków i Wieliczkę. *A jövő század regénye* (Powieść z przyszłego stulecia, 1872–1874) zajmuje w twórczości Jókaiego wyjątkowe miejsce, to utopia i antyutopia zarazem, której akcja rozgrywa się w czasach „obecnym”, to jest w latach 1952–2000. Z uwagi na możliwe odczytania polityczne po 1945 r. długo nie przedrukowywano powieści, ukazała się dopiero w opracowaniu krytycznym w 1981 r. Znacząca część akcji powieści rozgrywa się w Krakowie i jego okolicach, a istotną rolę odgrywa w niej „miasto twierdza”, której budowa rozpoczęła się w 1870 r. Celem referatu jest przedstawienie polskich motywów w powieści ze szczególnym uwzględnieniem pisarskiej wizji Krakowa

Kochanowski, Jerzy (Uniwersytet Warszawski, Instytut Historyczny): Bratankowie i „merkanturyzm”, czyli polsko–węgierski handel turystyczny w latach 60–80. XX w.

„Merkanturyzmem” nazwał w 1968 r. polski dziennikarz Wojciech Dymitrów jedno z najbardziej charakterystycznych zjawisk w krajach bloku radzieckiego, polegających na prowadzonej przez ich społeczeństwa nieoficjalnej wymianie handlowej, która osiągnęła wysoki stopień profesjonalizmu. Referat poświęcony jest niezwykle rozwiniętym kontaktom handlowym Polaków i Węgrów, od początku lat 60. do przelomu 80. i 90. XX w., zjawisku znacznie szerszemu niż tylko „polskie bazyry” na Węgrzech, jak się je powszechnie postrzega. Polsko–węgierski „handel turystyczny” posiadał bowiem swoją specyficzną chronologię, geografę (zarówno nad Wisłą, jak i Dunajem/Balatonem), skomplikowane uwarunkowania społeczne, ekonomiczne i polityczne, angażował różnych aktorów społecznych i instytucjonalnych. Interesujące jest także jego odbicie w kulturze popularnej (karykatura, film etc.).

Kopyś, Tadeusz (Uniwersytet Jagielloński, Instytut Europeistyki): Wybrane zagadnienia ze stosunków polsko–węgierskich w latach siedemdziesiątych

Po zdławieniu rewolucji węgierskiej w roku 1956 powstały rząd, który z dystansem odnosił się do zachodzących w Polsce zmian politycznych. Powodów takiej taktyki było kilka. Nowe władze w Polsce weszły na demokratyzacyjny kurs i pomimo tego, że kurs ten po kilku latach skończył się, to nadal pozostały obawy przed polityką kulturalną w Polsce. Na Węgrzech źle oceniano specyfikę w polityce agrarnej PRL, rolę Kościoła katolickiego w Polsce oraz większą niezależność instytucji oświatowych i znaczenie sztuki awangardowej. Na relacje gospodarcze pomiędzy Polską a Węgrami w latach 70-tych miała duży wpływ reforma gospodarcza wprowadzona na Węgrzech od początku 1968 roku. Od połowy lat 70-tych gospodarka polska nie nadążała za wymaganiami węgierskiej gospodarki w realizacji postawionych przez urzędy planowania współpracy gospodarczej obydwu krajów. Na polu współpracy kulturalnej doszło od początku lat 70-tych do pewnego zamknięcia Budapesztu na polską kulturę.

Kornat, Marek (Polska Akademia Nauk, Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla): Węgry w koncepcjach ministra Józefa Becka w czasie starań o ustanowienie systemu Międzymorza („Trzeciej Europy”) w latach 1937–1939

Koncepcja Trzeciej Europy powstała jako ostatni znaczący projekt polskiej dyplomacji doby międzywojennej, a jej autorem był Józef Beck. Kluczowe znaczenie miały odegrać w niej Węgry jako aliant i sąsiad Polski (co wymagało wspólnej granicy). Realia międzynarodowe nie pozwoliły jednak na jej realizację. Starania dyplomacji polskiej o przezwycięzenie antagonizmu węgiersko–rumuńskiego okazały się bezowocne. W II wojnę światową wkroczyły Polska i Węgry w innych rola – Polska jako pierwsza jej ofiara, a Węgry jako kraj neutralny a następnie aliant Niemiec.

Kovács, István (Węgierska Akademia Sztuk): „Węgier i Polak braćmi są...” Polacy w węgierskiej Wiośnie Ludów 1848–1849 i Węgrzy w powstaniu styczniowym 1863–1864

W węgierskiej Wiośnie Ludów wzięło udział około 4500 polskich ochotników. Pierwsze oddziały polskiego legionu powstały już w listopadzie 1848 r. w Peszcie. Pierwsze dwie kompanie pod dowództwem majora Józefa Wysockiego skierowano do wojsk oblężniczych w Aradzie, gdzie to powstał 1. Pułk Ułanów (w rzeczywistości kompania). Ta polska jednostka dołączyła na początku lutego 1849 r. do dywizji banackiej generała Damjanicha obejmującej front środkowocisański. Polski 1. Batalion wziął udział w każdej bitwie kampanii wiosennej. W tym czasie w Hajdúszoboszló, Hajdúnánás i Nyíregyháza dalej organizowały się kawaleria i piechota polskiego legionu. Wysocki, po tym jak za swoje zasługi został awansowany na generała na początku maja, połączył rozrzucone po kraju jednostki. Stan żołnierzy powstałego w ten sposób legionu wynosił około 900 ludzi. Powstanie styczniowe w 1863–1864 było pierwszą europejską wojną partyzancką, w której około 20 000 polskich powstańców stało przeciwko 300 000-osobowej armii rosyjskiej. Liczbę węgierskich uczestników trwającej półtora roku walki narodowowyzwoleńczej szacuje się na 400-500 ludzi. A zatem spośród zagranicznych ochotników walczących w powstaniu największą grupę stanowili Węgrzy, którzy walczyli rozsiani po kilkusetosobowych polskich oddziałach partyzanckich.

Kowalak, Andrzej: Rola Tadeusza Stamirowskiego w nawiązaniu polsko-węgierskich stosunków dyplomatycznych

W styczniu 1919 r. delegatem rządu RP na Węgrzech mianowano Jana Szembeka. Do nawiązania kontaktów przez polską i węgierską dyplomację doszło jednak już wcześniej. Powstały w lutym 1918 r. polski rząd przekształcił polskie biuro prasowe w Budapeszcie w przedstawicielstwo zagraniczne, na którego czele stanął Tadeusz Stamirowski, upoważniony do reprezentowania na Węgrzech polskiego rządu. Polska jeszcze wówczas formalnie nie istniała, niepodległość odzyskała bowiem dopiero 11 listopada 1918 r. Kim był ów Tadeusz Stamirowski, który studiował na Akademii Rolniczej w Magyaróvár, a następnie założył w 1908 r. we Lwowie Klub Polsko-Węgierski? Który każdego roku wielokrotnie reprezentował nieistniejącą Polskę i Polaków na najważniejszych węgierskich uroczystościach, a po wybuchu I wojny światowej natychmiast wyjechał na Węgry? Jaką rolę odegrał w nawiązywaniu oficjalnych stosunków węgiersko-polskich i ugruntowywaniu relacji dyplomatycznych? Oraz co wydarzyło się w okresie Węgierskiej Republiki Rad?

Lagzi, Gábor (Ambasada Węgier, Warszawa): Stosunki polsko-węgierskie na emigracji – węgierski krąg Jerzego Giedroycia

Jerzy Giedroyc, jedna z najważniejszych osobistości powojennej polskiej emigracji, kilkadziesiąt lat prowadził mieszczący się w podparyskim Maisons-Laffitte Instytut Literacki, który wydał kilkaset książek i numerów czasopism „Kultura” i „Zeszyty Literackie”. W czasie swojej działalności Redaktor opublikował szereg książek i artykułów o tematyce węgierskiej, a także utrzymywał kontakty z wieloma Węgrami. Najważniejszym „węgierskim kontaktem” Giedroycia był emigrant po rewolucji 1956 r., polonista i historyk literatury György Gömöri, z którym w latach 1958–2000 wymienił blisko 260 listów. Korespondencja ta i źródła z archiwum Maisons-Laffitte umożliwiają zbadanie, jakie środowisko skupił wokół siebie Giedroyc, a także jak zmieniał się obraz Węgier. Celem niniejszego wykładu jest krótkie przedstawienie tego wycinka węgiersko-polskich stosunków na emigracji.

Lagzi, István: Ewakuacja polskich żołnierzy z Węgier

Po niemieckim ataku 1 września 1939 r. na Polskę 17 września nastąpił atak sowiecki. W celu walki z okupantem polski prezydent, rząd i naczelny wódz sił zbrojnych uszli do Rumunii. Część zdolnych jeszcze do walki formacji, wycofujących się lub odwołanych na południowe, południowowschodnie tereny Polski podążyło za swoim rządem do Rumunii. Jednostki znajdujące się na granicy węgiersko–polskiej uciekły na terytorium niemieckiego sojusznika – na Węgry. Utrwalona w piśmie liczba polskich żołnierzy, którzy uszli na Węgry w wyniku kampanii wrześniowej, wynosiła 40 382 osoby, z kolei cywilów – 10 000 (w zaokrągleniu). Powołany we Francji polski rząd rozpoczął organizowanie wojska, które częściowo składało się z mieszkających w krajach zachodnich tzw. polskich „[e]migrantów zarobkowych”, częściowo z Polaków żyjących w USA czy Kanadzie, a także z żołnierzy (ochotników), którym udało się przedostać na Węgry lub do Rumunii. Stan armii polskiej we Francji wynosił na 10 czerwca 1940 r. 87 200 ludzi. Pomimo sprzeciwów ze strony Niemiec rząd węgierski przy aktywnym wsparciu ludności przyczynił się do tego, że liczba ewakuowanych z Węgier na terytorium Francji Polaków wzrosła do 22 308 ludzi. Autor referatu jako pierwszy podjął się opracować to skomplikowane zagadnienie w relacji Polski i Węgier.

Lubocki, Adam (Uniwersytet Gdański, Instytut Historii): Kontakty polsko–węgierskie we wczesnym średniowieczu (X–XII w.). Przyjaźń czy wrogość?

Ocena pierwszego stulecia kontaktów polsko–węgierskich uchwytnych w źródłach pisanych (od połowy X w.) jest niezwykle trudna i niejednoznaczna. W powszechnej świadomości obu narodów wzajemne relacje od samego początku cechowała harmonijna przyjaźń, bardzo rzadko przerywana okresami sporów i konfliktów. Pogląd ten również często zaobserwować można w publikacjach naukowych i opracowaniach historycznych. Opiera się to jednak na kilku wzmiankach źródłowych, których część nie wytrzymała wnikliwej krytyki znawców tematyki. Warto więc po raz kolejny przyjrzeć się kontaktom polsko–węgierskim w początkowym okresie istnienia obu państw (przyjmując umownie za początek istnienia państwa przyjęcie chrztu w obrządku rzymskim przez władców) i zastanowić się, czy X i XII wiek rzeczywiście były okresem przyjaźni i sojuszu pomiędzy Polską a Węgrami. Aby wyciągnąć takie wnioski, nie można jedynie przeanalizować treści źródeł, gdyż fakty źródłowe, którymi dysponujemy, mogą dawać obraz niezgodny ze stanem rzeczywistym. Najważniejsza w tym względzie będzie ocena polityki dynastycznej i mariaży, które były zawierane w tym czasie pomiędzy przedstawicielami dynastii Piastów i Árpádów. Powstaje w tym miejscu pytanie, czy rzeczywiście władcy obu krajów widzieli w sobie ewentualnych partnerów politycznych, czy też wręcz przeciwnie.

Mitrovits, Miklós (Węgierska Akademia Nauk, Instytut Historii i Narodowy Uniwersytet Służby Publicznej, Instytut Badań nad Europą Środkową): Opozycja i kontrkultura w stosunkach polsko–węgierskich

W okresie socjalistycznym możemy wyróżnić dwa podstawowe typy postawy opozycyjnej: opozycja polityczna i opozycja kulturalna. Na Węgrzech opozycję polityczną uosabiała węgierska opozycja demokratyczna, opozycję kulturalną natomiast szeroki krąg myślących niezależnie intelektualistów, pisarzy i artystów. Niniejszy referat zarysowuje różnice i punkty wspólne polskiej i węgierskiej opozycji. Kogo z kim łączyła wspólnota duchowa lub polityczna? Jak zawiązywały się stosunki między opozycjami? Jakimi doświadczeniami mogli podzielić się ze sobą Polacy i Węgrzy? Ponadto referat ma na celu przybliżenie roli, jaką odegrał polski ruch opozycyjny i wydarzenia w Polsce, w narodzinach i instytucjonalizacji węgierskiej opozycji demokratycznej, oraz krótkie omówienie tego, jaki obraz o sobie nawzajem wykształcili Węgrzy i Polacy.

Molnár, Imre (Węgierski Instytut Kultury, Bratysława): János Esterházy a Polska

Esterházy jako polityk mniejszości węgierskiej w Czechosłowacji, a później poseł w praskim parlamencie utrzymywał regularny kontakt z polską częścią swojej rodziny, a jako że wielu jej członków piastowało różne ważne urzędy w służbie państwa, szybko poznał wiodących przedstawicieli polskiego życia politycznego. W niezależniającej się Słowacji Esterházy dalej pełnił funkcję posła. Jego działalność nie ograniczała się wówczas do obrony praw mniejszości narodowej. Coraz częściej zabierał głos w obronie podstawowych praw człowieka. Po tym, jak na Polskę spadł niemiecki atak, natychmiast włączył się w organizację pomocy dla polskich uchodźców na Węgrzech. Esterházy realizował w tym czasie także ważne zadanie pośrednika dyplomatycznego. Między innymi pomagał generałowi Kazimierzowi Sosnkowskiemu w nielegalnym przedostaniu się do Budapesztu, skąd tamten wyjechał do Paryża, a następnie został mianowany ministrem spraw wojskowych rządu emigracyjnego, a zarazem wicepremierem. Esterházy potępił masowe mordy na polskich oficerach w Katyniu. Po wojnie skazano go na dziesięć lat gwałtu. W akcie jego oskarżenia znalazł się zapis o rozpowszechnianiu przez niego „albumu fotografii i plakatów o sprawie katyńskiej, w której wykonaną przez Niemców w bestialski sposób egzekucję polskich oficerów Esterházy przypisuje władzom sowieckim.”

Oborni, Teréz (Węgierska Akademia Nauk, Instytut Historii: Wschodnie Królestwo Węgier Zapoloyów – budowanie państwa z polską pomocą, 1541–1571

Po zajęciu Budy przez Turków (1541) królewska wdowa Izabela Jagiellonka i jej wybrany na króla syn Jan II Zygmunt na rozkaz sultana przenieśli się do Siedmiogrodu, by rządzić wschodnią częścią kraju. Na wschodnich terenach, już wcześniej znajdujących się pod władzą Zapoloyów, wokół Izabeli zaczął organizować się nowy ośrodek władzy, a w następnych dekadach – nowe państwo. Izabela utrzymywała bliskie kontakty z rodzicami i polskim dworem królewskim, szereg polskich dyplomatów i możnowładców pomagało królowej wzmocnić rządy w Siedmiogrodzie i utrzymać stosunki z Portą. To wsparcie przybrało jeszcze większe rozmiary, gdy w 1556 r. Izabela z synem po pięcioletnim pobycie w Polsce wróciła w otoczeniu świty do Siedmiogrodu, by kontynuować działalność państwowotwórczą. Referat ma na celu przedstawić, w jaki sposób i w jakiej mierze panowanie Izabeli Jagiellonki i jej syna było wspierane przez polski dwór królewski i polskie siły polityczne

Perfakowski, Adam (Uniwersytet Jagielloński, Instytut Historii): Szlachta węgierska na dworze polskiej magnaterii w okresie Wielkiej Wojny Północnej – zarys problematyki

Wielka Wojna Północna (1700–1721) tocząca się przede wszystkim na terenach Rzeczypospolitej polsko-litewskiej była konfliktem, skutkującym nie tylko ogromnymi zniszczeniami gospodarczymi, ale również bardzo głębokim podziałem politycznym społeczeństwa szlacheckiego opowiadającym się za władcą z dynastii saskiej i Stanisławem Leszczyńskim, monarchą narzuconym przez króla Szwecji Karola XII Wittelsbacha. Jednocześnie pierwsza dekada XVIII stulecia zapisała się w historii Węgier wielkim powstaniem antyhabsburskim, na którego czele stanął Franciszek II Rakoczy. Powstanie jest bardzo dobrze znane i opisane w historiografii, podobnie jak i kontakty księcia siedmiogrodzkiego z polską elitą polityczną (domniemany romans Franciszka II Rakoczego z Elżbietą Sieniawską, żoną Adama Mikołaja Sieniawskiego, od 1706 r. hetmana wielkiego koronnego). Tymczasem niewiele wiadomo o szlachcie węgierskiej, która znajdowała schronienie, a także pomoc na dworze polskiej magnaterii. Związki Węgrów z Sieniawskimi, Potockimi, Stanisławem Poniatowskim i in. były w tym czasie dość silne. Wynikały po części z tradycyjnej już niechęci polskiej szlachty do polityki Habsburgów i podzielanu idei walki o wolności stanowe. Przy okazji z terenów Rzeczypospolitej

polsko–litewskiej płynęła pomoc dla powstańców węgierskich (broń, amunicja, zaopatrzenie), jak również wsparcie w postaci ochotników służących w szeregach powstańczego wojska

Petneki, Áron (Polsko–Węgierska Komisja Historyczna): Od „dawnej świetności narodu polskiego” do „atmosfery zgniłych śliwek” – obraz Krakowa XIX-wiecznych Węgrów

Kraków w przebiegu XIX w. był zmuszony przejść wiele następujących szybko po sobie zmian. Po upadku powstania kościuszkowskiego i po III rozbiorze Polski znalazł się pod panowaniem austriackim, następnie należał do Księstwa Warszawskiego, później stanowił – przynajmniej na pozór – wolne miasto aż do 1846 r., gdy to po nieudanym powstaniu ostatecznie został przyłączony do cesarstwa Habsburgów i którego częścią pozostał aż do 1918 r. Rosnąca degradacja gospodarcza w pierwszej połowie stulecia pozostawiła trwały ślad na obrazie miasta. W czasie wyburzania starych domów ofiarą kilofów padło wiele ważnych zabytków. Powolny rozwój nabral tempa dopiero od lat 70. XIX w., w wyniku czego w na przełomie XIX i XX wieku powstała rozwinięta metropolia z nowoczesną infrastrukturą i instytucjami publicznymi. Ile z tego widzieli i jak na to reagowali odwiedzający miasto, pochodzący z różnych warstw społecznych ówczesni Węgrzy – na to pytanie spróbuje udzielić odpowiedzi niniejszy referat.

Piber-Zbieranowska, Marta (Polska Akademia Nauk, Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla): Malżeństwa w kręgach władców polsko–węgierskich na początku XVI wieku

Przedmiotem referatu będą przede wszystkim dwa małżeństwa polsko–węgierskie z pierwszej ćwierci XVI w., zawarte przez członków dwóch wybitnych polskich dynastii – Piastów i Jagiellonów: króla polskiego Zygmunta I z Barbarą Zapolyą w 1512 r. oraz księżniczki mazowieckiej Zofii, córki Konrada III Rudego, z palatynem węgierskim Stefanem Batorym z linii Ecsed w 1520/1523 r. Oba mariaże miały wzmocnić z jednej strony wpływy polskie na Węgrzech, a z drugiej pozycję węgierskiego stronnictwa narodowego. Połączenie dworu polskiego (i mazowieckiego, znajdującego się w tym czasie w orbicie politycznej Jagiellonów) z możliwymi rodami węgierskimi wymierzone było w Habsburgów, którzy, zwłaszcza po śmierci króla Czech i Węgier Władysława Jagiellończyka w 1516 r., czynili udane starania włączenia obu królestw w sferę swoich bezpośrednich wpływów.

Ring, Éva (Uniwersytet im. Loránda Eötvösa, Katedra Historii Europy Wschodniej): Recepcja myśli Oskara Haleckiego o podziale Europy w węgierskiej historiografii

O Oskarze Haleckim, profesorze Uniwersytetu Warszawskiego, zrobiło się głośno na międzynarodowej konferencji historycznej w 1923 r. w Brukseli, gdy stwierdził, że Rosja nie należy do Europy Wschodniej. W jego opinii narody żyjące na obszarze pomiędzy Związkiem Sowieckim a Niemcami należały do Europy Wschodniej i były predystynowane przez Opatrzność Bożą do stworzenia federacji. Na Węgrzech takie przekonanie podzielali Imre Lukinich oraz István Bibó, który w 1946 r. napisał swoje słynne dzieło *A kelet-európai kisállamok nyomorúságáról* [O nędzy małych państw wschodnioeuropejskich]. Po rozszerzeniu sowieckiej sfery wpływów nie można było więcej podnosić kwestii wykluczenia Związku Sowieckiego z Europy, który pod każdym względem stanowił wówczas państwo wiodące w Europie Wschodniej. Pomimo protestów przebywającego w USA Haleckiego, który argumentował, że Polska, Czechosłowacja i Węgry stanowiły w przeszłości wschodnią część Europy Środkowej, badania tego regionu stały się równoważne z tzw. kremlinologią. To przekonanie zaczęło się zmieniać dopiero w latach 70., wówczas też węgierscy historycy coraz częściej odnosili się do Haleckiego i koncepcji Europy Środkowej.

Roszkowski, Jerzy M. (Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie): Przyłączenie terenów spiskich i orawskich do Polski 1918–1920

Spisz i Orawa, leżące na historycznym pograniczu polsko-węgierskim wchodziły do 1918 r. w skład Węgier. Jednakże w różnych wcześniejszych okresach dziejów, w całości lub w części, należały do Polski. Ponadto, począwszy od XII aż do XX w., zasiedlane były osadnikami przybywającymi tu z ziem polskich. Po zakończeniu I wojny światowej, wspomniane tereny, obok innych spornych obszarów, stały się powodem polsko-czechosłowackiego konfliktu granicznego. Doprowadził on do starć zbrojnych i ofiar po obu stronach. Polacy, w przypadku Spisza i Orawy, uważali, że powinny zostać włączone do ich odrodzonego państwa tereny, które w przeszłości związane były z Polską i gdzie, w zwartej masie, mieszkała ludność polskiego pochodzenia. Natomiast Czesi i Słowacy domagali się na tym odcinku takiej granicy, jaka do 1918 r. dzieliła Węgry od Galicji. Gdyby żądania Pragi zostałyby spełnione, w granice Czechosłowacji dostałoby się ok. 120 tysięcy ludności polskiego pochodzenia: górali spiskich i orawskich. Ostatecznie, po wcześniejszym odwołaniu plebiscytu, mającego rozstrzygnąć spór, nastąpił, na mocy decyzji Konferencji Ambasadorów z 28 lipca 1920 r., podział terenów Spisza i Orawy między Polskę i Czechosłowację.

Sadecki, Andrzej (Uniwersytet Karola w Pradze): Polityka pamięci na Węgrzech i w Polsce

Zarówno w Polsce, jak i na Węgrzech po upadku komunizmu kwestia pamięci historycznej stała się jednym z centralnych tematów debaty publicznej, która mogła od tej pory rozwijać się w realiach demokratycznych. Objawiało się to między innymi poprzez reinterpretację wydarzeń z przeszłości, zmiany nazw ulic, stawianie (lub demontowanie) pomników, tworzenie nowych muzeów czy instytucji odpowiedzialnych za politykę pamięci. Historia stała się przedmiotem polaryzacji politycznej i środkiem do wzmacniania legitymizacji poszczególnych partii czy rządów. Przedstawienie swojej narracji historycznej na arenie międzynarodowej obrano jako jedno z zadań polityki zagranicznej. Celem prezentacji jest zarysowanie podobieństw przypadków polskiego i węgierskiego, jak i wyodrębnienie specyficznych cech polityki pamięci w obu państwach oraz ukazanie politycznego kontekstu, w jakim funkcjonują.

Seres, Attila (Węgierska Akademia Nauk, Instytut Historii i Węgierskie Archiwum Narodowe): W poszukiwaniu zagubionego odznaczenia. Kwestia uznania Árona Mártona przez państwo polskie w 1939 roku

Tadeusz Stapiński, polski wicekonsul w Kolożwarze, 20 czerwca 1939 r. zwrócił się do polskiego konsulatu w Bukareszcie z wnioskiem o przyznanie polskiego odznaczenia państwowego Áronowi Mártonowi, siedmiogrodzkiemu biskupowi katolickiemu w Gyulafehérvár. Dyplomata zgłosił Árona Mártona do jednego z najważniejszych cywilnych odznaczeń państwowych: *Polonia Restituta*. Nie wiadomo dotąd o istnieniu tego pisma, nie powołuje się na nie ani polska, ani węgierska literatura historyczna, dlatego też potomność, polska i węgierska opinia publiczna, a także przedstawiciele siedmiogrodzkich węgierskich katolików nie mogli wiedzieć o inicjatywie dyplomatycznej mającej na celu honorowe wyróżnienie biskupa. Ostatecznie nie doszło jednak do przesłania odznaczenia i wręczenia go Áronowi Mártonowi przez odpowiednie polskie organy państwowe. W nieszczęśliwej „detektywistycznych” wrażeń pracy badawczej starałem się ustalić przyczyny, dla których nie powiodło się odznaczenie biskupa. W niniejszym referacie ponadto zamierzam omówić pośrednie (związki Árona Mártona i polskiego wywiadu dyplomatycznego) i bezpośrednie (sprawa polska w Lupeni) okoliczności, które przyczyniły się do złożenia wniosku o odznaczenie siedmiogrodzkiego biskupa.

Spychała, Lesław (Uniwersytet Wrocławski, Instytut Historii): Uwagi w sprawie dróg potencjalnych kontaktów pomiędzy dworami Arpadów i Piastów śląskich w pierwszych dziesięcioleciach XIII wieku

W przypadku obydwu wymienionych w tytule wystąpienia dynastii przesłankę do ustalenia zaistnienia wzajemnych kontaktów stanowią szerzej pojęte koneksje rodowe. Dwory węgierski i śląski połączyły związki natury pośredniej, poprzez zawarcie małżeństw przez Andrzeja II i Henryka I Brodatego z siostrami Gertrudą i św. Jadwigą, przedstawicielkami rodu hrabiów Andechs i książąt Meranii. W tym zaistniałym układzie istotną rolę odegrały nie tyle trudno uchwytnie bezpośrednie kontakty, czego przejawem może być cześć, jaką św. Jadwiga otoczyła postacią i pamięć o św. Elżbiecie, córce Andrzeja II i Gertrudy, ale przede wszystkim rola, jaką odegrać mogli we wzajemnych stosunkach, na tle szerszych układów geopolitycznych bracia Gertrudy i św. Jadwigi, a w szczególności Ekbert biskup Bambergu. W tym kontekście zwrócić należy uwagę na dwa istotne wydarzenia mające miejsce w dziejach Europy Środkowej, sprowadzenie Zakonu Szpitala Najświętszej Marii Panny Domu Niemieckiego w Jerozolimie z podległej władzy Arpadów ziemi Barcaság na ziemie polskie na przełomie lat dwudziestych i trzydziestych XIII w., czy skoordynowane uderzenie Mongołów w 1241 r. na Węgry i południowe księstwa polskie, wchodzące w skład opartego o Śląsk państwa Henryków śląskich.

Szabelski, Adam (Instytut Współpracy Polsko–Węgierskiej im. Wacława Felczaka, Warszawa): Węgierska emigracja w Polsce po 1711

Kłeska Franciszka II Rakoczego wywołała jedną z największych emigracji Węgrów do Polski w historii. Wraz z wodzem powstania nad Wisłę mogło przybyć nawet około trzech tysięcy kuruców. Były to zarówno elity społeczeństwa węgierskiego – przedstawiciele najslawniejszych rodów magnackich, jak i osoby pochodzące z niższych warstw społecznych. Wielu z nich obawiając się prześladowań ze strony Habsburgów nigdy już nie wróciła do ojczyzny i pozostała w Polsce na zawsze. Służyli oni na przykład w prywatnych oddziałach wojskowych. Inni, jak malarz Ádám Mányoki, znaleźli zatrudnienie na dworze króla oraz polskich magnatów. Byli i tacy, którzy po pewnym czasie uzyskali amnestię i wrócili na Węgry. Część zaś zdecydowała się dochować wierności Rakoczemu i razem z nim udała się do Gdańska, a następnie do Francji i Turcji. Temat wystąpienia jest niezwykle ważny dla pełnego zrozumienia fenomenu mitu przyjaźni polsko–węgierskiej i kształtowania się pozytywnego stereotypu obu narodów o sobie.

Tapolcai, László (Uniwersytet im. Loránda Eötvösa, Katedra Historii Europy Wschodniej): Zmiany terytorialno-polityczne w Europie Środkowo-Wschodniej w X wieku

Pierwszym najważniejszym punktem zwrotnym w dziejach regionu Europy Środkowo-Wschodniej w X w. był rozpad Państwa Wielkomorawskiego i powstanie na jego gruzach nowych ośrodków władzy. W pierwszej połowie stulecia stabilizował się obszar zajęty przez węgierskie plemiona w Kotlinie Karpackiej, Kotlinie Wiedeńskiej i Kotlinie Morawskiej, a także poza Kotliną Karpacką, na terenach późniejszej Polski, wzdłuż rzeki San, czy też na obszarach położonych na wschód od Karpat. W Kotlinie Czeskiej kilka rodów możnowładczych walczyło o jak najsilniejszą koncentrację władzy, spośród nich największe sukcesy odnosila dynastia Przemyślidów, z kolei dynastia Wrszowców przez znaczną część stulecia za pomocą zdecydowanych, a niekiedy bezlitosnych środków starała się powstrzymać utratę pozycji. Po bitwie na Lechowim Pola obszary zajmowane przez Węgrów ograniczyły się do Kotliny Karpackiej, a na dużą część ziem morawskich, w tym na okolice Sanu i Krakowa, rozszerzyli swoje wpływy czescy możnowładcy. Zajmująca ziemie nad Wartą dynastia Piastów w obliczu zagrożenia ze strony Czechów na południu i Sasów na zachodzie postanowiła ugruntować

swoją władzę na przyszłych terenach polskich. W drugiej połowie X w., pod wpływem rozpowszechniającego się chrześcijaństwa i ustanowienia niezależnych arcybiskupstw (w Pradze „tylko” biskupstwa), do 1000 r. powstały na tym obszarze trzy osobne państwa.

Tefner, Zoltán (Uniwersytet Corvinus w Budapeszcie, Instytut Socjologii i Polityki Społecznej): Kwestia polska w polityce Monarchii Austro–Węgierskiej

Na relacje dwóch sprzymierzonych mocarstw Austro–Węgier i Niemiec silny wpływ miała w latach 1914–1918 sprawa polska. Los Polski był z jednej strony przyczyną, a z drugiej konsekwencją rywalizacji dwóch potęg w czasie wojny. Polityczne posunięcia Monarchii w tej sprawie można oceniać jedynie przez pryzmat stosunków z Niemcami. Wola Niemiec jako „silniejszego partnera” przez cztery lata skazywała na drugoplanową rolę wszystkich austro-węgierskich ministrów spraw zagranicznych (Berchtold, Burián, Czernin) razem z podlegającym im rozbudowanym aparatem administracyjnym. Plan, zgodnie z którym Polska miała powrócić na mapę Europy jako przyłączona do terytorium Monarchii, a zatem „rozwiązanie austro-polskie”, upadł ze względu na odmienne interesy i zamiary Niemiec. Niemiecka dyplomacja początkowo była niezdecydowana, potem zgodziła się na plan austro-polski, przez pewien okres odwlekła rozstrzygnięcie sprawy Polski: „po wojnie wspólnie zadecydujemy, co dalej”. W czasie tych czterech lat były też miesiące, kiedy Niemcy – przede wszystkim pod naciskiem lobby wojskowego (linia Hindenburga) – ze względu na kwestie taktyczne bezpartonowo dążyły do tego, by dawne Królestwo Kongresowe przekształcić w niemiecką satelitę, „państwo buforowe”, w celu odparcia spodziewanego w dalszej perspektywie ataku rosyjskiego. Kwestii tej poświęcono wiele opracowań, ale w żadnym z nich zagadnienie nie pojawia się „razem” z problemem linii austriacko–węgierskiej. Przede wszystkim zaś nie informują one – zapewne w wyniku nieznamości języka węgierskiego – o wpływie węgierskiej polityki na proces rozstrzygnięcia tej kwestii.

Tóth, Ferenc (Węgierska Akademia Nauk, Instytut Historii): Kontakty polskiej i węgierskiej emigracji we Francji w XVIII w.

Kontakty węgierskiej i polskiej emigracji we Francji w XVIII w. mają swoje korzenie w węgierskich ruchach kurucowskich. Po upadku powstania Rakoczego wielu węgierskich powstańców szukało schronienia na ziemi francuskiej, podobnie jak wygnany polski król Stanisław Leszczyński, który w czasie swojego pobytu w Alzacji nawiązał dobre relacje z hrabią László Bercsényim. Po drugiej nieudanej próbie sprawowania rządów Leszczyński osiadł w Lotaryngii, gdzie jako teść francuskiego króla czynnie wspierał członków tamtejszej węgierskiej emigracji. W moim referacie chciałbym przedstawić sieć lotaryńskich kontaktów węgiersko-polskich ze szczególnym uwzględnieniem aktywnej roli znajdujących się w otoczeniu dawnego polskiego króla węgierskich rodów (np. Berchénych, Esterházych, Jankovichów, Benyovskych, Dessoffych). Oprócz zaprezentowania kontaktów politycznych węgierskich i polskich emigrantów chciałbym także zilustrować na kilku przykładach kulturalne znaczenie i wpływy obu emigracji.

Varga, László E.: Węgierskie dostawy amunicji w wojnie polsko–bolszewickiej

15 sierpnia 1920 r. pod Warszawą rozegrała się decydująca bitwa w wojnie polsko–bolszewickiej. Przed bitwą polskiej armii zabrakło amunicji i wydawało się, że w konsekwencji przegra wojnę. O brakach amunicji wiedziało także dowództwo sowieckich wojsk, które właśnie dlatego zaplanowało atak na 15 sierpnia. Polacy potrzebowali węgierskiej pomocy do osiągnięcia zwycięstwa. 27 lipca wysłano z fabryki amunicji Manfréda Weissa na Csepelu transporty

z 22 milionami nabojów do karabinów piechoty Mannlicher i Lebel, 12 sierpnia dotarły przez Rumunię do Skierniewic pod Warszawą, gdzie w ciągu dwóch dni zostały natychmiast rozdysponowane, a już 14 sierpnia rozpoczął się polski kontratak. Stolica została uratowana, później wyzwolono także Wschodnią Polskę. Po podpisaniu pokoju ryskiego 12 marca 1921 r. rozpoczął się okres pokoju w stosunkach polsko–sowieckich.

Vinkler, Bálint (Miejska Biblioteka im. Sándora Vachotta, Gyöngyös): Nowe przyczynki do eksportu win tokajskich do Krakowa na przełomie XVI i XVII wieku

Eksport win z Węgier do Krakowa pomiędzy 1586 a 1605 r. można badać jednocześnie na podstawie różnych źródeł znajdujących się w krakowskich archiwach. Między innymi są to dziennik krakowskiego szrotmistrza odpowiedzialnego za składowe, wykazy miejskich opłat czopowego (*ducillaria*), a od 1589 r. krakowskie księgi celne. Inwentarze gospodarcze informują o obrocie na wysoką skalę trzech węgierskich win: z Tokaju, Sopronu i Pozsonyszegyhely. Przy uwzględnieniu wspomnianych trzech źródeł można oszacować wolumen całego węgierskiego eksportu, księgi celne pozwalają zidentyfikować nazwiska handlarzy i woźniców dostarczających wino oraz trasę przewozów, a na podstawie wykazów opłat podatków czopowego i składowego – możliwe jest ustalenie tożsamości krakowian zakupujących przywiezione z Węgier wino. Największy obrót osiągały wina tokajskie. W ich przypadku można zidentyfikować 847 sprzedawców i woźniców oraz 649 krakowskich kupujących. Dzięki dziennikom celnym, w których figurowały także adresy kupców i woźniców, na podstawie nazw 61 węgierskich i 41 polskich miejscowości można ustalić także prawdopodobną trasę szlaków handlowych.

Wiślicz, Tomasz (Polska Akademia Nauk, Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla): Sposoby funkcjonowania mediewistyki polskiej i węgierskiej w międzynarodowym obiegu naukowym

Upadek komunizmu w Europie Środkowej i Wschodniej dał uwolnić historiografie narodowe, w tym polską i węgierską z okowów ideologicznych i organizacyjnych ograniczeń, nakładanych na naukę w bloku sowieckim. Dał im szansę na autonomiczny rozwój, a zarazem postawił przed wyzwaniem udziału w globalizującym się obiegu naukowym. Porównawcza analiza sposobów funkcjonowania mediewistik polskiej i węgierskiej w obiegu międzynarodowym ostatnich 30 lat ma za zadanie pokazać do jakiego stopnia wspólne losy i podobne punkty wyjściowe badań średniowiecza w obu krajach zaważyły na ich udziale w światowej historiografii. Jednocześnie poddana pod rozagę zostanie kwestia podobieństw i odmienności funkcjonowania polskiej i węgierskiej mediewistyki w tym okresie w kontekście zróżnicowania tradycji badawczych, uwarunkowań zewnętrznych oraz indywidualności historyków.

Wolański, Filip (Uniwersytet Wrocławski, Instytut Historii): Historia związków między szlachtą polską i węgierską w świetle staropolskiego piśmiennictwa historycznego i geograficznego w XVIII w.

Kontakty polsko–węgierskie mają tradycję sięgającą średniowiecza, która znalazła swoje odzwierciedlenie w historiografii wczesnonowożytnej. W świadomości społeczeństwa staropolskiego wiedza na ten temat była obecna nie tylko dzięki kronikom wieków średnich ale i spuściznie piśmiennictwa historycznego doby renesansu. W XVIII w. staropolska historiografia pod wpływem oświecenia ulegała głębokim przemianom. Celem referatu będzie ukazanie ewolucji w sposobie opisywania relacji polsko–węgierskich w dyskursie historiograficznym tego stulecia ze szczególnym uwzględnieniem postrzegania związków między elitami obu krajów. Do przeprowadzenia badania wspomnianego zjawiska wykorzystane zostaną nie tylko dzieła historiograficzne ale również kompendia geograficzne.

Zágorhidi, Czígány Bertalan (Katolicki Uniwersytet im. Pétera Pázmánya, Instytut Archeologii): Węgierska obecność na terenach Polski w X–XI wieku? Odkrycia archeologiczne oraz ich możliwe interpretacje

Od czasu opublikowana w latach 70. informacji o X-wiecznym cmentarzu w Przemyślu, który według obecnych stanów badań bezsprzecznie uznaje się za węgierski, wielu badaczy podejmowało problematykę obecności Węgrów na terytorium młodego państwa polskiego. Zagadnienie to wiąże się z wieloma pytaniami, nie tylko o charakter tej obecności, lecz także o sposób jej zaistnienia i znaczenie. Badanie tematu za pomocą metod archeologicznych pokazuje, że znaczna część znalezisk uważanych za „prawęgierskie” zalicza się do typu powszechnie używanych w tej epoce przedmiotów. Celem niniejszego referatu nie jest umniejszenie znaczenia znalezisk „o charakterze węgierskim”, a jedynie zalecenie większej niż dotąd ostrożności przy ich ocenie, a także zbadanie ich ewentualnej, wskazującej odmienny kierunek badań sieci powiązań. Referat przedstawia krótki przegląd obecnego stanu badań, istotnych z punktu widzenia zagadnienia miejsc znalezisk oraz ich (innych) możliwych interpretacji.

Zima, Maria (Instytut Pamięci Narodowej): Żołnierze węgierscy wobec Powstania Warszawskiego

Kiedy wybuchło Powstanie Warszawskie na terenie Okręgu Warszawskiego AK stacjonowało ok. 30 000 honwedów, którzy znaleźli się na tych terenach po ciężkich walkach na froncie wschodnim z nadzieją na rychły powrót do ojczyzny. Dowództwo 9. armii niemieckiej, której *de iure* podporządkowani byli węgierscy żołnierze, na wieść o walkach powstańczych w Warszawie, postanowiło wykorzystać Węgrów do walki przeciw Polakom. Węgrzy jednak po raz kolejny nie sprzeniewierzyli się tradycji przyjaźni z Polakami. W wystąpieniu ukazane zostaną relacje polsko–węgierskie w sierpniu i wrześniu 1944 roku, w tym oficjalne rozmowy dot. możliwości przejścia Węgrów na polską stronę, jak również formy pomocy okazywanej przez honwedów powstańcom warszawskim i ludności cywilnej. Omówiony zostanie aspekt dezercji żołnierzy węgierskich do polskich szeregów oraz działania niemieckie względem przychylnych stronie polskiej Węgrów. Zaprezentowane zostaną również działania niemieckie i represje jakie spotykały żołnierzy węgierskich ze strony niemieckiego sojusznika za przychylność wobec powstańców warszawskich.

Żmudzki, Paweł (Uniwersytet Warszawski, Instytut Historyczny): Drużyny i wodzowie i ich rola w procesie kształtowania państwa polskiego i ruskiego

W dotychczasowych badaniach zjawisko drużyny i wodzostwa traktowane było jako uniwersalny niemal (właściwy wielu społeczeństwom na świecie) i ponadczasowy (właściwy różnym epokom) model organizacji społecznej oraz jako załączek państwa. Proponuję inne podejście, bliższe źródłom, które informują nas o wodzach i ich wojownikach. Traktuję opowieści o władcach i ich drużynach jako motyw literacki, wyobrażenie o społeczności idealnej, właściwe dla czasów, w których powstały najważniejsze dla mnie źródła: fragment dzieła Al-Bekriego poświęcony Mieszkowi I (czyli tzw. relacja Ibrahima ibn Jakuba), kronika Galla Anonima i Powieść minionych lat. Z takiego punktu widzenia będę starał się określić rolę drużyn we wczesnych organizacjach państwowych w Polsce i na Rusi.

ELŐADÓK/WYKLADOWCY

Ábrahám Barna (1967) korábban a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Szlavisztika Közép-Európa Intézetének adjunktusa, később az MTA Történettudományi Intézetének tudományos munkatársa, jelenleg az Eötvös Loránd Tudományegyetem Román Filológiai Tanszékének adjunktusa. Kelet-Európa XIX–XX. századi történetéből szerzett PhD-fokozatot (2003). Fő kutatási területe Közép- és Délkelet-Európa társadalomtörténete és nemzeti ideológiái; a térség irodalmi nyelveinek története; a szlovák és a román kultúra és irodalom története.

Ábrahám, Barna (1967) najpierw adiunkt w Instytucie Slawistyki i Europy Środkowej Katolickiego Uniwersytetu im. Pétera Pázmánya, później pracownik naukowy Instytutu Historii Węgierskiej Akademii Nauk, obecnie adiunkt w Katedrze Rumunistyki Uniwersytetu im. Loránda Eötvösa. Uzyskał tytuł doktora za dysertację o historii Europy Wschodniej w XIX–XX w. Głównym obszarem jego zainteresowań są: historia społeczna i ideologie narodowe Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej, historia języków literackich w regionie, historia kultury i literatury słowackiej i rumuńskiej.

Bagi Dániel (1968) történész, polonista. 1988–1999 között a Janus Pannonius Tudományegyetemen tanult történelem-germanisztika szakirányon. Doktori tanulmányait Debrecenben végezte, ahol 1999-ben szerzett PhD-fokozatot. 2008-ban habilitált Pécsen, 2015-ben pedig megszerezte az MTA doktori címét. 1993 óta a Janus Pannonius Tudományegyetem (ma Pécsi Tudományegyetem) oktatója, ahol jelenleg egyetemi tanári beosztásban tanszékvezető. Szakmai érdeklődése elsősorban Kelet-Közép-Európa középkori elbeszélő forrásaira terjed ki.

Bagi, Dániel (1968) historyk, znawca historii Polski. W latach 1988–1999 studiował historię i germanistykę na Uniwersytecie Janusa Pannoniusa w Peczcu. Studia doktoranckie odbył w Debreczynie, gdzie w 1999 r. uzyskał tytuł doktora. W 2008 r. habilitował się w Peczcu, a w 2015 r. otrzymał tytuł doktora Węgierskiej Akademii Nauk. Od 1993 r. wykładowca Uniwersytetu Janusa Pannoniusa (dziś Uniwersytet w Peczcu), gdzie obecnie pełni funkcję kierownika katedry. Jego zainteresowania zawodowe koncentrują się przede wszystkim wokół średniowiecznych źródeł narracyjnych Europy Środkowo-Wschodniej.

Báling Péter (1977) történész, 2004-ben szerzett diplomát a Janus Pannonius Tudományegyetemen. 2013-tól a PTE Interdiszciplináris Doktori Iskola doktorandusz hallgatója, ahol 2019-ben PhD-fokozatot szerzett. Jelenleg a PTE BTK Középkori és Korajútkori Tanszékén oktat, emellett több kutatási projektben is tevékenyen részt vesz.

Báling, Péter (1977) historyk, w 2004 r. ukończył studia na Uniwersytecie Janusa Pannoniusa w Peczcu. Od 2013 r. doktorant w Interdyscyplinarnej Szkole Doktorskiej Uniwersytetu w Peczcu, gdzie w 2019 r. uzyskał tytuł doktora. Obecnie wykłada w Katedrze Historii Średniowiecza i Wczesnej Nowożytności Uniwersytetu w Peczcu oraz bierze czynny udział w różnych projektach badawczych.

Brzeziński, Szymon (1981) történész, hungarológus, tolmács és könyvtáros. Tanulmányait a Varsói Egyetem történelem és magyar szakán, illetve az Eötvös Loránd Tudományegyetemen, és a budapesti Balassi Intézetben végezte. A Nemzetközi Visegrádi Alap és a Lengyel Tudományért Alap ösztöndíjasa. A lengyel Nemzeti Könyvtárban a külföldön megjelenő lengyel témájú

irodalom bibliográfiájával foglalkozik. Fő kutatási területe a XVI–XVII. századi magyar–lengyel történelmi kapcsolatok és e korszak politikai kultúrája.

Brzeziński, Szymon (1981) historyk, hungarysta, tłumacz, bibliotekarz. Studia w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego (historia, filologia węgierska), na Uniwersytecie im. Loránda Eötvösa (ELTE) i w Instytucie Balassiego w Budapeszcie. Stypendysta Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego i Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej. W Bibliotece Narodowej zajmuje się bibliografią poloników zagranicznych. Badania nad historią relacji polsko–węgierskich w XVI–XVII wieku i kulturą polityczną tego okresu.

Ciesielski, Tomasz (1965) történész. Az Opolai Egyetem Történelmi Intézetének oktatója és kutatója, 2012-től a Történelmi Intézet igazgatója. Kutatási területe a lengyel és az európai hadtörténet a XVII. és XVIII. század fordulóján, az ún. keleti kérdés a XVIII. században, a lengyel kisebbség az ukrán és orosz levéltárakban, lengyelek és más nemzeti kisebbségek Odesszában és a fekete-tengeri régióban a XVIII. század végétől a XX. század elejéig. Négy monográfia, két forráskiadvány (levelezések), valamint mintegy 150 tudományos cikk szerzője, és összesen 13 tanulmánykötet szerkesztője.

Ciesielski, Tomasz (1965) pracovník naukowo-dydaktyczny Instytutu Historii Uniwersytetu Opolskiego, od 2012 r. dyrektor Instytutu Historii. Zainteresowania badawcze: wojskowość polska i europejska u schyłku XVII w. i w XVIII w.; Kwestia Wschodnia w XVIII w.; Polonica w archiwach Ukrainy i Rosji; Polacy i inne mniejszości narodowe w Odessie i regionie nadczarnomorskim od końca XVIII w. do początków XX w. Autor 4 monografii naukowych, 2 wydawnictw źródłowych (korespondencja) oraz ok. 150 artykułów naukowych. Redaktor 13 tomów prac zbiorowych.

Dąbrowski, Dariusz (1975) történész. A lengyel Nemzeti Emlékezet Intézet Történelmi Kutatások Területi Irodájának munkatársa Wrocławban. Tanulmányait a Wrocławai Egyetemen, a prágai Károlyi Egyetemen és Szlovákiában az Eperjesi Egyetemen végezte. Fő kutatási területe a lengyel–csehszlovák kapcsolatok a XX. században és a lengyel katonai hírszerzés tevékenysége a két világháború között. Fő műve *Rzeczpospolita Polska wobec kwestii Rusi Zakarpackiej (Podkarpackiej) w latach 1938–1939* címmel jelent meg.

Dąbrowski, Dariusz (1975) doktor, historyk. Pracovník Biura Badań Historycznych Instytutu Pamięci Narodowej we Wrocławiu. Absolwent Uniwersytetu Wrocławskiego. Studiował również na Uniwersytecie Karola w Pradze oraz Uniwersytecie w Preszowie (Słowacja). Zajmuje się relacjami polsko–czeskosłowackimi w XX w. oraz działalnością polskiego wywiadu wojskowego w okresie międzywojennym. Autor m.in. monografii *Rzeczpospolita Polska wobec kwestii Rusi Zakarpackiej (Podkarpackiej) w latach 1938–1939*.

Frazik, Wojciech (1962) történész, a lengyel Nemzeti Emlékezet Intézete Történelmi Kutatások Területi Irodájának munkatársa Krakkóban. Politikai életrajzot írt Waclaw Felczakról (2013, magyarul: 2019). A „Zeszyty Historyczne WiN-u” folyóirat főszerkesztője. Fő kutatási területe az 1939–1956 közötti függetlenségi konspiráció története, valamint a kommunista megtorló apparátus működésének és felépítésének vizsgálata. A Waclaw Felczak Lengyel–Magyar Együttműködés Intézet Tanácsának tagja.

Frazik, Wojciech (1962) doktor historii, pracownik Oddziałowego Biura Badań Historycznych IPN w Krakowie. Autor biografii politycznej Wacława Felczaka (Kraków 2013, Budapest 2019). Redaktor naczelny półrocznika „Zeszyty Historyczne WiN-u”. Bada dzieje konspiracji niepodległościowej 1939–1956 oraz struktury i metody działania komunistycznego aparatu represji. Członek Rady Instytutu Współpracy Polsko–Węgierskiej im. Wacława Felczaka.

Gebei Sándor (1947) történélem és orosz nyelvészakos diplomáját 1970-ben szerezte a debreceni tudományegyetemen. Nyelvismerete a kelet-közép-európai régióra irányította a figyelmét. Első publikációi a hajdúk–kozákok paralel vizsgálatára terjedtek ki. Egyetemi (1978) és kandidátusi (CSc, 1986) disszertációi is ebből a témakörből születtek. 1997-ben habilitált, majd 2006-ban sikeresen védte meg a nagydoktori disszertációját (MTA doktora). 1993–2017 között az Eszterházy Károly Egyetemen (Eger) a Magyar Királyság, az Erdélyi Fejedelemség kora újkori történetét oktatta, doktoranduszok konzultációit irányította. Jelenleg professor emeritus.

Gebei, Sándor (1947) uzyskał dyplom z historii i rusycystyki w 1970 r. na Uniwersytecie w Debreczynie. Ze względu na znajomość języka skierował swoją uwagę na region Europy Środkowo-Wschodniej. W pierwszych publikacjach badał paralele między hajdukami i kozakami. Temu poświęcone były także jego rozprawy doktora uniwersyteckiego (1978) i kandydata nauk (CSc, 1986). W 1997 r. habilitował się, a w 2006 r. uzyskał tytuł doktora Węgierskiej Akademii Nauk. W latach 1993–2017 wykładał historię wczesnonowożytną Królestwa Węgier i Księstwa Siedmiogrodu i prowadził konsultacje dla doktorantów na Uniwersytecie Károlyja Eszterházyego w Egerze. Obecnie professor emeritus.

Gerencsér Tibor történész, polonista. 2019-ben szerzett PhD-fokozatot az ELTE Művelődés-történeti Doktori Iskolájában, disszertációját a két világháború közötti magyar–lengyel kulturális kapcsolatokról írta. Az MTA Magyar–Lengyel Történész Vegyes Bizottságának tagja. Kutatásai során a kulturális kapcsolatok mellett a Varsói Magyar Nagykövetség történetével és emlékezetpolitikával foglalkozott. Több évig élt Varsóban, ahol az Emlékezet és Szolidaritás Európai Hálózatánál dolgozott, jelenleg a Wacław Felczak Alapítvány igazgatója.

Gerencsér, Tibor historyk, znawca historii Polski. W 2019 r. uzyskał tytuł doktora w Szkole Doktorskiej Historii Kultury na Uniwersytecie im. Loránda Eötvösa, dysertację poświęcił tematowi węgiersko–polskich stosunków kulturalnych w okresie międzywojennym. Członek Węgiersko–Polskiej Komisji Historycznej. Badał także historię Ambasady Węgier w Warszawie. Kilka lat mieszkał w Warszawie, gdzie pracował w Instytucie Europejska Sieć Pamięć i Solidarność, obecnie pełni funkcję dyrektora Fundacji Wacława Felczaka.

Grzesik, Ryszard (1964) középkorász, a Lengyel Tudományos Akadémia Szlavisztikai Intézete Történelem témacsoportjának (a *Szótár a középkori szlavisztikáról* korábbi szerkesztőségének) munkatársa, a középkori, különös tekintettel a kora középkori lengyel–magyar kapcsolatok kutatója. Érdeklődési területe a történeti források, különösen a középkori krónikák problematikája.

Grzesik, Ryszard (1964) mediewista, pracownik Zakładu Historii Instytutu Sławistyki PAN (dawnej redakcji *Słownika starożytności słowiańskich*), badacz stosunków polsko–węgierskich w wiekach średnich, szczególnie we wcześniejszym okresie, zainteresowany problematyką źródeł historycznych, zwłaszcza kronik średniowiecznych.

Horn Ildikó (1963) történész. Tanulmányait az ELTE-n, történelem–francia–turkológia szakon végezte. 2008-ban habilitált, 2014-től az MTA doktora. 1986 óta dolgozik az ELTE BTK Történeti Intézetében, jelenleg intézetigazgatói beosztásban, emellett a Kora Újkori Történeti Tanszék tanszékvezetője. Érdeklődési területe felöleli a 16–17. századi magyar politika-, társadalom-, mentalitás- és művelődéstörténetet, elsősorban az Erdélyi Fejedelemség és a Báthory-kori lengyel–magyar kapcsolatok történetét.

Horn, Ildikó (1963) historyczka. Studia ukończyła na kierunku historii, romanistyki i turkologii na Uniwersytecie im. Loránda Eötvösa. Habilitowała się w 2008 r. Od 2014 r. doktor Węgierskiej Akademii Nauk. Od 1986 r. pracuje w Instytucie Historii Uniwersytetu im. Loránda Eötvösa, obecnie na stanowisku dyrektora, ponadto sprawuje funkcję kierownika Katedry Historii Wczesnonowożytnej. Obszar jej zainteresowań obejmuje polityczną, społeczną, mentalną i kulturalną historię Węgier w XVI–XVII w., przede wszystkim historię Księstwa Siedmiogrodzkiego i stosunków polsko–węgierskich w czasach panowania Stefana Batorego.

Jámbor Orsolya Ilona első diplomáját 2016-ban szerezte rendészeti igazgatás migrációs szakirányon a Nemzeti Közszołgálati Egyetem Rendészettudományi Karán. Az egyetemi évek alatt több konferencián adott elő és publikált a migráció témakörében. A végzést követően a Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal Menekültügyi Osztályán kezdett dolgozni, ahol jelenleg osztályvezető-helyettes. 2016-ban és 2017-ben kezdte el média-és kommunikáció, illetve történelem alapszakos tanulmányait a Milton Friedman Egyetemen, illetve a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen. Az NKE Rendészettörténeti Tanszékén a Rendészettörténeti tanulmányok-sorozat egyik szerkesztője.

Jámbor, Orsolya Ilona pierwszy dyplom uzyskała w 2016 r. na kierunku administracja służb porządku publicznego ze specjalizacją migracyjną na Wydziale Nauk o Służbach Porządku Publicznego na Narodowym Uniwersytecie Służby Publicznej. W czasie studiów wielokrotnie występowała na konferencjach i publikowała artykuły o tematyce migracyjnej. Po ukończeniu studiów rozpoczęła pracę w Wydziale ds. Uchodźców w Urzędzie ds. Imigracji i Uchodźstwa, gdzie obecnie zajmuje stanowisko zastępcy kierownika. W 2016 i 2017 r. rozpoczęła studia licencjackie na kierunku media i komunikacja oraz historia na Uniwersytecie Milтона Friedmana i Katolickim Uniwersytecie im. Pétera Pázmánya. Współredaktorka serii „Rendészettörténeti tanulmányok” Katedry Historii Służb Porządku Publicznego.

Janek István (1970) 2009-ben a Pécsi Tudományegyetem Multidiszciplináris doktori iskolájában szerzett PhD-fokozatot. Disszertációját az 1939–1944 közötti szlovák–magyar diplomáciai kapcsolatokról írta. 2012-től az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet tudományos munkatársa. Fő kutatási területe: magyar–csehszlovák diplomáciai kapcsolatok 1919–1949 között, valamint a kisebbségi és nemzetiségi kérdés a 20. században Kelet-Európában.

Janek, István (1970) uzyskał w 2009 r. tytuł doktora w Multidyscyplinarnej Szkole Doktorskiej Uniwersytetu w Pecku na podstawie dysertacji o słowacko–węgierskich stosunkach dyplomatycznych w latach 1939–1944. Od 2012 r. pracownik naukowy Instytutu Historii Centrum Badań Humanistycznych Węgierskiej Akademii Nauk. Główny obszar jego badań to węgiersko–czesłowski stosunki dyplomatyczne w latach 1919–1949 oraz kwestia mniejszościowa i narodowościowa w Europie Wschodniej w XX w.

Janowski, Maciej (1963) történész. A Lengyel Tudományos Akadémia Tadeusz Manteuffel Történeti Intézet tudományos munkatársa, a Central European University vendégoktatója. Fő kutatási területe Közép-Kelet-Európa XIX–XX. századi története, mindenekelőtt az eszmetörténet. Fő műve *Birth of the Intelligentsia 1750–1831* (Peter Lang, 2014), illetve társszerzője a közép-kelet-európai politikai gondolkodás történetét feldolgozó kétkötetes feldolgozásnak, amely Trencsényi Balázs szerkesztésében *A History of Modern Political Thought in East Central Europe, vol. 1–2* (Oxford University Press, 2015–2018) címmel jelent meg.

Janowski, Maciej (1963) prof. dr hab. pracovník Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk, Recurrent Visiting Associate Professor na Central European University, zajmuje się historią Polski i Europy Środkowo-Wschodniej w XIX i XX wieku, przede wszystkim historią idei. Opublikował m.in. *Birth of the Intelligentsia 1750–1831* (Peter Lang 2014), był także współautorem historii myśli politycznej Europy Środkowo-Wschodniej, pod redakcją Balazsa Trencsenyiego *A History of Modern Political Thought in East Central Europe, vol. 1–2* (Oxford University Press, 2015–2018).

Jędras, Ewa a krakkói Jagelló Egyetem magyar és amerikanisztika szakán végzett, jelenleg a Jagelló Egyetem Politikai és Nemzetközi Tanulmányok Karán doktorandusz. Fő érdeklődési területe a magyar történelempolitika és a kollektív emlékezet vizsgálata.

Jędras, Ewa absolwentka amerykanistyki oraz filologii węgierskiej na Uniwersytecie Jagiellońskim, doktorantka na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jej główne zainteresowania naukowe koncentrują się wokół problematyki węgierskiej polityki historycznej oraz pamięci zbiorowej.

Kapronczay Károly (1941) történész, levéltáros. PhD értekezését – *Magyarországi lengyel menekültek 1939–1945, különös tekintettel más nemzetek menekülteire is* címmel – 2003-ban védte meg. 2011-ben az MTA doktora lett. 1969-től a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár tudományos munkatársa, majd főigazgatója. 1981 és 1996 között a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Orvostörténeti Tanszékén az orvostörténelem egyik előadója, 2008. december 1-től az orvostörténelem vendégprofesszora. Fő kutatási területe a második világháború alatt magyar földre menekült lengyel emigránsok története. 1990-ben Lengyel Kulturális Érdemkeresztet, 1999-ben a Lengyel Köztársaság Érdemrendjének Lovagkeresztjét nyerte el, 2014-ben pedig megkapta a Magyar Köztársaság Érdemrend tisztikeresztjét.

Kapronczay, Károly (1941) historyk, archiwista. Pracę doktorską pt. *Magyarországi lengyel menekültek 1939–1945* obronił w 2003 r. W 2011 r. został doktorem Węgierskiej Akademii Nauk. Od 1969 r. pracovník naukowy, a później dyrektor generalny Muzeum, Biblioteki i Archiwum Historii Medycyny Semmelweisa. W latach 1981–1996 wykładowca historii medycyny w Katedrze Historii Medycyny Uniwersytetu Medycznego Semmelweisa, od 1 grudnia 2008 r. profesor wizytujący historii medycyny. Obszar badań naukowych to historia polskich uchodźców na ziemiach węgierskich w czasie II wojny światowej. W 1990 r. odznaczony Krzyżem Zasługi za działalność na rzecz kultury polskiej, w 1999 r. odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Zasług Rzeczypospolitej Polskiej, natomiast w 2014 r. uhonorowany Krzyżem Oficerskim Orderu Zasług Republiki Węgier.

Kelényi Borbála 2013 és 2019 között az MTA–ELTE Egyetem történeti Kutatócsoport munkatársa volt, 2018 év vége óta a Budapesti Történeti Múzeum munkatársa. Kutatási területe a kuta-

tócsoportban először a Krakkóban tanuló magyarországi diákokra fókuszált, majd az itáliai egyetemeket a késő középkorban felkerekedő hazánk fiaira. Mindemellett a késő középkori női nemesi végrendeletekkel is foglalkozik, doktori fokozatát is ebből a témából szerezte meg 2016-ban.

Kelényi, Borbála w latach 2013–2019 pracowała w zespole badawczym Historii Powszechnej Węgierskiej Akademii Nauk i Uniwersytetu im. Loránda Eötvösa, od końca 2018 r. pracuje w Muzeum Historii Budapesztu. Obszar jej badań w zespole badawczym początkowo koncentrowały się na węgierskich żakach studiujących w Krakowie, później natomiast badała węgierskich studentów na włoskich uniwersytetach w późnym średniowieczu. Zajmuje się także testamentami szlachcianek w średniowieczu, temu tematowi poświęcona była także jej praca doktorska, która obroniła w 2016 r.

Kiss Gy. Csaba (1945) ny. címzetes egyetemi tanár, irodalom- és művelődéstörténész az ELTE BTK Művelődéstörténeti Tanszékén. Fő kutatási területe: közép-európai nemzeti mítoszok és jelképek, magyar–lengyel és magyar–szlovák kulturális kapcsolatok a XIX. és XX. században. Vendégtanár: Zágráb (1999–2004), Nyitra (2006–2008), Prága (2008–2010), Varsó (2011–2018).

Kiss, Csaba Gy. (1945) emerytowany profesor tytularny, wykładowca akademicki, historyk literatury i kultury w Katedrze Historii Kultury Uniwersytetu im. Loránda Eötvösa. Główne zainteresowania badawcze to środkowoeuropejskie mity i symbole narodowe, a także węgiersko-polskie i węgiersko-słowackie stosunki kulturalne w XIX i XX wieku. Profesor wizytujący na uniwersytetach w Zagrzebiu (1999–2004), Nitrze (2006–2008), Pradze (2008–2010), Warszawie (2011–2018).

Kochanowski, Jerzy (1960) történész. A Varsói Egyetem Történeti Intézetében, valamint a mainzi és a jéni egyetemeken oktató. Fő kutatási területei a XX. századi társadalomtörténet, a lengyel–német kapcsolatok és a XX. századi kényszermigrációk története. A *Przegląd Historyczny* folyóirat szerkesztőségének tagja (2013–2018 között főszerkesztője). Főbb művei: *Węgry. Od ugody do ugody 1867–1990* (1997); *W polskiej niewoli. Niemiecy jeńcy wojenni w Polsce 1945–1950* (2001; németül: 2004); *Tylnymi drzwiami. „Czarny rynek” w Polsce 1944–1989* (2010 és 2015; németül: 2013, angolul: 2017); *Revolucja międzypaździernikowa. Polska 1956–1957* (2017).

Kochanowski, Jerzy (1960) profesor w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego, wykładał także na uniwersytetach w Moguncji i Jenie. Zajmuje się m.in. historia społeczną XX w., stosunkami polsko–niemieckimi, dziejami przymusowych migracji w XX w. Członek redakcji *Przeglądu Historycznego* (2013–2018 redaktor naczelny). Autor m.in. *Węgry. Od ugody do ugody 1867–1990* (1997); *W polskiej niewoli. Niemiecy jeńcy wojenni w Polsce 1945–1950* (2001; tłum. niemieckie 2004); *Tylnymi drzwiami. „Czarny rynek” w Polsce 1944–1989* (2010 i 2015; tłum niemieckie 2013, angielskie 2017); *Revolucja międzypaździernikowa. Polska 1956–1957* (2017).

Kopyś, Tadeusz (1967) történész. A krakkói Jagelló Egyetem Európa-tanulmányok Intézetének munkatársa. Fő kutatási területe Közép-Európa története a XIX. és XX. században, elsősorban a nemzetiségi kérdés és a nacionalizmus problematikája e régióban. Főbb művei: *Kwestia narodowościowa na ziemiach Korony Świętego Stefana w latach 1867–1918* (2001), *Stosunki polsko-węgierskie w latach 1945–1970* (2015) oraz *Historia Węgier 1526–1989* (2014)

Kopyś, Tadeusz (1967) historyk w Instytucie Europeistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Specjalizuje się w dziejach Europy Środkowej w XIX i XX wieku, zagadnieniach narodowościowych i problematyce nacjonalizmu w tym regionie. Autor m.in. książek: *Kwestia*

narodowościowa na ziemiach Korony Świętego Stefana w latach 1867–1918 (2001), *Stosunki polsko-węgierskie w latach 1945–1970* (2015) oraz *Historia Węgier 1526–1989* (2014).

Kornat, Marek (1971) történész, a bölcsészettudományok doktora. 2008-tól a Stefan Wyszyński Kardinális Egyetem Jog és Államigazgatási Karának, illetve a Lengyel Tudományos Akadémia Történeti Intézetének munkatársa (2000-tól a XX. századi részleg vezetője). Fő kutatási területei: Lengyelország külpolitikája 1918 és 1939 között, a szovjetológia mint a történetírás típusa, valamint a lengyel ügy a nemzetközi kapcsolatokban a XIX. században és az első világháború alatt.

Kornat, Marek (1971) profesor nauk humanistycznych. Pracuje na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (od 2008) oraz w Instytucie Historii PAN (od r. 2000, obecnie jako kierownik Zakładu Dziejów XX Wieku). Zajmuje się głównie polityką zagraniczną Polski w latach 1918–1939, sowietologią jako rodzajem historiografii oraz sprawą polską w stosunkach międzynarodowych w XIX w. i podczas I wojny światowej.

Kovács István (1945) történész, polonista, költő, műfordító. 1968-ban végzett a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának történelem–lengyel szakán. 1972 és 1981 között az MTA Kelet-európai Irodalmak Tanszéki Kutatócsoportjában dolgozott tudományos munkatársként. 1981 és 1990 között az ELTE Bölcsészkarának Lengyel Tanszékén tanított. 1990 és 1994 között a varsói Magyar Nagykövetség kulturális tanácsosa. 1994 és 1995 között, valamint 1999 és 2003 között krakkói főkonzul. 1995-ben alapítója és 1999-ig vezetője a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi karán létrejött Lengyel Tanszéknek.

Kovács, István (1945) historyk, polonista, poeta, tłumacz literatury pięknej. W 1968 r. ukończył studia historyczne i polonistyczne na Uniwersytecie im. Loránda Eötvösa. W latach 1972–1981 pracował w zespole badawczym Katedry Literatur Wschodnioeuropejskich Węgierskiej Akademii Nauk. W latach 1981–1990 wykładał w Katedrze Polonistyki na Uniwersytecie im. Loránda Eötvösa. W latach 1990–1994 pełnił funkcję radcy ds. kultury Ambasady Węgier w Warszawie. W latach 1994–1995 oraz 1999–2003 konsul generalny w Krakowie. W 1995 r. założyciel i do 1999 r. kierownik Katedry Polonistyki Katolickiego Uniwersytetu im. Pétera Pázmánya.

Kowalak, Andrzej (1967) hungarológus, fordító, tolmács. 2002-ben végzett a Varsói Egyetem magyar szakán, majd két éven keresztül tanársegédként dolgozott a Magyar Tanszéken. A varsói Magyar Kulturális Intézet számára több dokumentumfilmet készített kulturális témákban. 2005-től részt vesz a Miskolc és Tarnów városok közötti baráti kapcsolatok kiépítésében. Miskolcon a diósgyőri vasgyár kultúréletét kutatja. Eredményeit több magyarországi és lengyelországi konferencián adta közre. Jelenleg a két világháború közötti magyar–lengyel kapcsolatokat és Bem József ismeretlen kéziratait tanulmányozza.

Kowalak, Andrzej (1967) hungarysta, tłumacz ustny i pisemny. W 2002 r. ukończył filologię węgierską w Katedrze Hungarystyki Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie przez kolejne dwa lata pracował jako asystent. Dla Węgierskiego Instytutu Kultury w Warszawie nakręcił kilka filmów dokumentalnych na temat kultury węgierskiej. Od 2005 r. uczestniczy w rozwijaniu przyjacielskich relacji między Miskolcem a Tarnowem. W Miskolcu prowadzi badania nad życiem kulturalnym hutnictwa Diósgyőr, których wyniki przedstawiał na różnych konferencjach w Polsce i na Węgrzech. Obecnie bada międzywojenne stosunki węgiersko-polskie oraz nieznaną rękopisy Józefa Bema.

Lagzi Gábor (1974) történész, polonista. Tanulmányait az ELTE-n (történelem–lengyel szak) és a Varsói Egyetemen (kelet-európai tanulmányok) végezte, doktoriját 2007-ben védte meg, 2016-ban habilitált. 1999–2006 között a Teleki László Intézet munkatársa, 2007–2013 között a Debreceni Egyetem lengyel tanszékének oktatója, 2013–2017 a Pannon Egyetem adjunktusa volt. Jelenleg Magyarország varsói nagykövetségének diplomatája. Érdeklődési területe felöleli Lengyelország és a közép-európai térség 20. századi történetét.

Lagzi, Gábor (1974) historyk, polonista. Ukończyl historię i polonistykę na Uniwersytecie im. Loránda Eötvösa i Studium Europy Wschodniej na Uniwersytecie Warszawskim, tytuł doktora uzyskał w 2007 r., a habilitował się w 2016 r. W latach 1999–2006 pracował w Instytucie László Telekiego, w latach 2007–2013 wykładał w Katedrze Polonistyki na Uniwersytecie w Debreczynie, w latach 2013–2017 był adiunktem na Uniwersytecie Panońskim. Obecnie dyplomata w Ambasadzie Węgier w Warszawie. Obszar jego zainteresowań obejmuje XX-wieczną historię Polski i regionu środkowoeuropejskiego

Lagzi István (1942) történész, diplomata. Pályáját a Szegedi Tudományegyetem (SZTE) tanáraként kezdte. 1973–1978 és 1984–1988 között diplomáciai szolgálatban Varsóban dolgozott. Kutatási területe: az I. és a II. világháború alatti magyar–lengyel kapcsolatok, a menekültügy-, valamint a hadifogoly-történet. Publikációinak száma több mint 250 (ebből 8 monográfia).

Lagzi, István (1942) historyk, diplomata. Karierę zawodową rozpoczął jako nauczyciel akademicki na Uniwersytecie w Segedynie (SZTE). W latach 1973–1978 i 1984–1988 pracował w węgierskiej służbie dyplomatycznej w Warszawie. Obszar jego badań to stosunki węgiersko-polskie w okresie I i II wojny światowej oraz historia uchodźców i jeńców wojennych. Jest autorem ponad 250 publikacji (w tym ośmiu monografii).

Lubocki, Adam a Gdanski Egyetem történelem szakán végzett MA-fokozaton (2017), jelenleg ugyanott doktori hallgató. Kutatási érdeklődése a kora középkor politikai, katonai és vallási viszonyaira terjed ki, különös tekintettel a magyar–lengyel kapcsolatokra. Több cikk szerzője ez utóbbi tárgykörben. A tudományos tevékenységei mellett középiskolai tanárként dolgozik.

Lubocki, Adam absolwent magisterskich studiów historycznych na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Gdańskiego (2017), obecnie doktorant na tej samej uczelni. Zainteresowania badawcze koncentrują się wokół kwestii politycznych, militarnych i religijnych wczesnego średniowiecza, ze szczególnym uwzględnieniem kontaktów polsko–węgierskich. Autor kilkunastu artykułów naukowych z zakresu kontaktów polsko–węgierskich. Oprócz działalności naukowej, jest również nauczycielem w szkole średniej.

Mitrovits Miklós (1978) történész, polonista. Az ELTE 19. és 20. századi Kelet-Európai Történelem Doktori Programján szerzett PhD-fokozatot. 2006-tól a Politikátörténeti Intézet, 2014-től pedig az MTA BTK Történettudományi Intézetének tudományos munkatársa. 2019-től a Nemzeti Közszerzői Egyetem Közép-Európa Kutatóintézetének főmunkatársa. Főbb művei: *A remény hónapjai... A lengyel Szolidaritás és a szovjet politika, 1980–1981* (Bp. 2010); *Lengyel, magyar, két „jó barát”. A magyar–lengyel kapcsolatok dokumentumai, 1957–1987* (Bp. 2014); *A lengyel út. A magyar–lengyel ellenzéki kapcsolatok története, 1976–1989* (Bp. megjelenés alatt). 2014-ben megkapta a Lengyel Köztársaság Érdemrend Lovagkeresztjét.

Mitrovits, Miklós (1978) historyk, polonista. Tytuł doktora uzyskał na Programie Doktorskim Historii Wschodniej Europy XIX i XX wieku na Uniwersytecie im. Loránda Eötvösa. Od 2006 r. pracownik naukowy Instytutu Historii Politycznej, natomiast od 2014 r. w Zakładzie Historii Najnowszej Instytutu Historii Węgierskiej Akademii Nauk. Od 2019 r. pracownik Instytutu Badań nad Europą Środkową na Narodowym Uniwersytecie Służby Publicznej. Jego główne prace monograficzne: *A remény hónapjai... A lengyel Szolidaritás és a szovjet politika, 1980–1981* (Bp. 2010); *Lengyel, magyar, két „jó barát”. A magyar–lengyel kapcsolatok dokumentumai, 1957–1987* (Bp. 2014); *A lengyel út. A magyar–lengyel ellenzéki kapcsolatok története, 1976–1989* (Bp. W druku). W 2014 r. został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Zasług Rzeczypospolitej Polskiej

Molnár Imre (1956) történész, szociológus, tanár, diplomata. A pozsonyi Komensky Egyetemen 1977-ben megkezdett tanulmányait a budapesti ELTE BTK magyar–történelem–szociológia szakán fejezte be, ahol doktori majd PhD-fokozatot szerzett. 1986–1988 között a Magyar Mezőgazdasági Múzeumban, 1988–1990 között a Magyarságkutató Intézetben, 1990–1993 között a Miniszterelnöki Hivatal Határon Túli Magyarok Hivatalában, 1993–1998 között pedig a Teleki László Alapítvány Közép-Európa Intézetében dolgozott. 1998-tól a Külügyminisztérium munkatársa. 2001–2011 között két alkalommal volt a varsói magyar nagykövetség tanácsosa. 2015–2019 között a Pozsonyi Magyar Intézet igazgatói posztját töltötte be. Több, a szlovákiai magyarság történelmével és a lengyel–magyar történelmi kapcsolatokkal foglalkozó cikk, tanulmány és könyv szerzője, szerkesztője.

Molnár, Imre (1956) historyk, socjolog, wykładowca, dyplomata. Rozpoczęte w 1977 r. na Uniwersytecie Komeńskiego w Bratysławie studia ukończył na kierunku filologii węgierskiej, historii i socjologii na Uniwersytecie im. Loránda Eötvösa w Budapeszcie, gdzie później uzyskał także tytuł doktora. W latach 1986–1988 pracował w Węgierskim Muzeum Rolnictwa, w latach 1988–1990 w Instytucie Badań nad Węgrami, w latach 1990–1993 w Urzędzie ds. Mniejszości Węgierskich w Kancelarii Premiera, w latach 1993–1998 w Instytucie Europy Środkowej Fundacji László Telekiego. Między 2001 a 2011 r. dwukrotnie pełnił funkcję radcy Ambasady Węgier w Warszawie. W latach 2015–2019 zajmował stanowisko dyrektora Instytutu Węgierskiego w Bratysławie. Autor i redaktor wielu książek, artykułów i prac naukowych na temat historii słowackich Węgrów i polsko–węgierskich związków historycznych.

Oborni Teréz (1960) az MTA BTK TTI tudományos főmunkatársa, a Kora újkor témacsoport vezetője, az ELTE docense. Kutatásainak középpontjában az Erdélyi Fejedelemség története áll, főként a politika- és gazdaságtörténet, az államiság, a kormányzattörténet kérdéseit vizsgálja. Egyetemi oktatóként a kora újkori kormányzattörténet, valamint a latin nyelvű forrásszövegek olvasása és értelmezése tárgykörében tart kurzusokat. Legutóbb Fráter György életéről (2017), valamint a fejedelmi Erdély országyűléseiről (2018) jelent meg monográfiája.

Oborni, Teréz (1960) pracownik naukowy Instytutu Historii Węgierskiej Akademii Nauk, kierownik Zespołu Historii Wczesnej Nowożytności, docent na Uniwersytecie im. Loránda Eötvösa. W centrum jej zainteresowań badawczych znajduje się historia Księstwa Siedmiogrodu, przede wszystkim historia polityczna i gospodarcza, ale także kwestie państwowości i administracji. Jako wykładowca akademicki prowadzi zajęcia z historii wczesnonowożytnej administracji oraz z lektury i interpretacji łacińskojęzycznych tekstów źródłowych. W ostatnim czasie ukazały się jej monografia o życiu Györgya Frátera (2017) i sejmach Księstwa Siedmiogrodu (2018).

Perlakowski, Adam (1973) történész. 2001 óta a krakkói Jagelló Egyetem Lengyelország Újkor-i Története Intézetében dolgozik. 1997-ben végzett a Jagelló Egyetemen, 2001-ben szerzett doktori fokozatot, 2014-ben habilitált. 2019-től az egyetemi professzora. Érdeklődési területe a XVIII. századi lengyel–litván köztársaság története, a lengyel–szász kapcsolatok a perszónál-unió időszakában (1697–1763), a lengyel politikai gondolkodás a XVIII. században.

Perlakowski, Adam (1973) pracuje od 2001 r. w Zakładzie Historii Polski Nowożytny Instytutu Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 1997 r. ukończył studia historyczne na UJ. Studia doktoranckie na Wydziale Historycznym UJ w latach 1997–2001, doktorat w 2001 r., habilitacja w 2014 r., od 2019 r. profesor UJ. Zainteresowania badawcze: dzieje Rzeczypospolitej polsko-litewskiej w XVIII w., stosunki polsko-saskie w dobie unii personalnej (1697–1763), polska myśl polityczna XVIII stulecia.

Peteki Áron (1946) tanulmányait az ELTE bölcsészkarán, a krakkói Jagelló Egyetemen, valamint a Bartók Béla Zeneművészeti Szakiskolában végezte. Dolgozott az MTA Történettudományi Intézetében, majd egy irodalmi és történeti forráskiadásokkal foglalkozó kutatási csoport munkatársa volt. 1984-től a pécsi, 1994-től pedig tanszékvezetőként a miskolci egyetemen tanított. 2007 és 2011 között a varsói egyetem professzora; jelenleg nyugdíjas. Az MTA Magyar-Lengyel Történész Vegyes Bizottságának elnöke.

Peteki, Áron (1946) absolwent wydziału humanistycznego Uniwersytetu im. Loránda Eötvösa, Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Konserwatorium im. Béli Bartóka. Pracownik Instytutu Historycznego Węgierskiej Akademii Nauk, a następnie członek zespołu badawczego zajmującej się publikacją źródeł literackich i historycznych. Od 1984 r. wykładał na Uniwersytecie w Peczu, a od 1994 r. jako kierownik katedry na Uniwersytecie w Miskolcu. W latach 2007–2011 profesor na Uniwersytecie Warszawskim. Obecnie emerytowany. Przewodniczący Węgiersko-Polskiej Komisji Historycznej Węgierskiej Akademii Nauk.

Piber-Zbieranowska, Marta (1974) történész, a Lengyel Tudományos Akadémia Történeti Intézetének munkatársa. 1998 és 2002 között a Történelmi Atlasz Osztályon, 2012-től a Középkori Lengyel Földek Történeti–Földrajzi Szótára Osztályon dolgozik, ahol a középkori és kora újkor-i Mazóvia történetével, valamint Lengyelország településtörténetével és történeti földrajzával foglalkozik. Fő kutatási területe az uralkodóházak nőtörténetei és a nők politikai szerepe a középkori Lengyelországban.

Piber-Zbieranowska, Marta (1974) pracownik Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk, w l. 1998–2012 w Zakładzie Atlasu Historycznego, od 2012 r. w Zakładzie Słownika Historyczno-Geograficznego Ziemi Polskich w Średniowieczu; specjalizuje się w dziejach średniowiecznego i wczesno nowożytnego Mazowsza oraz historii osadnictwa i geografii historycznej Polski; jej zainteresowania badawcze koncentrują się również wokół kobiecych rządów regencyjnych w średniowiecznej Polsce i politycznej roli kobiet w tym okresie.

Ring Éva (1950) történész. 1978 és 1994 között az MTA Közép- és Kelet-Európai Kutatóközpontjának kutatója, 1996 és 1999 között az MTA és az ELTE Kelet-Közép-Európai Kutatócsoportjának vezetője. 1997-től az ELTE BTK Kelet-Európa Története tanszék tanára. 2001 és 2003 között a Sorbonne Egyetem vendégprofesszora. Fő kutatási területe a felvilágosodás hatása Kelet-Közép-Európában, a modern nemzetek kialakulása és a nemzeti kisebbségek helyzete a Habsburg Monarchiában, valamint a magyar–lengyel kapcsolatok.

Ring, Éva (1950) historyczka. W latach 1978–1994 badaczka Centrum Badań nad Europą Środkową i Wschodnią Węgierskiej Akademii Nauk, w latach 1996–1999 kierownik zespołu badawczego Europy Środkowo-Wschodniej Węgierskiej Akademii Nauk i Uniwersytetu im. Loránda Eötvösa. Od 1997 r. wykładowca w Katedrze Historii Europy Wschodniej Uniwersytetu im. Loránda Eötvösa. W latach 2001–2003 profesor wizytujący na Sorbonie. Główny obszar jej zainteresowań badawczych to wpływ oświecenia na Europę Środkowo-Wschodnią, procesy kształtowania się nowoczesnych narodów i sytuacja mniejszości narodowych w Monarchii Habsburgów oraz stosunki węgiersko-polskie.

Roszkowski, Jerzy M. (1950) történész, könyvtáros, levéltáros. 1991 és 2016 között Zakopanában a Tatra Múzeum munkatársa, 2016-tól pedig a krakkói Testnevelési Akadémia oktatója. Kutatási területe Európa XIX. és XX. századi politikatörténete, Podhale, Szepesség és Árva, valamint Nyugat-Pomeránia és Nagy-Lengyelország története, illetve a Kárpátok etnikai-kulturális kérdései, a társadalmi-politikai elméletek története, a határ menti magyar-lengyel családok története. Ezen felül foglalkozik még a történelem segédtudmányaival és az írásbeliség történetével.

Roszkowski, Jerzy M. (1950) historyk, bibliotekoznawca i archiwista. W latach 1991–2016 pracował w Muzeum Tatrzańskim w Zakopanem. Od 2016 r. jest zatrudniony w krakowskiej AWF. Prowadzi badania nad historią polityczną Europy XIX i XX w., a także dziejami Podhala, Spisza i Orawy oraz Pomorza Zachodniego i Wielkopolski, zagadnieniami etniczno-kulturowymi luku Karpat, historią idei społeczno-politycznych, dziejami rodów pogranicza polsko-węgierskiego. Ponadto, zajmuje się naukami pomocniczymi historii oraz historią piśmiennictwa.

Sadecki, Andrzej (1985) történész. Tanulmányait a krakkói Jagelló Egyetem Európa-tanulmányok Karán és Budapesten a Közép-Európai Egyetemen végezte. Ösztöndíjasként tanult a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen és a Balassi Intézetben is. 2012 és 2018 között a varsói Keleti Tanulmányok Központjának elemzője. Jelenleg a prágai Károly Egyetemen doktorandusz egy Horizon2020 program keretében megvalósuló hároméves kutatói projektben.

Sadecki, Andrzej (1985) doktorant na Uniwersytecie Karola w Pradze i członek 3-letniego projektu badawczego „Spóźnione zmęczenie transformacją w Europie Środkowo-Wschodniej”, w ramach unijnego programu Horyzont 2020. W latach 2012–2018 analityk w Ośrodku Studiów Wschodnich w Warszawie. Absolwent historii na Uniwersytecie Środkowoeuropejskim i europeistyki na Uniwersytecie Jagiellońskim. Stypendysta m.in. Katolickiego Uniwersytetu im. Pétera Pázmánya i Instytutu Balassiego w Budapeszcie.

Seres Attila (1975) történész, levéltáros. Egyetemi tanulmányait az ELTE Bölcsészettudományi Karán végezte történelem és orosz filológia szakpáron, ahol 1999-ben szerzett diplomát. Doktori tanulmányait az ELTE BTK Kelet-Európa Története Tanszéken folytatta, doktori disszertációját 2006-ban védte meg. 1999-től 2003-ig a Magyar Országos Levéltár referense, 2003–2011 között az MTA Történettudományi Intézete tudományos munkatársa, 2011–2012-ben a Moszkvai Magyar Kulturális Központ tudományos igazgatóhelyettese, 2012–2015 között levéltári delegátus, a Moszkvai Magyar Levéltári Intézet vezetője. 2015-től ismét az MTA BTK Történettudományi Intézetének tudományos munkatársa, egyúttal 2019-től a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának főlevéltárosa. Fő kutatási területe a magyar-szovjet és a magyar-lengyel politikai, gazdasági és kulturális kapcsolatok története 1917–1991 között.

Seres, Attila (1975) historyk, archiwista. Studiował historię i filologię rosyjską na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu im. Loránda Eötvösa, które ukończył w 1999 r. Studia doktoranckie odbył w Katedrze Historii Europy Wschodniej na Uniwersytecie im. Loránda Eötvösa, pracę doktorską obronił w 2006 r. W latach 1999–2003 referent Węgierskiego Archiwum Państwowego, w latach 2003–2011 pracownik naukowy Instytutu Historii Węgierskiej Akademii Nauk, w latach 2011–2012 zastępca dyrektora ds. nauki w Węgierskim Centrum Kultury w Moskwie, w latach 2012–2015 delegat archiwum, kierownik Węgierskiego Instytutu Archiwistycznego w Moskwie. Od 2015 r. ponownie pracownik naukowy Instytutu Historii Węgierskiej Akademii Nauk, jednocześnie od 2019 r. główny archiwista Archiwum Krajowego Węgierskiego Archiwum Narodowego. Główny obszar jego zainteresowań badawczych to historia węgiersko–sowieckich i węgiersko–polskich stosunków politycznych, gospodarczych i kulturalnych w latach 1917–1991.

Spychała, Lesław (1961) a Wrocławii Egyetem Történettudományi Intézetének munkatársa, korábban a Wrocławii Egyetemi Könyvtár kéziratárában tevékenykedett. Érdeklődésének középpontjában a középkori origo gentis témaköre, a középkori és kora újkori magyar és sziléziai könyv- és könyvtártörténet, a középkori Magyarország története és a magyar középkori historiográfia története, a magyar nép etnogenezise, a sztyepei népek kultúrája és története áll.

Spychała, Lesław (1961) zatrudniony w Instytut Historycznym Uniwersytetu Wrocławskiego, wcześniej w Oddziale Rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. W centrum zainteresowania i prac badawczych pozostają zagadnienia dotyczące średniowiecznych wizji origines gentium; historii książki i bibliotek na średniowiecznym i wczesnonowożytnym Śląsku i Węgrzech; dziejów średniowiecznych Węgier, w szczególności problematyki węgierskiej historiografii średniowiecznej; etnogenezy i formowania się etnosu węgierskiego, zagadnień z zakresu kultury i historii ludów stepu.

Szabelski, Adam (1989) a poznańi Adam Mickiewicz Egyetemen végzett történelem szakon, majd *Mikes Kelemen politikai gondolkodása a Törökországi levelek tükrében* címmel védte meg doktori disszertációját. A Waclaw Felczak Lengyel–Magyar Együttműködés Intézete Tanácsának titkára, a poznańi Nemzetközi Vita Regionális Központjának tanácsadója. Fő kutatási területe Magyarország újkori története és a magyar–lengyel kapcsolatok.

Szabelski, Adam (1989) absolwent Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Tytuł doktora otrzymał na podstawie dysertacji *Mysł polityczna Kelemena Mikesa w świetle jego Listów z Turcji*. Sekretarz Rady Instytutu Współpracy Polsko–Węgierskiej im. Waclawa Felczaka. Konsultant Regionalnego Ośrodka Debaty Międzynarodowej w Poznaniu. Specjalizuje się w historii nowożytnych Węgier i stosunkach polsko–węgierskich.

Tapolcai László (1964) történész, filológus. Diplomáját 1991-ben az ELTE Lengyel Filológiai Tanszékén szerezte. 2007-ben védte meg történettudományi doktori disszertációját, 2018-ban habilitált. *A Lengyelország történeli és mitikus kezdetei: A tér alakulása* című monográfia, valamint számos lengyel, angol és magyar nyelvű cikk és tanulmány szerzője, nemzetközi konferenciák gyakori résztvevője. 1991–1992-ben a Pécsi Tudományegyetem, majd 1992–1998 között az MTA Kelet-Európai Kutató Központ munkatársa volt. 1999-től az ELTE Történeli Intézetének oktatója.

Tapolcai László (1964), historyk, filolog. Dyplom uzyskał w 1991 r. w Katedrze Polonistyki Uniwersytetu im. Loránda Eötvösa. W 2007 r. obronił pracę doktorską z zakresu historii, w 2018 r. uzyskał habilitację. Autor monografii *Lengyelország történeti és mitikus kezdetei: A tér alakulása*, jak również licznych artykułów i prac naukowych w języku polskim, angielskim i węgierskim, uczestnik wielu międzynarodowych konferencji. W latach 1991–1992 pracownik Uniwersytetu w Peczu, a w latach 1992–1998 Centrum Badań Europy Wschodniej Węgierskiej Akademii Nauk. Od 1999 r. wykłada w Instytucie Historii Uniwersytetu im. Loránda Eötvösa

Tefner Zoltán (1949) történész. 1998-ban szerzett PhD-fokozatot, majd 2006-ban habilitált *Az Osztrák–Magyar Monarchia lengyelpolitikája 1867–1914* című munkájával. 1991-től a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem (Corvinus Egyetem) Német Tanszékének oktatója, majd 2005-től a Szociológia és Szociálpolitika Intézetben tanít. 2016-ban az Európai Tudományos és Művészeti Akadémia rendes tagja. 2006-tól mintegy tíz éven át több alkalommal a Kelet-finnországi Egyetem (Kuopio) vendégprofesszora.

Trefner, Zoltán (1949) historyk. W 1998 r. uzyskał tytuł doktora, w 2006 r. habilitował się na podstawie dysertacji *Az Osztrák–Magyar Monarchia lengyelpolitikája 1867–1914*. Od 1991 r. wykładowca w Katedrze Niemcoznawstwa na Uniwersytecie Ekonomicznym w Budapeszcie (Uniwersytet Korwina), od 2005 r. – w Instytucie Socjologii i Polityki Społecznej. W 2016 r. został członkiem Europejskiej Akademii Nauk i Sztuk. Po 2006 r. przez ok. dziesięć lat był wielokrotnie profesorem wizytującym na Uniwersytecie w Kuopio.

Tóth Ferenc (1967) tudományos tanácsadó (MTA BTK TTI). Kutatási területe: a 17–18. századi magyar–francia kapcsolatok és a francia szolgálatban tevékenykedő katonák és diplomaták története, a kora újkori török háborúk Európában. Több mint 20 könyve és 200 tanulmánya jelent meg.

Tóth, Ferenc (1967) doradca naukowy (Instytut Historii Węgierskiej Akademii Nauk). Obszar badań naukowych: stosunki węgiersko–francuskie w XVII–XVIII w., historia żołnierzy i dyplomatów działających w służbie francuskiej, wczesnonowożytny wojny tureckie w Europie. Opublikował ponad 20 książek i 200 artykułów naukowych.

Varga E. László (1948) történész. Diplomáját 1978-ban a krakkói Jagelló Egyetemen szerezte. 2011-ig az alapfokútól az egyetemi oktatásig minden beosztásban dolgozott. Volt pedagógus, tudományos kutató és egyetemi oktató a szegedi József Attila Tudományegyetemen, a budapesti Hadtörténeti Intézetben, végül a Károli Gáspár Református Egyetemen egyetemi adjunktus. 2011 óta nyugdíjas. Hazai és nemzetközi tudományos konferenciák rendszeres előadója. Tagja a Magyar–Lengyel Történész Vegyes Bizottságnak, valamint a *Függetlenség és Emlékezet* című varsói humán folyóirat tudományos tanácsának.

Varga, László E. (1948) historyk. Dyplom uzyskał w 1978 r. na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Do 2011 r. pracował na wszystkich szczeblach edukacji od nauczyciela w szkole podstawowej po wykładowcę akademickiego. Był pedagogiem, pracownikiem naukowym i wykładowcą na Uniwersytecie Attili Józsefa w Segedynie, w Instytucie Historii Wojskowości w Budapeszcie, a na końcu adiunktem na Uniwersytecie Kościoła Reformowanego Gáspára Károliego. Regularny uczestnik węgierskich i międzynarodowych konferencji naukowych. Członek Węgiersko-Polskiej Komisji Historycznej oraz rady naukowej warszawskiego czasopisma humanistycznego „Niepodległość i Pamięć”.

Vinkler Bálint (1980) diplomáit a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsész karán szerezte német nyelv, valamint történelem szakon. 2014-ben a Debreceni Egyetemen szerzett PhD-fokozatot. Kutatási témája a magyarországi borok (Tokaj-hegyaljai, soproni, pozsonyszentgyörgyi) exportja Lengyelországba a 16–17. század fordulóján a krakkói levéltári források alapján. 2010 és 2014 között két és fél évet kutatott Krakóban. 2018 óta a gyöngyösi Vachott Sándor Városi Könyvtár Helyismereti Gyűjteményének és a Huszár Lajos Éremtárnak a vezetője.

Vinkler, Bálint (1980) ukończyl historię germanistykę na Uniwersytecie Kościoła Reformowanego im. Gáspára Károliego. W 2014 r. uzyskał tytuł doktora na Uniwersytecie w Debreczynie. Tematem jego badań jest eksport węgierskich win (z Tokaju, Sopronu i Pozsonyszentgyörgy) do Polski na przełomie XVI i XVII wieku na podstawie źródeł archiwalnych w Krakowie. W latach 2010–2014 przez dwa i pół roku prowadził badania w Krakowie. Od 2018 r. jest kierownikiem Kolekcji Krajoznawczej Miejskiej Biblioteki im. Sándora Vachotta i Zbiór Numizmatów Lajosa Huszára w Gyöngyös.

Wiślicz, Tomasz (1969) történész. A Lengyel Tudományos Akadémia Tadeusz Manteuffel Történeti Intézetének professzora Varsóban. Fő kutatási területe a kora újkori társadalom- és kultúrtörténet, valamint a történelemelméletek és történetírás története. Főbb művei: *Love in the Fields. Relationships and marriage in rural Poland in the early modern age: social imagery and personal experience* (2018), *Krótkie trwanie. Problemy historiografii francuskiej lat dziewięćdziesiątych XX wieku* (2004), *Zarobić na dusznej zbwawienie. Religijność chłopów małopolskich od połowy XVI do końca XVIII wieku* (2001).

Wiślicz, Tomasz (1969) profesor w Instytucie Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN w Warszawie, zajmuje się historią społeczną i kulturą czasów wczesnonowożytnych oraz teorią historii i historią historiografii. Autor m.in. książek: *Upodobanie. Małżeństwo i związki nieformalne na wsi polskiej XVII–XVIII wieku. Wyobrażenia społeczne i jednostkowe doświadczenia* (2012), *Krótkie trwanie. Problemy historiografii francuskiej lat dziewięćdziesiątych XX wieku* (2004), *Zarobić na dusznej zbwawienie. Religijność chłopów małopolskich od połowy XVI do końca XVIII wieku* (2001).

Wolański, Filip (1971) kultúrtörténész. A Wroclawi Egyetem Történeti Intézetének munkatársa. Érdeklődési köre a kora újkori kultúrtörténeti kérdésekre terjed ki, mint a régi lengyel útleírások, az oktatás-, mentalitás-, illetve a prédikáció- és a társadalmi kommunikáció története. Több monográfia szerzője, többek között írt a XVIII. századi lengyel köztársaság lakóinak Európá-képéről.

Wolański, Filip (1971) jest pracownikiem Instytutu Historycznego Uniwersytetu Wrocławskiego. Historyk kultury specjalizujący się w problematyce związanej z epoką wczesnonowożytną m.in. staropolskimi podróżami, historią edukacją, mentalnością a także kaznodziejstwem oraz komunikacją społeczną. Swoje badania lokuje przede wszystkim w pierwszej połowie XVIII w. Jest autorem m.in. monografii poświęconej postrzeganiu Europy przez mieszkańców Rzeczypospolitej w XVIII w.

Zágorhidi Czigány Bertalan (1993) egyetemi tanulmányait (2012–2019) a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Régészeti Tanszékén (BA); majd később az önállóvá vált Régészettudományi Intézetében (MA) végezte. A hazai tanulmányai mellett fél évet a krakkói Jagelló Egyetem Régészeti Intézetében töltött. Több alkalommal részt vett a PPKE hazai ásátásai mellett külföldi

(szíriai, oroszországi) régészeti expedícióin is. Fő kutatási területe a IX–XI. századi magyarság és északkeleti szomszédainak kapcsolatrendszer.

Zágorhidi, Czigány Bertalan (1993) ukończyl studia licencjackie w Katedrze Archeologii Katolickiego Uniwersytetu Pétera Pázmánya, a następnie studia magisterskie w Instytucie Archeologii (2012–2019). Studia na Węgrzech uzupełnił o półroczny pobyt w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wielokrotnie brał udział w krajowych wykopalskach i zagranicznych ekspedycjach archeologicznych (Syria, Rosja) Katolickiego Uniwersytetu Pétera Pázmánya. Głównym obszarem jego badań jest sieć kontaktów Węgrów z ich północno-wschodnimi sąsiadami w IX–XI wieku.

Zima, Maria (1989) történész. A Lengyel Nemzet Emlékezet Intézetének munkatársa. Tanulmányait a Stefan Wyszyński Kardinális Egyetemen, majd a Kereskedelmi Főiskola Kültügyi Szolgálat posztgraduális képzésén végezte. Fő kutatási területe a magyar–lengyel kapcsolatok. Első monográfiáját *Magyarok és a varsói felkelés* címmel írta, amely magyar nyelven is megjelent 2018-ban.

Zima, Maria (1989) historyk, pracownik Instytutu Pamięci Narodowej. Absolwentka historii na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego i studiów podyplomowych Służby Zagranicznej w Szkole Głównej Handlowej. Specjalizuje się w relacjach polsko–węgierskich. Autorka książki *Węgrzy wobec Powstania Warszawskiego*.

Żmudzki, Paweł (1970) történész. Diplomáját 1994-ben a Varsói Egyetem Történeti Intézetében szerezte, majd 1999-ben a Varsói Egyetem Történettudományi Karán doktori fokozatot szerzett, 2010-ben habilitált. 1994–1997 között tanársegéd a Siedlcei Igazgatási Főiskolán, 1999-től adjunktus a Varsói Egyetem Történeti Intézetében. 2007-ben a Lengyel Tudományért Alapítvány kutatói ösztöndíjával Prágában és Kijevben kutatott. 2016-tól az *Acta Poloniae Historica* szerkesztőségi tagja.

Żmudzki, Paweł (1970) magisterium w Instytucie Historycznym (Wydział Historyczny) UW w 1994 r., doktorat 1999 r. na Wydziale Historycznym UW, habilitacja 2010 także. Zatrudniony jako asystent w WSRP w Siedlcach w latach 1994–1997, jako adiunkt w Instytucie Historycznym UW od 1999 r. W 2007 r. stypendium „Kwerenda” Fundacji na rzecz Nauki Polskiej na wyjazdy do Pragi i Kijowa. Od 2016 r. w redakcji *Acta Poloniae Historica*.

Szervezők

Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézet, Jelenkortörténet témacsoport
Magyar Tudományos Akadémia, Filozófiai és Történettudományok Osztálya
Magyar Tudományos Akadémia Magyar–Lengyel Történész Vegyes Bizottság

Organizatorzy

Węgierska Akademia Nauk Centrum Badań Humanistycznych Instytut Historii,
Zespół Historii Najnowszej
Węgierska Akademia Nauk, Wydział Filozofii i Historii
Węgierska Akademia Nauk, Polsko–Węgierska Komisja Historyczna

Szerkesztette/Redaktor:
Mitrovits Miklós

Fordította/Tłumaczyli:
Bagi Dániel, Mitrovits Miklós, Tapolcai László, Karolina Wilamowska

Kiadja/Wydawnictwo:
Bölcsészettudományi Kutatóközpont/Centrum Badań Humanistycznych

Támogatók/Sponsorzy

Magyar Tudományos Akadémia
Bölcsészettudományi
Kutatóközpont

